Cuvânt înainte

Această lucrare este publicată în memoria autoarei, ***conf.univ. dr. DOINA MARIA ROBU****, prodecan al Facultății de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică din cadrul Universităţii "Ştefan cel Mare" Suceava.*

Din dorinţa de-a duce pe meleagurile Republicii Moldova şcoala modernă de ştiinţe economice, ***DOINA MARIA ROBU*** *şi-a pierdut viaţa într-un* ***"stupid"*** *accident de circulaţie, strivită de un autobuz cu poliţişti, într-o intersecţie cu maximă vizibilitate. Împreună cu ea au murit şi prof. univ.dr.* ***ROMUL VANCEA****-decan, lector univ. dd.* ***FLORIN-GEORGE IANCU*** *– şef catedră informatică,* ***NICOLAE POPOVICI****- şofer.*

Mult prea devreme plecată dintre noi, la numai 40 ani, ***DOINA MARIA ROBU*** *a rezolvat într-o viziune creativă şi originală o problematică complexă şi de actualitate din domeniul contabilităţii.*

Sper că, parcurgând paginile ce urmează, cititorul va reuşi să-şi formeze o imagine completă asupra scopului urmărit.

De asemenea, cred că, această lucrare va fi de folos celor ce păşesc în tainele contabilităţii, chiar dacă în ultimul timp au apărut modificări în legislaţia de specialitate.

DOINA MARIA ROBU

ISDN 973- 9408 – 10 - 9

CUPRINS

Cuvânt înainte 0
CUPRINS 1
Prefață 3
CAPITOLUL I. 5
BILANȚUL CONTABIL ŞI EVOLUȚIA SA 5
1.1.Definirea conceptului de bilanț 5
1.2. Dezvoltarea gândirii economice cu privire la bilanțul contabil 10
1.3. Teorii cu privire la bilanț 20
1.4 Bilanțul contabil în viziunea directivei a IV- a a Uniunii Europene 28
1.5 Adaptarea României la cerințele directivelor europene 39
1.6. Bilanțul contabil şi dubla reprezentare 44
1.7. Rolul bilanțului contabil în gestiunea patrimoniului 49
1.8. Evaluarea elementelor patrimoniale în bilanț 51
CAPITOLUL II. 59
ANALIZA PE BAZĂ DE BILANȚ 59
2.1 Rolul analizei financiare 59
2.2. Analiza structurii bilanțului 61
2.3. Analiza rezultatelor 71
2.4. Analiza echilibrelor financiare ale bilanțului 81
2.5. Analiza rentabilității 91
2.6. Analiza riscurilor 96
CAPITOLUL III 104
DECIZII PE BAZĂ DE BILANȚ 104
3.1.Decizii ale politicii de investiții 104

3.2. Decizii cu privire la structura financiară şi costul capitalului..... 108
3.3. Decizii cu privire la distribuirea dividendelor 109
CAPITOLUL IV 112
Verificarea şi certificarea bilanțului contabil..... 112
4.1 Rolul şi obiectivele controlului bilanțului contabil..... 112
4.2. Conceptul de audit financiar contabil..... 120
4.3. Demersul general în auditul financiar contabil 129
4.4. Riscurile auditului financiar şi controlul de calitate în audit 146
4.4.1. Riscurile auditului financiar 146
4.4.2.Controlul de calitate în audit 149
BIBLIOGRAFIE 151

Prefață

Lucrarea de față este elaborată pe baza prevederilor Legii contabilității, a Regulamentului pentru aplicarea Legii contabilității, a Planului de conturi general şi normelor de utilizare a acestuia, a legislației în vigoare până la data elaborării ei, a unor lucrări de specialitate din țară şi străinătate, precum şi a documentării făcute la diferite societăți cu activitate de turism şi a experienței proprii acumulate în activitatea didactică.

Aşa cum afirmă Michel Carpon în lucrarea "Contabilitatea în perspectivă" : "*Toată lumea socoteşte…fie pentru a face la sfârşit de lună bilanțul veniturilor şi cheltuielilor, fie pentru a stabili un buget de vacanță sau pentru a prevedea finanțarea cumpărării unei maşini sau a unei locuințe".*

Realitățile actuale ne arată că dezvoltarea economiei de piață şi sporirea gradului de complexitate a acesteia necesită asigurarea unei informații economice operative şi complete. Astfel de informații economice ne oferă bilanțul contabil şi ne ajută să cunoaştem şi să controlăm modul de utilizare a resurselor materiale şi umane în vederea luării deciziilor ce se impun.

Prin conținutul ei, lucrarea realizează o cercetare temeinică a bilanțului, derulată pe itinerarul: vocația informațională a bilanțului, istorie privind bilanțul, analiza pe bază de bilanț, decizia pe bază de bilanț, rolul şi obiectivele verificării şi certificării bilanțului contabil, conceptul de audit financiar-contabil, demersul general în auditul financiar-contabil, riscurile auditului financiar şi protecția împotriva lor, precum şi controlul de calitate în audit. Întreaga problematică este articulată la Directivele Uniunii Europene, fără a omite ceea ce este național în țara noastră.

Analiza pe bază de bilanț este cea diagnostic, fiind orientată spre dezvăluirea poziției financiare a întreprinderii, capacitatea acesteia de a genera lichidități, performanța

prin profitabilitate şi evaluarea riscurilor pentru condițiile concrete ale întreprinderii luate în studiu.

Implicarea bilanțului în procesul decizional se desfăşoară pe următoarele segmente: decizii ale politicii de investiții, decizii cu privire la structura financiară şi costul capitalului, precum şi decizii cu privire la distribuirea dividendelor.

În condițiile economiei de piață, datele conținute de bilanț pot oferi o imagine cuprinzătoare şi reală asupra situației economice şi financiare a fiecărei întreprinderi. Asemenea informații sunt la fel de utile atât pentru întreprinderea însăşi, cât şi pentru furnizori, clienți, bănci, investitori, concurenți şi administrația de stat. Astfel, bilanțul contabil constituie "*o sinteză a informațiilor ce caracterizează la un moment dat elementele constitutive ale patrimoniului fiecărei întreprinderi în parte"*.

Lucrarea se adresează studenților din învățământul economic superior şi specialiştilor din domeniul financiar-contabil, dar conştientă că lucrarea poate fi îmbunătățită aşteptăm cu mult interes observațiile şi sugestiile cititorilor, pe care le vom avea în vedere la o eventuală reeditare.

Autoarea

CAPITOLUL I.

BILANȚUL CONTABIL ŞI EVOLUȚIA SA

1.1.Definirea conceptului de bilanț

Bilanțul este o noțiune de bază, deosebit de importantă, cu care se operează frecvent în teoria şi practica contabilității.

Cerința întocmirii bilanțului este arătată de matematicianul Luca Paciolo, odată cu cristalizarea ca sistem a contabilității, bazată pe înregistrarea în partidă dublă. Caracterul documentar şi informativ economic al bilanțului a fost relevat de Jaques Savary în 1673 "ca un instrument de control al înregistrărilor contabile şi de cunoaştere a situației economico-financiare a întreprinderii"[1].

Dar, deşi bilanțul este cunoscut şi utilizat de veacuri în practica contabilă, el devine obiectul unor cercetări deosebite abia la sfârşitul secolului trecut. Astfel, belgianul Simon Stevin " se remarcă prin aceea că este primul autor acare a pus în mod ştiințific problema necesității bilanțului anual"[2]. Cercetările în legătură cu rolul şi funcțiile bilanțului s-au accentuat apoi foarte mult, rezultând astfel din aceste cercetări numeroase teorii ale bilanțului.

Primele teorii ale bilanțului apărute în anul 1919, în literature germană, respectiv teoria statică dezvoltată de Nicklisch şi teoria dinamică a lui Schmalenbach. Au fost elaborate şi alte teorii care vor fi prezentate în continuare. Toate teoriile bilanțului sunt considerate ca fiind teorii ale evaluării sau teorii ale funcțiilor bilanțului.

Fiecare dintre aceste teorii prezintă importanță pentru practica contabilă punând în evidență rolul diferit şi funcțiile multiple ce pot fi atribuite bilanțului. "Un neajuns al acestor teorii constă în faptul că atunci când se pune întrebarea ce este bilanțul, ce este

1 C.G. Demetrescu, Istoria contabilității, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1972. p.110
2 C.G. Demetrescu, Istoria contabilității, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1972. p.104

geneza şi sensul lui cognitiv în procesul conoaşterii, răspunsurile sunt foarte diferite, atribuind bilanțului o semnificație foarte largă "[3].

Profesorul Spiridon Iacobescu şi Al. Sorescu ocupându-se de acestă problemă reproduc peste 35 de definiții date bilanțului şi examinând aceste definiții constată că bilanțul este privit într-un fel de doctrina contabilă şi în alt fel de cea juridică. Ei consideră că este necesar să definească bilanțul în două versiuni, una generală şi alta contabilă. În definiția generală ei precizează că "bilanțul este o situație patrimonială definitivă, care prezintă în forma contabilă activul şi pasivul patrimoniului unei personae, împreună cu rezultatele care au modificat forma inițială a patrimoniului, iar în definiția contabilă se arată că bilanțul este contul patriminiului persoanei, alcătuit din activ şi pasiv rezultat de soldurile situației finale a tuturor conturilor"[4].

Profesorul C.G. Demetrescu, în lucrările sale, reproduce peste 20 de definiții date bilanțului de diferiți autori. După aprecierea sa, numeroasele definiții date bilanțului se explică prin faptul că unii privesc bilanțul din punct de vedere juridic, iar alții îl privesc din punct de vedere contabil, iar dintre aceştia unii îl privesc ca formă (şi anume situație, cont, tablou, etc.), iar alții îl interpretează ca funcție şi ca scop. Precizându-şi propriul punct de vedere, C.G. Demetrescu arată că "Bilanțul este o situație întocmită sub formă contabilă, după un anumit plan, cuprinzând activul şi pasivul unei întreprinderi , precum şi rezultatele obținute până la o anumită dată"[5].

Examinând diferitele definiții ce s-au dat noțiunii de bilanț constatăm că nu este vorba numai de formulări diferite; punctele de vedere se deosebesc între ele, în primul rând, datorită pozițiilor adoptate în legătură cu geneza acestuia.

Unii autori consideră bilanțului ca "o sinteză a repetatelor egalități de schimb, care în totalitatea lor ajung să ne redea structura integrală a patrimoniului "[6], iar alții văd în bilanț "rezumatul inventarului prezentat în formă de cont "[7].

Adepții teoriei economice consideră bilanțului "ca fiind un instrument de cunoaştere a realității din întreprindere, a mişcării capitalului, concepând contabilitatea ca

3 Tr. Tămăşan, Bazele ştiințifice ale contabilității, Edtura Ştiințifică, Bucureăti, 1973, p.98
4 Sp. Iacobescu, Al.Sorescu, Contabilitatea comercială generală, vol.II, Bucureşti, 1923, p.463
5 C.G. Demetrescu, Istoria contabilității, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1972. p.321
6 Sp. Iacobescu, Al.Sorescu, Contabilitatea comercială generală, vol.II, Bucureşti, 1923, p.464
7 D. Voina, Contabilitatea generală, Bra;ov, 1947, p.263

o succesiune de bilanţuri şi recomandând celor ce vor să o aplice, să o gândească de la început până la sfârşit în bilanţuri“[8].

“Mulţi dintre autori împărtăşesc punctul de vedere potrivit căruia bilanţul ar fi un produs al contabilităţii, în care se finalizează munca contabilă, prin centralizarea datelor din evidenţa curentă “[9].

Deosebirile de vederi nu se limitează numai la definirea builanţului, ci ele se manifestă şi în legătură cu conţinutul acestuia şi cu sensul său cognitiv.

Astfel, unii afirmă că cele două părţi ale bilanţului sunt formate din activ şi pasiv, alţii, din avere şi capital, sau din avere şi resurse, dând o interpretare de pe poziţii diferite acestor părţi.

Importante pentru dezvoltarea teoriei contabilităţii au fost confruntările pe această temă între partizanii teoriei juridico-patrimoniale şi cei ai teoriei economice. Teoria patrimonială consideră bilanţul ca fiind situaţia patrimonială definitivă a unei persoane. “Sp. Iacobescu şi Al. Sorescu, reprezentanţi de seamă ai acestei teorii, au remarcat faptul că doctrina contabilă s-a străduit să explice rostul celor două mari diviziuni patrimoniale, Activ = Pasiv, dar răspunsurile pe care le-au dat au fost diferite şi nesatisfăcătoare. Angajându-se să dea o explicaţie ştiinţifică bilanţului ei caută să clarifice trei probleme de bază: cauza egalităţii A = P; caracterul elementelor de activ şi pasiv; şi raporturile dintre aceste elemente şi subiectul de patrimoniu“[10].

Cauza egalităţii A = P decurge din schimbul patrimonial considerat pe baza contabilităţii duble. “ Contabilitatea înregistrează părţile schimbului pe un perfect plan de egalitate, reflectând absolut imparţial raporturile juridico-economice pe care le consideră inerente firii lucrărilor. Procedând astfel, contabilitatea juxtapune cele două părţi ale schimbului, iar din totalitatea repetărilor acestor juxtapuneri sub forma Debit = Credit, se ajunge la forma generală a egalităţii celor două părţi ale patrimoniului”[11].

În explicarea caracterului elementelor de activ şi de pasiv, autorii mai sus citaţi pornesc de la pasiv, precizând că acesta cuprinde obligaţiunile pecuniare ale subiectului faţă de creditorii lui, precum şi drepturile pecuniare nete sub numele de capital. Astfel,

---

[8] I.Evian, Contabilitatea dublă, Bucureşti, 1946, p.117

[9] Tr. Tămăşan, Bazele ştiinţifice ale contabilităţii, Edtura Ştiinţifică, Bucureăti, 1973, p.99

[10] Tr. Tămăşan, Bazele ştiinţifice ale contabilităţii, Edtura Ştiinţifică, Bucureăti, 1973, p.99

[11] Tr. Tămăşan, Bazele ştiinţifice ale contabilităţii, Edtura Ştiinţifică, Bucureăti, 1973, p.99

conținutul pasivului îl formează capitalul şi creditorii, iar activul cuprinde realități patrimoniale care se prezintă sub formă materială sau imaterială.

Raportul dintre elementele patrimoniului (A = P) şi subiectul patrimoniului îl explică prezentând pe de o parte, activul cu realitățile deținute ca proprietate de subiectul de patrimoniu, iar pe de altă parte pasivul ca abstracțiunile juridice ale patrimoniului, arătând puterea juridică în temeiul căreia subiectul patrimoniului se poate susține ca proprietar legitim asupra realităților care alcătuiesc activul.

La rândul său, teoria economică " înlocuieşte noțiunea de activ cu cea de avere totală şi cea de pasiv prin capital, iar noțiunea de patrimoniu este înlocuită cu cea de entitate economică".[12] Adepții acestei teorii afirmă că : activ = pasiv şi avere = capital sunt noțiuni identice, cu singură deosebire că în activ mijloacele întreprinderii apar ca bunuri concrete, pe când în pasiv ele sunt privite ca abstracție de valoare, o exprimare în bani a întregii averi sau ca mijloace financiare. Astfel, profesorul Evian, principalul adept al acestei teorii, spunea că "egalitatea de bilanț poate fi explicată mai uşor dacă activul îl înlocuim cu averea şi pasivul cu capitalul"[13].

În explicarea egalității de bilanț, şi această teorie porneşte de la capital considerat sursa de înzestrare a întreprinderii şi obiectul socotelilor contabile împreună cu diferite forme concrete (averea) pe care acesta le îmbracă.

După această teorie „egalitatea de bilanț se mai poate explica privind capitalul în primul rând ca totalitate a mijloacelor financiare cu care este înzestrată întreprinderea şi numai în al doilea rând ca izvor de proveniență a acestor mijloace ; iar averea ca mod concret de a întrebuința aceste mijloace în vederea realizării scopului urmărit de întreprindere"[14].

Pentru a înlătura neajunsurile acestor teorii cu privire la bilanț, alți autori caută să le întregească şi să le pună într-o lumină mai clară. Aşa de exemplu, profesorul D. Voinea, în teoria sa economico-juridică dă o altă caracterizare bilanțului şi conținutului său.

După acest autor, bilanțul este un rezumat al inventarului prezentat în formă de cont. În ceea ce priveşte cele două părți ale bilanțului, autorul se declară pentru noțiunile de avere şi capital, considerând că mijloacele de lucru ale întreprinderii privite din unghiul

[12] I.N. Evian, Teoriile conturilor, Cluj, 1940, p.77
[13] I.N. Evian, Contabilitate dublă,Bucureşti, 1945, p.15
[14] Tr. Tămăşan, Bazele ştiințifice ale contabilității, Edtura Ştiințifică, Bucureăti, 1973, p.100

realităţilor din care sunt constituite sunt avere, iar dacă le privim în totalitatea lor, drept valori exprimate în bani, după proveniența lor juridică, ele sunt capital. Averea înfăţişează un aspect economic iar capitalul, care este o abstracțiune, un aspect juridic. Deci, capitalul arată proveniența juridică a averii, indicând cui aparţin elementele de avere şi cine are dreptul de proprietate asupra lor.

În lucrarea sa „Contabiliatea generală" editia 1947, Dumitru Voinea, înlocuieşte noțiunea de capital prin aceea de resurse spunând că „privite în reprezentarea lor abstractă, după originea de la care a provenit averea, ele au aspect de resursă. Averea înfăţişează formele în care sunt concretizate resursele exploatării". D.Voinea nu este de acord nici cu conținutul celor două părți ale bilanțului aşa cum este prezentat de teoria juridico-economică patrimonială şi de teoria economică pură, afirmând că : „Multe lucrări confundă averea cu activul şi capitalul cu pasivul. Noțiunea de activ nu se poate asimila cu noțiunea de avere, la fel cum nici pasivul nu este o noțiune care să poată fi asimilată capitalului"[15].

Continuator (pe un plan superior) al concepției economico-juridice în contabilitate, prof. D.Rusu vede în „ansamblul mişcărilor de valori exprimate în bani şi în raporturile economico-juridice care provoacă decontări băneşti, grupul de fapte şi de fenomene pe care le cercetează contabilitatea"[16].

Prof. D.Rusu, autorul teoriei realității bilanțului, priveşte bilanțul ca fiind „un calcul de sinteză care indică starea de fapt a activității întreprinderii şi care permite sesizarea dintr-o singură privire a situației economico-juridice şi financiare a întreprinderii, arătând amănunțit caracterul mijloacelor ei de acțiune, resursele proprii şi străine, inclusiv rezultatul final"[17]. Teoria realității bilanțului cere deci ca ansamblu de probleme şi de fenomene să fie privit integral , fie că acestea sunt de natură social-economică, fie că au caracter juridic.

Bilanțul constituie un sistem care reprezintă corelația dintre mijloacele economice şi resursele de formare a acestora, într-o relație de echilibru dintre activ şi pasiv, asigurată prin rezultatele financiare – profit sau pierdere- obținute în perioada de referință.

În cadrul contabilității bilanțul îndeplineşte o funcție financiar-contabilă, asigurând deschiderea şi închiderea conturilor precum şi prezentarea la sfărşit de exercițiu a

[15] D.Voinea, Contabilitatea generală, Braşov,1947, p.265
[16] D.Rusu, Bazele Contabilității, editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1980, p.30
[17] D.Rusu, Bazele Contabilității, editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1980, p.244

mijloacelor economice existente şi resursele de formare, inclusiv rezultatele activităţii desfăşurate.

Odată cu trecerea la analiza bilanțului, sfera sa de activitate s-a exrins, acesta dobândind atribuții economico-financiare, cu caracter informațional documentar, de control gestionar, de analiză şi previziune. Deci, prezentând starea şi mişcarea elementelor patrimoniale, bilanțul se instituie ca fiind cel mai sistematic model de control gestionar, atât în ceea ce priveşte situația patrimonială cât şi sub raportul schimbărilor intervenite în volumul şi structura elementelor componente.

În condițiile economiei de piață sau concurențiale, datele conținute în bilanț pot oferi o imagine cuprinzătoare şi reală asupra situației economice şi financiare a fiecărui agent economic. Asemenea informații sunt la fel de utile atât pentru întreprinderea însăşi, cât şi pentru terți (reprezentați de furnizori, clienti, bănci, investitori, concurenți şi administrația de stat).

Întocmirea periodică a bilanțului „ca fiind starea la un moment dat a situației întreprinderii”[18] este statuată în toate țările din lume.

1.2. Dezvoltarea gândirii economice cu privire la bilanțul contabil

Studierea evoluției istorice a oricărei ştiințe este instructivă şi interesantă numai în măsura în care din cercetările întreprinse se desprind concluzii valabile şi cu caracter permanent. Pentru generațiile de astăzi, ca şi pentru cele ce vor urma, cercetarea trecutului constituie un izvor nesecat de bogată documentare şi orientare.

Contabilitatea ca ştiință cu caracter teoretic şi aplicativ în economie s-a născut din necesitățile practice ale producției materiale şi s-a dezvoltat odată cu aceasta.

În articolul său - piesă în trei acte - „Cele trei vârste ale contabilității”, Bernard Colasse, constată că fără îndoială contabilitatea, este cea mai veche din toate ştiințele de gestiune ; în acest sens, ea constituie un obiect foarte interesant pentru istorie. „Contabilitatea este ea însăşi istorie: cărțile contabile au vocația de a păstra urma unui anumit număr de evenimente cu consecințe economice…, viața organizațiilor şi, în special, a întreprinderilor constituie un material de alegere, din păcate puțin exploatat pentru a face

[18] B.Colasse, Contabilitatea generală, Editura Moldova, Iaşi,1995, p.94

istorie ; acesta face din istoria contabilității istoria unei istorii şi îi conferă o armă proprie pentru a seduce cercetătorul”[19].

Istoria contabilității analizează astfel apariția primelor însemnări contabile şi dezvoltarea lor în forme cât mai corespunzătoare societății omeneşti. Ea oferă exemple convingătoare despre suplețea şi puterea de adaptare a acestei ştiințe, care în decursul veacurilor ia permis să facă față noilor cerințe, corespunzătoare fiecărei etape de dezvoltare a societății omeneşti.

Deci, putem spune că începuturile contabilității şi însăşi existența ei din cele mai vechi timpuri se confundă cu începuturile activității economice a primelor colectivități umane şi de asemenea descoperirile făcute de arheologi arată că ținerea registrelor şi mai ales a conturilor este tot atât de veche ca şi primele începuturi de activitate productivă şi de schimb.

În Egipt, cercetările arheologice au scos la iveală numeroase documente, din a căror descifrare se constată că acestea priveau mai mult contabilitatea publică şi mai puțin contabilitatea particularilor. În aceste documente s-au regăsit unele în care era reflectată folosirea conturilor sintetice periodice, completate apoi printr-un fel de bilanț anual. Primirile şi cheltuielile ocazionate de exercitarea cultului erau grupate în bilanțuri periodice şi în conturi sintetice, semestriale sau anuale, pe categorii de încasări şi cheltuieli. Întocmirea unor astfel de bilanțuri s-a practicat îndeosebi în perioada ocupării militare a Egiptului de către romani, întrucât administrația financiară a romanilor pretindea examinarea bilanțurilor gestiunii templelor egiptene, în vederea stabilirii tributelor datorate de acestea, respectiv pentru controlul financiar al templelor.

La grecii din antichitate, administrația finanțelor statului şi a templelor se făcea după norme precise, fiind riguros organizată. Pentru ținerea contabilității publice grecii foloseau numeroase registre. Astfel, bugetul Casei sacre din Atena, scris pe tăblițe, se publica în fiecare lună şi era expus în piețe publice pentru a fi citit şi examinat de cetățeni. Referindu-se la aceste bilanțuri şi la modul întocmirii lor, Aristotel, în operele sale „Retorica” şi „Politica” a indicat unele norme după care se întocmea acest buget. În „Politica”, Aristotel s-a mai ocupat şi de bilanțul preventiv şi cel consumativ, respectiv de bugetul de venituri şi cheltuieli şi de darea de seamă asupra execuției acestui buget.

[19] Nicolae Feleagă, Controverse contabile, editura Economică, Bucureşti, 1996, p.11

La romani, după unii auori, nu era cunoscut bilanțul. Este drept că nu-l cunoşteau sub formă şi sub numele de bilanț, dar ei foloseau totuşi denumirile de „Ratio accepti et expensi" şi de „Ratio excepti et expensi", pentru darea de seamă a intrărilor şi ieşirilor, precum şi „Codex date et accepte" pentru registrul de venituri şi cheltuieli. De asemenea poate fi socotit drept bilanț şi „Breviarum" sau „Raționarium Imperi" sau pe scurt „Notițio Imperi" în care era descris întregul patrimoniu public al statului, deoarece s-a constatat că „Breviarum" avea forma, funcția şi conținutul bilanțului preventiv şi consumativ al patrimoniului public, fiind asemănător bilanțului întocmit în acel timp de administrațiile private.

În feudalism se dezvoltă oraşele, industria, comerțul, transporturile şi concomitent se perfecționează şi metodele şi tehnica contabilă. Cambiile au început să creeze şi să practice forme, practici şi mijloace contabile noi.

În Italia, care este considerată, pe drept cuvânt, patria contabilității, s-au ridicat pentru prima dată probleme referitoare la bilanț. Astfel, „în registrele din 1408 ale Băncii Sfântului Gheorghe din Genova se regăseşte înregistrarea « Bilantium creditorium debet nobis in billantio debitorium in CXIII », iar Desimoni precizează faptul că în Cartea Mare a comunei Genova, la 1340, se folosea denumirea de – billantium – pentru contul Bilanț"[20].

Noțiunea de bilanț nu era cunoscută lui Pacioli, chiar el precizează în capitolulul XXXVI al lucrării sale că, prin „bilanțul final al partidei duble", nu a înțeles bilanțul final al întreprinderii, ci balanța de verificare a maestrului. Dar noțiunea de bilanț a fost utilizată de Cotrugli în lucrarea sa, iar mai târziu de Domenico Manzoni la 1554, de autorii Miossa şi Radonichi la 1581, precum şi de Ludovic Flori la 1636 care a arătat că bilanțul nu poate fi socotit ca o balanță de verificare, aşa cum era conceput de unii autori din timpul său.

Şi în Țările de Jos, în perioada feudală, au apărut lucrări de contabilitate care în general se caracterizează prin izbitoarea lor asemănarea cu lucrările italienilor. Totuşi Jean Ympyn (1485) este socotit ca unul din autorii care au avut, după Luca Pacioli, cea mai mare influență în literatura contabilă din secolul al XVI-lea. Până la el, contabilul nu a cunoscut previziunea şi ca atare bilanțul era incomplet, deoarece el conținea ce era sigur nebazându-se pe evaluări.

[20] C.D.Demetrescu, Istoria contabilității, editura Stiințifică, Bucurşti, 1972, p.56

În Țările de Jos o contribuție importantă referitoare la bilanț a avut olandezul Claes Pietersz de Deventer şi belgianul Simon Stevin.

Claes Pietersz de Deventer s-a remarcat prin lucrările sale de contabilitate, el aducând importante îmbunătățiri cu privire la lucrările de închidere a conturilor şi la aproprierea balanței de bilanțul de închidere. De asemenea, fundamentează, pentru prima dată şi aproape în mod ireproşabil, regulile privind întocmirea unui bilanț real bazat pe inventar şi reevaluarea justă a bunurilor existente.

Simon Stevin este primul autor care a pus în mod ştiințific problema bilanțului anual (în lucrarea sa publicată în 1608), ceea ce s-a realizat practic în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

În Franța au apărut lucrările legate de centralizarea datelor contabile şi utilizarea jurnalelor. Un prim autor francez este Pierre Savonne, care la 1567 publică la Anvers lucrarea „Instruction et maniere de tenir les livres de raison et des comptes en parties doubles" . El reprezintă tehnica scrierii şi în conturi, accentuând în mod deosebit pe modalitatea întocmirii bilanțului cu ajutorul datelor din Cartea Mare, încercând să se definească conținutul acestuia. Însă explicația dată de Savonne nu este completă deoarece reduce bilanțul la posturile de debitori şi creditori.

Claude Irson publică în 1678 lucr area „Méthode pour bien dresser toutes sortes de comptes a parties doubles". Contribuția lui se referă la conturile de rezultate şi tot el foloseşte termenul de bilanț în locul celui de balanță de închidere. Irson gândea bilanțul ca pe o situație care serveşte la jalonarea înregistrărilor întreprinderii, perioadă după perioadă, nu pentru a determina bogăția (patrimoniul de astăzi) ci pentru a împiedica falsificarea înregistrărilor anterioare., bilanțul servind astfel ca bază de plecare fiabilă a înregistrărilor noi.

Mathieu de La Porte (1685) este, poate , cel mai remarcabil, el dând contabilității forma clasică cunoscută şi astăzi. El este cel care stabileşte conținutul bilanțului, indicând ceea ce trebuie să se înscrie în partea stângă a acestuia, pe care o denumeşte „Doit" („dotorează", activ) şi ce trebuie să treacă în partea lui dreaptă pe care o denumeşte „I' Aooir" („îi sunt datorate", pasiv).

Un alt autor francez din secolul al XVII-le a a fost Bertrand Francois Barreme, care publică în 1682 „Livres des comptes faites" (Ținerea registrelor), fiind primul autor ce preconizează utilizarea bilanțului volant sau aşa zisul „bilanț în aer" (Billan en l'air) adică

un bilanț bazat pe documente şi întocmit înaintea inventarului, pe o foaie separată şi nu într-un registru de foi cusute, recunoscându-i singurul merit de a da la iveală erori.

Pe măsura trecerii la capitalism şi a dezvoltării acestuia, contabilității îi revin noi sarcini, ceea ce a determinat introducerea şi folosirea unor noi metode contabile şi apariția unor noi teorii contabile.

Până în secolul al XIX-lea contabilitatea în partidă dublă răspunderea numai parțial nevoilor de informare pentru a realiza o gestiune rațională. De asemenea, calculul economic neglija existența informației contabile. Întocmirea bilanțurilor devine practic sistematică numai în secolul al XIX-lea. În acest secol marile întreprinderi industriale şi comerciale încep să analizeze şi să măsoare periodic patrimoniul cu ajutorul bilanțului şi profitul cu ajutorul contului de profit şi pierdere.

În literatura contabilă din orânduirea capitalistă, problema bilanțului a fost tratată de numeroşi autori sub diferite aspecte, fără a se ajunge la o concepție unitară.

Astfel, dintre autorii francezi se remarcă Eugen Leautey şi colaborator său Adolph Guibault care, în lucrarea lor "La science des comptes", consideră că au conceput o schemă fixă a bilanțului. Referitor la bilanț, Guibault arată că acesta "este expresia unei ecuații destinate să facă cunoscut rezultatele unei operații industriale sau comerciale, adică a profitului sau pierderii, stabilită zilnic, lunar sau anual şi care influentează asupra capitalului angajat"[21].

Uu alt autor francez este L. Barrachin care în 1898 publică la Paris lucrarea "Comptabilité personelle". În această lucrare, Barrachin prezintă bilanțul ca fiind "darea de seamă prezentată proprietarului de către girantul comercial, care personifică casa sa, dar nu este decât un funcționar care îşi dă timpul şi inteligența sa şi care se bucură de o salarizare ce se impută cheltuielilor generale"[22]. În cele din urmă autorul ajunge la personificarea bilanțului caracterizându-l astfel: "În bilanț activul este adunarea generală a debitorilor, a persoanelor casei care au primit; pasivul este adunarea generală a creditorilor, a persoanelor casei care au de dat. Nici o altă persoană nu este admisă în aceste două adunări. Debitorii au primit just ceea ce creditorii au livrat "[23]. Deci aici rezultă faptul că în bilanț nu trebuie să apară şi rezultatul final al întreprinderii.

---

[21] C.G. Demetrescu, Istoria contabilității, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1972. p.169
[22] idem 21,p.173
[23] idem 21,p.56

În anul 1919, iginerul francez Edouard Julhiet a publicat la Paris lucrarea "Cours de finance et comptabilité dans l'industrie". După părerea lui Julhiet sarcina contabilității este de a înregisitra fidel întreaga activitate a întreprinderii: prin notarea în conturi a tuturor mişcărilor care se produc prin gruparea sistematica a acestor notări şi prin sintetizarea lor în bilanț. Julhiet este cel care ridică o problemă care şi astăzi prezintă importanță, şi anume aceea a întocmirii inventarului şi bilanțului anual într-un termen cât mai scurt de la finalizarea anului financiar, pentru a furniza la timp informațiile privind situația întreprinderii.

Contribuții referitoare la dezvoltarea gândirii economice asupra bilanțului contabil şi-a adus şi francezul Gabriel Faure, care explică noțiunea şi conținutul bilanțului, bilanțul scriptic şi bilanțul contabil, făcând totodată analiza critică a unui bilanț, precum şi unele referiri la termenii necorespunzători folosiți în bilanț, ca de exemplu : conturi de ordine, de diverşi, ect. O problemă interesantă pe care o abordează Faure este aceea a unificării bilanțurilor arătând că rezolvarea lor este posibilă, dar condiționată de stabilirea anumitor reguli, între care evaluarea la preț de cost a unor elemente de activ.

În anul 1927, L'Quesnot, profesor la şcoala de ştiințe politice şi la şcoala de înalte studii comerciale a publicat, la Paris, lucrarea " Administration financiere - Méthodes comptables et bilan". El examinează bilanțul ca bază a analizei financiare pe care îl caracterizează ca fiind " expresia situației unei societăți", "o situație convențională" sau o " balanță a soldurilor".

Tot în anul 1927, Albert Calmes a publicat la Paris lucrarea "La comptabilité industrielle" , în care în prima parte a expus teoria contabilitatății generale adoptând ca punct de plecare bilanțul. În concepția lui A. Calmes " bilanțul exprimă de două ori acelaşi capital : la stânga, după formele sub care este utilizat capitalul, la dreapta, după sursele din care provine. Bilanțul indică la stânga valorile de care dispune întreprinderea, iar la dreapta excedentul activului față de pasiv, respectiv față de creditori, aşa încât acest excedent să constituie capitalul net"[24]. De astfel, această concepție a stat şi la baza teoriei materialiste cu două serii de conturi.

Un alt autor francez care publică în 1927 lucrarea "Le bilan dans les sociétés anonymes au point de vue juridique et comptable" este profesorul Ed. Folliet. În această

[24] C.G. Demetrescu, Istoria contabilității, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1972. p.200

lucrare, autorul precizează, de la început, că nu există un document mai răspândit ca bilanțul, dar care să fie totuşi atât de puțin înțeles de cei interesați. După ce demonstrează necesitatea întocmirii bilanțului, autorul arată că părțile sale componente formnează egalitatea A = P + C, cu alte cuvinte, el adoptă teoria după care capitalul nu face parte din pasiv, ci reprezintă diferența dintre activ şi pasiv, adica A – P = C. Pasivul reprezintă astfel numai datoriile către terți, nu şi față de acționarii societății. După ce epuizează şi problemele întocmirii bilanțului din punct de vedere juridic, Folliet arată că un bilanț real se sprijină, în primul rând, pe exactitatea înregistrărilor contabile şi apoi pe sinceritatea evaluărilor. Folliet relevă rolul bilanțului ca document de informare a acționarilor şi terților asupra situației economice şi financiare a societății în care aceştia au angajate fonduri. Bilanțul este astfel unul din cele mai elastice documente, în care se poate oglindi numai ce voieşte administratorul.

În timpul dezvoltării capitalismului o nouă şcoală contabilă se impune din ce în ce mai mult, atât în ceea ce priveşte dezvoltarea gândirii contabile în general, cât şi în ceea ce priveşte dezvoltarea gândirii economice asupra bilanțului, şi anume şcoala contabilă germană. În cadrul acestei şcoli, contribuii deosebite referitoare la bilanț şi-au adus în principal H. Nicklisch, W.Osbahr, şi nu în ultimul rând E. Schmalenbach.

H. Nicklisch, profesor la Academia Comercială din Berlin, a inclus în sfera preocupărilor sale problemele referitoare la bilanțul de deschidere şi de închidere, bilanțul dinamic, bilanțul organic, precum şi analiza cauzelor care determină întocmirea de bilanțuri periodice pentru valori şi bilanțuri fiscale.

In anul 1918, W.Osbahr a publicat lucrarea "Die bilanz vom Standpunkt der Unternehmung". După moartea lui Osbahr (1920), profesorul Nicklich prelucrează această lucrare şi o republică în anul 1923, în ediția a III-a . Seriozitatea lucrării lui Osbahr este subliniată de Nicklisch în prefața ediției a III-a, în care arată ca Osbahr a avut o gândire proprie în ceea ce priveşte problema bilanțului, părere pe care a expus-o cu atâta claritate şi convingere, încât Nicklisch a renunțat la propria sa părere, contrară celei lui Osbahr şi nu a schimbat numic din textul acestuia.

În partea introductivă, Osbahr constată existența a diferite feluri de bilanțuri, cu denumiri, conținut şi scopuri diferite, grupate în două categorii distincte : bilanțuri principale şi bilanțuri secundare. De asemenea, Osbahr relevă şi importanța problemei evaluării bilanțului, cât şi următoarea părere a lui Passow: "în evaluarea activului şi a

datoriilor stă nu numai cea mai grea, ci şi cea mai importantă problemă a esenței bilanțului”[25].

Din diferitele feluri de bilanțuri, ca şi din problemele examinate în lucrarea sa, Osbahr ajunge la concluzia că unghiul din care trebuie privită problema bilanțului este acela al nevoilor întreprinderii, considerate ca fenomene economice independente. De aceea, bilanțul şi contabilitatea sunt socotite drept mijloace de care se folosesc întreprinderile pentru atingerea obiectivelor lor. Ca lucrări istorice, economice şi statistice, bilanțul şi contabilitatea se prezintă pentru întreprindere ca un tot unitar, autorul considerând astfel contabilitatea ca fiind un bilanț în mişcare şi de aici părerea că bilanțul asigură continuitatea operei contabile, deci unitatea dintre bilanț şi contabilitate.

Un alt autor german E. Schmalenbach, profesor la Universitatea din Koln, care elaborează teoria dinamică a bilanțului şi pe care o tratează în lucrarea “Dynamiche Bilanz”. În acestă lucrare, Schmalenbach studiază în primul rând problemele de contabilitate, pentru ca apoi să se ocupe şi de problemele bilanțului.

Bilanțul dinamic al lui Schmalenbach este rezultatul unei lungi reflecții, totul începând printr-un articol publicat în 1908, în revista “Zeitscrift fur handelswissenschftliche Forscung”. Lucrarea a făcut obiectul a numeroase perfecționări succesive ceea ce se poate demonstra şi prin aceea că : prima ediție (1920) nu avea decăt 92 de pagini, cea dea doua ediție (1925) avea 288 de pagini, în timp ce cea de-a unsprezecea ediție (1953) avea 217 pagini.

Titlul dat de Schmalenbach nemuritoarei sale opere pare paradoxal, dacă ne gândim la faptul că bilanțul este, în general recunoscut ca un instrument static. Dar viziunii tradiționale despre bilanț, asimilat unui inventar patrimonial condensat, Schmalenbach îi opune concepția referitoare la un bilanț ca reprezentare a formelor întreprinderii. El constată că este mult mai important pentru conducătorii întreprinderii să măsoare sănătatea unității lor, decât să cunoască valoarea intrinsecă a elementelor care compun activul şi pasivul.

Şi în România au apărut lucrări de contabilitate. La început au fost doar traduceri din limba germană şi franceză, dar au apărut şi lucrări în care, pe lângă teoriile autorilor

[25] C.G. Demetrescu, Istoria contabilității, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1972. p.226

străini apar şi idei personale ale autorilor români, marcând începutul gândirii contabile româneşti.

Primele publicații la noi apar abia după anul 1800. În anul 1817 apare la Iaşi lucrarea „Didăscălia". Este prima lucrare care cuprinde şi reguli de contabilitate, fiind tradusă din limba germană în limba greacă, ceea ce a făcut-o mai puțin accesibilă.

În țările româneşti bilanțurile contabile au evoluat de la „codicele visteriei" prin care se consemnau veniturile şi cheltuielile statului, la schemele de bilanț similare celor practicate în țările germane în secolul al XIX-lea. Acestea au fost prezentate pentru prima dată în lucrarea lui Emanoil Ion Nechifor, „Pravila Comerțială" tipărită în 1937 la Braşov, lucrare din care reiese că autorul cunoştia principiile întocmirii bilanțului după metoda venețiană. E.I.Nechifor recomandă întocmirea bilanțului o data pe an „pentru a cunoaşte starea averii şi capitalului, mersul activității economice şi rezultatul financiar"[26].

Un alt român, Dimitrie Jarcu, publică lucrarea „Doppia Skriptura" care este o traducere a lui H.Jaclot „La teme des livres enseignee en vinght et une locon sans maetre" – 1828, dar aceasta face confuzie între balanță şi bilanț.

Theodor Ştefănescu este denumit de urmaşii şi elevii săi întemeietorul contabilității în România. El a publicat lucrarea „Curs de contabilitate în partidă dublă", aici definind contabilitatea ca ştiința şi arta ținerii registrelor. Se ocupă de asemenea de inventar şi de bilanț, recomandând evaluarea bunurilor „la valoarea cea mai mică, fie costul, fie prețul curent în epoca facerii inventarului". Theodor Ştefănescu defineşte bilanțul ca „o oglindă fidelă a trecutului lui şi în acelaşi timp şi o călăuză sigură a operațiunilor viitoare, … un tablou general dar rezumat al inventarului, adică a situației active şi pasive a unei întreprinderi şi operațiunea prin care un comerciant pune față în față activul şi pasivul său, urmărind cu punctualitatea precisă de contabilitate rezultatul obținut în cursul anului"[27].

Constantin Petrescu a fost profesor de contabiliate la Şcoala Comercială din Iaşi , unde publică în anul 1901 lucrarea „Contabilitate şi administrație". Autorul se ocupă şi de inventar şi bilanț, definind bilanțul ca"situația conturilor unei contabilități care în urma punerii acestora în concordanță cu constatările inventarului arată poziținea economică a

[26] Dumitru Rusu, ş.a.,în studiul 'Începuturile gândirii contabile româneşti' din lucrarea: Luca Paciolo 'Tratat de contabilitate în partidă dublăi', Editura Junimea, 1981,p.54
[27] Th,Ştefănescu, Curs de contabilitate în partidă dublă, Bucureşti, p.372

proprietarului arendei, precum şi rezultatul exercițiului încheiat"[28]. De asemenea, este pusă şi problema universalității aplicării bilanțului şi se arată condițiile pe care trebuie să le îndeplinească bilanțul referitor la claritate şi sinceritate.

Primul autor român care a reuşit să formeze principiile ştiințifice ale contabilității şi funcțiile ei sociale a fost Spiridon Iacobescu. El abordează problema bilanțului tip şi a normării contabilității. Aspectele referitoare la bilanț sunt tratate în volumul III din cursul de „Contabilitate comercială şi generală". Concepția patrimonialistă rezultă şi din definiția pe care o dă bilanțului ca fiind situația patrimonială definitivă prezentând în formă contabilă activul şi pasivul patrimoniului, împreună cu rezultatele ce au modificat forma inițială a patrimoniului.

Un alt autor cu o bogată activitate ştiințifică a fost profesorul C.G. Demetrescu care a publicat circa 150 de lucrări şi studii de contabilitate. El defineşte bilanțul ca o situație întocmită sub formă contabilă şi după un anumit plan, cuprinzând activul şi pasivul unei întreprinderi, precum şi rezultatele obținute până la o anumită dată. Face mențiunea că „bilanțul ca situație sub formă contabilă a patrimoniului, conține sintetic, aceea ce este descris în mod analitic în inventar, cu deosebire însă că în inventar, în afară de valoare, avem specificată şi cantitatea elementelor patrimoniale"[29].

Profesorul Dumitru Voina dă următoarea definiție bilanțului: „bilanțul cuprinde situația economică şi juridică a întreprinderii la un moment dat, indicând elementele existente de activ şi de pasiv în mod rezumativ sub formă de cont, precum şi interimar"[30]. În continuare arată că între inventar şi bilanț există numai o deosebire de formă, inventarul prezentând situația întreprinderii în mod analitic la un moment dat, printr-o descriere amănunțită cantitativă şi valorică a elementelor de activ şi de pasiv, iar bilanțul este un rezumat al inventarului, care cuprinde aceleaşi elemente, dar în formă de cont şi numai în reprezentarea lor valorică, fără să arate şi cantitatea.

Profesorul I.Evian defineşte bilanțul „ca instrument de cunoaştere a felului cum evoluează an de an structura averii şi a capitalului, precum şi rezultatele obținute, în timp ce pentru lumea din afară, bilanțul este unicul mijloc de informare asupra situției

[28] C.Petrescu, Contabilitate şi administrație, Iaşi, 1901, p.282
[29] C.G.Demetrescu, Studiul organizării şi conducerii contabilității întreprinderii, vol.III, Bucureşti, p.329
[30] D.Voina, Contabilitate generală, Editura Academică, 1947, p.293

economice şi financiare a întreprinderii la data pentru care s-a încheiat bilanțul[31]„. El consideră bilanțul inițial ca bază a contabilității pe considerentul că de aici se iau elementele de activ şi de pasiv pentru care se deschid conturile în contabilitate. Tot lui îi aparține şi denumirea de „bilanț unitar"cuprinzând atât unitatea de aplicație a bilanțului, cât şi unitatea structurală a întreprinderii.

O contribuție deosebită la soluționarea teoretică şi practică a problemelor contabile, în România, au avut-o revistele de contabilitate, precum şi fostul Corp al contabililor autorizați şi experți contabili care a fincționat între anii 1921 – 1950. După o perioadă de monism (1950 – 1993) specific economiilor centralizate şi supracentralizate în care s-a operat cu o „contabilitate de flux" în care rolul documentelor de sinteză contabilă au fost marginalizată, noul pachet de norme contabile româneşti (Legea contabilității 82/1991; Regulamentul de aplicare a Legii contabilității; Planul de conturi general; Norme metodologice de utilizare a conturilor contabile; Norme de utilizare a registrelor contabile; Norme metodologice pentru întocmirea şi prezentarea bilanțului contabil publicat în „Sistemul contabil al agenților economici" de Ministerul Finanțelor 1994) restaurează primatul conturilor anuale asupra sitemului conturilor curente.

1.3. Teorii cu privire la bilanț

Dacă în cursul secolului al-XIX-lea, teoreticienii în domeniul contabilității s-au străduit să fundamenteze contabilitatea ca ştiință, în secolul al-XX-lea, îndeosebi în literatura germană preocuparea teoreticienilor s-a axat pe elaborarea teoriilor în legătură cu bilanțurile contabile.

Teoriile bilanțului nu îşi propun să explice sau să fundamenteze tehnica întocmirii lui, "ci ele urmăresc să arate scopul bilanțului, iar în funcție de acesta să fundamenteze conținutul lui şi modul de evaluare a acestui conținut, astfel încât acesta să devină principalul sistem de informații şi date în munca de analiză şi conducere a entității economico-sociale reflectate în el."[32]

Aceste teorii reflectă îmbunătățirile ce s-au adus bilanțului, perfecționări care

[31] I.Evian, Bilanțul unitar al întreprinderii, Braşov, 1947, p.12
[32]R.Petriş - Contabilitate generală,vol.II,Iaşi,1988,p.383

vizează posturile din bilanț şi conținutul bilanțului, sfera de cuprindere şi ordonarea datelor din bilanț. Teoriile bilanțului sunt multiple şi se deosebesc în funcție de diverse criterii care au stat la baza elaborării lor. Se poate face o grupare a teoriilor bilanțului în funcție de scopul şi conținutul economic atribuit acestuia, de modul de ordonare a datelor în bilanț precum şi de modul de evaluare a posturilor bilanțiere, astfel :

1. După scopul atribuit

În funcție de acest criteriu, teoriile bilanțului se grupează în teorii moniste şi teorii dualiste sau multiple.

In ce priveşte teoriile moniste, acestea se grupează în teorii ce au ca scop principal de a prezenta mijloacele şi resursele întreprinderii (averea şi capitalul) cum ar fi : teoria statică, teoria întreprinderii, teoria realistă şi teoria previzională, precum şi teorii ale căror scop principal este de a determina rezultatele întreprinderii, cum ar fi: teoria dinamică, teoria eudinamică, teoria pagatorică şi teoria bilanțului aur. Ne permitem o scurtă detaliere.

Teoria statică a fost elaborată de Nicklisch, iar după alte păreri de Walter le Coutre, Berliner şi Leitner. Scopul bilanțului se limitează la prezentarea patrimoniului întreprinderii sub aspectul mijloacelor şi al resurselor la un moment dat pentru a putea fi comparat cu situația bilanțului anterior, rezultatele urmând să fie stabilite prin intermediul contului de "Profit şi pierdere".

Teoria întreprinderii a fost elaborată de Osbahr în 1918. Nicklisch retipăreşte lucrarea lui Osbahr în 1920 şi consideră teoria acestuia atât de valoroasă încât renunță la propria sa teorie, respectiv la teoria statică.

Osbahr consideră bilanțul ca făcând parte din contabilitatea curentă, având rolul de a prezenta conducerii întreprinderii informații reale, în legătură cu elementele patrimoniale din bilanț, drepturile şi obligațiile acestuia față de terți, constituind deci principalul instrument de realizare a scopurilor economice ale întreprinderii.

Teoria realistă sau nominalistă - elaborată de Wilhem Rieger în 1928- consideră că bilanțul real nu poate fi decât acela care reprezintă situația întreprinderii în ipoteza lichidării ei, când se poate vorbi de o "decontare totală", celelalte bilanțuri anuale ale întreprinderii constituind doar "decontări intermediare".

Teoria previzională - elaborată de K. Kafer în 1962- consideră bilanțul drept o calculație de perspectivă menită să furnizeze informațiile necesare luării deciziilor pentru

activitatea viitoare a întreprinderii. Deşi Kafer porneşte de la concepţia teoriei realiste a lui Rieger, teoria lui rămâne totuşi o dezvoltare a bilanţului static în care :

Averea = totalul perspectivei de intrări viitoare de valori şi servicii

Capital = totalul perspectivei ieşirilor viitoare de bunuri şi servicii

Teoria dinamică - elaborată de Schmalembach în 1916- consideră bilanţul drept instrument de analiză care permite atât stabilirea rezultatelor activităţii desfăşurate, cât şi a cauzelor care le-au determinat.

Teoria eudinamică - elaborată de Sommerfeld în 1936- constituie un compromis între teoria dinamică şi cea organică, considerând rezultate reale ale întreprinderii numai pe cele efectiv realizate, după transformarea produselor în lichidităţi.

Teoria pagatorică - elaborată de Kosiol în 1956- se bazează pe bilanţul dinamic al lui Schmalembach şi pe teoria bilanţului financiar economic a lui Walb. Bilanţul, potrivit acestei teorii, trebuie să stabilească rezultatele financiare pe baza operaţiilor de încasări şi plăţi în numerar, beneficiul fiind considerat soldul disponibilităţilor băneşti.

Teoria bilanţului aur aparţine tot profesorului Schmalembach, elaborată în 1922, care luând în considerare influenţele determinate de factorii valutari pe plan mondial, precum şi de fenomenele inflaţioniste, preconizează încheierea bilanţului cu două valori, respectiv în monedă de hârtie şi în monedă de aur, fapt ce le face comparabile cu cele încheiate în perioadele anterioare.

La noi, problema evaluării elementelor de bilanţ în lei şi în aur a fost abordată de prof. M. Ioachim (în 1925), dar şi de prof. V.Slăvescu şi Sp. Iacobescu.

Spre deosebire de teoriile moniste, teoriile dualiste sau multiple sunt acele teorii care atribuie bilanţului două scopuri principale, respectiv recunosc acestuia atât rolul de a prezenta mijloacele şi resursele întreprinderii, cât şi rolul de a determina rezultatele întreprinderii. Dintre acestea pot fi enumerate: teoria organică; teoria unitară, integrală sau totală; teoria bilanţului de perspectivă; teoria economică a bilanţului; teoria calculului rentabilităţii; teoria bilanţului sintetic; teoria bilanţului financiar-economic; teoria funcţiei analitice a bilanţului şi teoria scopurilor multiple întregite.

Teoria organică - elaborată de Fritz Schmidt în anul 1921- pune pe prim plan menţinerea în funcţiune a întreprinderii considerată ca un organism viu, care face parte în mod organic din economia naţională. Ca urmare, patrimoniul întreprinderii suferă modificări nu numai ca efect al activităţii proprii, ci şi datorită modificărilor conjuncturale.

Teoria unitară, integrală sau totală - elaborată de Walter le Coutre în 1956- deşi constituie o dezvoltare a teoriei statice se transformă din teorie monistă în teorie dualistă, autorul luând în considerare pe lângă rolul bilanţului de reflectare a patrimoniului întreprinderii şi rolul de instrument de conducere. Această teorie consideră că bilanţul, reprezentând un calcul integral de sinteză, permite cunoaşterea aprofundată a activităţii întreprinderii şi deci elaborarea de decizii care să optimizeze activitatea acesteia.

Teoria bilanţului de perspectivă - elaborată de Wolfram Engels în1962- atribuie bilanţului, în principal, scopul de a determina perspectiva întreprinderii, pe lângă îndeplinirea concomitentă a celorlalte scopuri. Aceasta presupune analiza datelor din bilanţ în scopul identificării şi eliminării influenţelor subiective care au avut loc şi orientarea corespunzătoare a activităţii viitoare.

Teoria economică a bilanţului a fost susţinută de Gino Zappa şi Theo Limberg, ambii atribuind bilanţului funcţii dualiste

Teoria bilanţului financiar - economic - elaborată de Ernst Walb în 1966 - este o dezvoltare a bilanţului dinamic, atribuind însă acestuia mai multe funcţii, principala fiind aceea de instrument de control şi de elaborare a deciziilor.

Teoria calculului rentabilităţii - elaborată de M.R. Lehmannn - consideră teoriile bilanţului static şi a celui dinamic ca teorii formale, opunând acestora teoria sa pe care o consideră materialistă şi care preia de la Schmalembach (bilanţul dinamic) comparabilitatea datelor, de la Schmidt (bilanţul organic) evaluarea la preţul zilei, iar de la Walb (bilanţul financiar-economic) evaluarea capitalului cu valoarea de procurare, luând în considerare şi oscilaţiile monetare. După Lehmann, funcţiile bilanţului sunt :

- de a face dovada averii şi capitalului;
- de a determina calculaţia brută a cheltuielilor şi veniturilor, respectiv a beneficiului şi pierderilor;
- de a determina calculaţia intrărilor şi ieşirilor (încasări şi plăţi) urmărind comparaţia modificărilor de bilanţ faţă de cel premergător.

Teoria bilanţului sintetic a fost dezvoltată de Horst Albach în 1965. Pe lângă scopurile urmărite, Albach ia în considerare rolul bilanţului ca instrument de decontare a plăţilor planificate şi a beneficiilor planificate care se compară cu realizările efective din perioada bilanţieră. Această teorie consideră bilanţul un calcul de sinteză care reflectă

întreprinderea ca un tot unitar şi deci un instrument de conducere şi control, inclusiv al activităţii viitoare.

Teoria funcţiei analitice a bilanţului a fost elaborată de Wolfgang Stutzel în 1967. El neagă concepţia tradiţională a bilanţului drept calculaţie a averii sau a beneficiului şi propune o " teorie a măsurii". În cadrul funcţiei analitice a bilanţului W. Stutzel deosebeşte 5 scopuri principale :

- centralizarea datelor contabile pentru asigurarea soldurilor scriptice împotriva modificărilor ulterioare;

- apărarea creditorilor prin obligarea întreprinzătorului de a se informa el însuşi asupra stării averii sale;

- funcţia de limitare a împărţirii beneficiului la societăţi cu un număr restrâns de persoane răspunzătoare;

- determinarea a ceea ce se înţelege prin beneficiu, pierdere sau participare la capital în sensul prevederilor contractuale;

- evaluarea şi considerarea bilanţului ca instrument pentru determinarea competenţelor diferitelor organe ale societăţii.

În acelaşi timp, W. Stutzel mai consideră şi 5 scopuri secundare :

- dare de seamă dată de conducătorii de subunităţi;

- dare de seamă a conducătorilor de unităţi pentru ei înşişi;

- închiderea anului ca o concentrare şi furnizare de date în vederea elaborării deciziilor de către conducători;

- închiderea anului ca bază de analiză a garanţiei creditelor;

- bilanţul pentru evaluarea părţilor societare în scopul dezintegrării lor (bilanţuri de dezintegrare).

Teoria scopurilor multiple întregite - elaborată de E.Heinen în 1969- preconizează construirea unui model de bază al bilanţului, care să corespundă mai multor scopuri, principalul scop fiind acela de asigurare a unor decizii optime de conducere.

Pentru a înlătura dezavantajul caracterului static al bilanţului, Heinen preconizează completarea acestuia cu un bilanţ al mişcărilor, care să pună faţă în faţă realizările cu prevederile planurilor şi să determine abaterile. Bilanţul este deci completat cu date suplimentare, devenind apt să servească unui număr mare de scopuri.

2. După conținutul economic şi modul de ordonare a datelor în bilanț

În prima perioadă, gruparea posturilor de activ şi de pasiv din bilanț s-a făcut după natura lor, bilanțul având scopul de a realiza o calculație a averii, cu alte cuvinte de a prezenta mijloacele şi resursele.

Activ	Bilanț	Pasiv
1. Patrimoniu imobilizat	1. Capital propriu	
2. Patrimoniu de exploatare	2. Capital străin	
3. Posturi rectificative (de regularizare)	3. Posturi rectificative (de regularizare)	

O astfel de grupare este susținută de Nicklisch în teoria statică a bilanțului şi de Osbahr în teoria întreprinderii.

Când bilanțului i se atribuie rolul de determinare a rezultatelor, gruparea elementelor de activ şi de pasiv din bilanț se face în funcție de legătura acestora cu elementele din contul de exploatare.

Schmalembach, în teoria dinamică, ridică problema cercetării rentabilității într-o perioadă de gestiune. El reprezintă bilanțul ca un cerc care face legătura între cheltuieli şi încasări, pe de o parte, şi contul de exploatare al perioadei respective pe de altă parte, astfel:

Activ	Bilanț	Pasiv
1. Cheltuieli netransformate încă în obligații	6. Obligații încă netransformate în cheltuieli	
2. Prestații netransformate încă în încasări	7. Încasări încă netransformate în prestații	
3. Cheltuieli încă netransformate în încasări	8. Încasări încă netransformate în cheltuieli	
4. Prestații încă netransformate în obligații	9.Obligații încă netransformate în prestații	
5. Casa		

Se desprinde faptul că în schema lui Schmalembach, clasificarea după natură nu are nici un rol, schema fiind axată pe opoziția temporară dintre operațiile financiare şi cele de exploatare.

Gruparea în funcție de gradul de lichiditate o regăsim în :

- *teoria realistă* (Rieger) care consideră bilanț real doar pe cel care reprezintă situația întreprinderii în ipoteza lichidării ei;

- *teoria bilanţului financiar-economic* (E. Walb) care ia în considerare conturile de plăți pe care le închide prin bilanț şi pe care le deosebeşte de conturile de producție care se închid prin contul de profit şi pierdere;

- *teoria bilanţului pagatoric* (Kosiol) care consideră toate posturile din bilanț ca transformabile în plăți.

3. După metoda de evaluare

Odată cu apariția bilanțului ca instrument contabil apare şi evaluarea ca problemă de rezolvat pentru teoreticienii bilanțului. În funcție de acest criteriu teoriile bilanțului se grupează astfel :

A) *Teorii cu un singur preț de evaluare*, reprezentate prin:

a) metoda prețului de procurare (cost de achiziție):

- Nicklisch, în teoria statică, acceptă ca etalon de evaluare prețul zilei, combătând evaluarea peste costul de achiziție. I.N.Evian consideră că "teoria statică este de fapt o teorie organică deoarece acceptă ca etalon de evaluare cursul zilei"[33];

- Walter le Coutre, în teoria unitară, integrală sau totală, susține evaluarea tot la costul de achiziție, fiind adeptul unor evaluări prudente.

b) metoda valorii de înlocuire sau a prețului zilei din momentul încheierii bilanțului:

- F.Schmidt, în teoria organică, ajunge la concluzia că evaluarea trebuie să se facă la prețuri care să țină seama de diferențele conjuncturale.

c) metoda de evaluare la prețul cel mai mic posibil:

- Sommerfeld, în teoria eudinamică, apreciază că evaluarea mijloacelor economice la valoarea cea mai mică asigură menținerea existenței întreprinderii, indiferent de riscurile care ar putea interveni în activitatea acesteia.

d) metoda prețului de lichidare:

- Rieger, în teoria realistă, consideră bilanț real, numai pe cel încheiat pe baza unei evaluări în ipoteza lichidării întreprinderii. Celelalte bilanțuri, respectiv cele

[33] I.N.Evian , Teoriile conturilor, Cluj, 1940, p.80

periodice, inclusiv cele anuale sunt considerate ficțiuni făcute doar în scop de control, pe baza unor evaluări prin aproximație, deci nereale.

B) *Teorii cu mai multe prețuri de evaluare*:

- în teoria dinamică, Schmalembach subordonează evaluarea scopului atribuit bilanțului şi anume acela de instrument de analiză în vederea stabilirii rezultatelor şi a cauzelor care le-au generat; el susține necesitatea fixării unor norme de evaluare pentru fiecare element patrimonial, ceea ce va permite stabilirea rezultatelor în totalitatea lor, rezultate comparabile cu cele din anii anteriori;

- în teoria bilanțului aur, Schmalembach sesizează ca efect al inflației din anii 1920 - 1921, faptul că evaluarea este afectată de fenomenele valutare şi conjuncturale; drept urmare, el adoptă soluția încheierii bilanțului în două valori, respectiv în moneda de hârtie şi în aur;

- în teoria economică, Gino Zappa susține ca evaluarea elementelor de activ să se facă la preț de vânzare, cu excepția mijloacelor de producție pentru care evaluarea trebuie făcută la prețul de înlocuire;

- în teoria bilanțului financiar-economic, E.Walb susține evaluarea capitalului la valoarea de procurare , la care însă se aplică corecții în funcție de eventualele fluctuații monetare .

Teoria realității bilanțului - elaborată de prof.dr.doc. Dumitru Rusu- consideră bilanțul un instrument de cunoaştere, control şi orientare a activității şi care trebuie să reflecte situația patrimoniului aşa cum este în realitate. "Caracterul real al bilanțului rezidă în concordanța indicatorilor săi cu natura obiectivă a fenomenelor şi proceselor economice reflectate în contabilitatea curentă"[34] pe baza documentelor justificative. Astfel, realitatea bilanțului este condiționată de întocmirea corectă a documentelor primare, de modul de efectuare a calculelor cronologice şi sistematice, de inventariere, precum şi de modul de evaluare a mijloacelor şi resurselor.

Teoriile bilanțului au uşurat raționamentul contabil dar "multe dintre ele nu mai au astăzi decât o valoare istorică şi de bună seamă că şi teoriile, care în prezent se cred mai aproape de idealul spre care se îndreaptă preocupările contabilității, vor avea acelaşi destin,

[34] D.Rusu , Bazele contabilității,Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti,1980,p.245

pentru că orice teorie se naşte ca să moară, fiind folositoare numai în măsura în care poate ceda locul alteia."[35]

1.4 Bilanțul contabil în viziunea directivei a IV- a a Uniunii Europene

Obiectivele legate de unificarea pieței financiare în cadrul Uniunii Europene au presupus între altele şi preocupări pentru armonizarea legislației în domeniul contabilității a țărilor membre. Astfel, Parlamentul European a considerat că o acțiune de coordonare a hotărârilor naționale ale statelor membre, privind structura şi conținutul bilanțului şi al raportului de gestiune, metodele de evaluare a patrimoniului agenților economici, controlul conturilor de către persoane calificate şi publicarea bilanțului contabil au o importanță majoră pentru protejarea intereselor atât ale acționarilor şi asociaților, cât şi ale terților.

Necesitatea acestei coordonări este impusă de faptul că activitatea societăților se extinde şi în afara teritoriului național. Concret, preocupările pe linia coordonării statelor membre ale Uniunii Europene s-au materializat în "directive".

Din punctul nostru de vedere, importantă este directiva a IV-a adoptată de Consiliul Comunității Economice Europene în iulie 1978 privind uniformizarea principiilor de bază ale contabilității societăților comerciale din țările membre, în scopul îmbunătățirii pregătirii bilanțului contabil şi prezentării informațiilor acestuia potrivit unor scheme prestabilite.

Se consideră că, "conturile anuale trebuie să dea o imagine fidelă patrimoniului, situației financiare precum şi rezultatelor societății"[36] şi în acest scop schemele obligatorii pentru stabilirea bilanțului şi a contului de profit şi pierdere trebuie să fie prestabilite, precum şi conținutul minim al anexei şi raportului de gestiune să fie fixat. Derogări pot fi acordate anumitor societăți ca urmare a slabei lor importanțe economice şi sociale.

---

[35] D.Voina , Contabilitate generală, Braşov, 1947, p.401

[36] 4[e] DIRECTIVE / CEE , art.2, paragraphe 3

Diferitele metode de evaluare trebuie să fie coordonate, astfel încât să se asigure comparabilitatea şi echivalența informațiilor conținute în conturile anuale.

În conformitate cu prevederile directivei "structura bilanțului şi cea a contului de profit şi pierdere şi mai ales forma reținută pentru prezentarea lor, nu poate fi modificată de la un exercițiu la altul, iar derogările de la principii sunt admise în cazuri excepționale. Pentru a face uz de asemenea derogări, acestea trebuie să fie menționate în anexă şi bine motivate."[37]

Conturile anuale ale tuturor societăților la care se aplică această directivă trebuie să facă obiectul publicității, dar anumite derogări pot fi acordate în favoarea societăților mici şi mijlocii.

De asemenea, conturile anuale trebuie să fie controlate de persoane abilitate, a căror calificare face obiectul unei alte directive (directiva a VIII-a a CEE) şi numai societățile mici pot fi scutite de aceste obligații de control.

Ca regulă generală, conturile anuale cuprind:

- bilanțul;
- contul de profit şi pierdere;
- anexa.

Aceste documente formează un tot unitar.

În vederea armonizării legislației române la normele Uniunii Europene, prin articolul 27 al Legii contabilității nr. 82/1991, se prevede componența bilanțului contabil care conține bilanțul, contul de profit şi pierdere (contul de execuție în cazul instituțiilor publice) şi anexe, la care se adaugă şi raportul de gestiune.

Posturile din bilanț şi din contul de profit şi pierdere trebuie să prezinte atât datele aferente exercițiului încheiat cât şi ale exercițiului anterior. Toate compensările între posturile de activ şi de pasiv, ori între posturile de cheltuieli şi de venituri sunt interzise.

Pentru prezentarea bilanțului, în directivă au fost redate două machete cu o structură a informațiilor considerată minimă (cuprinse în art. 9 şi 10). Dacă un stat membru prevede ambele machete, poate să lase societăților posibilitatea alegerii între acestea.

---

[37] 4[e] DIRECTIVE / CEE , art.3

Statele membre pot permite ca "societățile care, la data încheierii bilanțului, nu depăşesc limitele prezentate în două din criteriile următoare, pe parcursul a două exerciții consecutive:

- totalul bilanțului: 1.000.000 unități de cont europene;
- cifra de afaceri: 2.000.000 unități de cont europene;
- număr de personal utilizat în medie în cursul exercițiului: 50;

să stabilească un bilanț simplificat"[38]

Totalurile în unități de cont europene prevăzute la art. 11 pot fi mărite în limita maximă de 10% pentru a fi convertite în monedă națională.

Când un element de activ ori de pasiv completează mai multe posturi din machetă, raportul său cu alte posturi trebuie să fie indicat fie în postul unde figurează, fie în anexă, această indicație fiind necesară pentru buna înțelegere a conturilor anuale.

Înscrierea elementelor patrimoniale în activul imobilizat ori în activul circulant este determinată de destinația acestora. Activul imobilizat cuprinde "elemente de patrimoniu care sunt destinate să servească de manieră durabilă activitatea întreprinderii."[39]

În sensul directivei, prin drepturi de participare se înțelege contribuirea la capitalul altor întreprinderi, materializată ori nu în titluri, creând o legătură durabilă cu acestea, destinată să influențeze activitatea societății.

Deținerea unei părți din capitalul unei alte societăți este presupusă a fi o participare când depăşeşte un anumit procentaj fixat de statele membre.

Corecțiile de valoare cuprind toate rectificările destinate a ține cont de deprecierea, definitivă ori nu, a elementelor de patrimoniu constatate la data închiderii bilanțului.

Provizioanele pentru riscuri şi cheltuieli au ca obiect să acopere pierderile ori datoriile a căror natură, la data închiderii bilanțului, este probabilă ori certă, dar nedeterminată din punct de vedere al cuantumului şi al momentului producerii lor.

Pentru prezentarea contului de profit şi pierdere, în directivă au fost redate patru machete a căror structură de informații este considerată minimă (cuprinse în articolele 23 - 26). Dacă un stat membru prevede mai multe machete pentru contul de profit şi pierdere, poate să lase societățile să aleagă între acestea.

---

38 4e DIRECTIVE / CEE , art.11

39 B.Colasse , Contabilitate generală,Editura Moldova,Iaşi,1995,p.105

Pentru societățile care "la data închiderii bilanțului, pe parcursul a două exerciții consecutive, nu depăşesc limitele a două din condițiile următoare:

- totalul bilanțului: 4.000.000 unități de cont europene;
- cifra de afaceri: 8.000.000 unități de cont europene;
- număr de personal folosit în medie în cursul exercițiului: 250;

statele membre pot să acorde derogări de la machetele contului de profit şi pierdere, în sensul grupării unor posturi."[40]

Cifra de afaceri cuprinde valorile rezultate din vânzarea produselor şi prestarea serviciilor aferente activității curente a societății, mai puțin taxa pe valoarea adăugată şi alte impozite directe legate de cifra de afaceri.

La posturile "Veniturile excepționale" ori "Cheltuieli excepționale" trebuie să figureze veniturile şi cheltuielile ce nu provin din activitățile curente ale societății.

Statele membre pot permite ca impozitul pe rezultatul provenind din activitățile curente şi impozitul pe rezultatul excepțional să fie grupat şi înscris în contul de profit şi pierdere într-un singur post. Când această derogare este aplicată, societățile trebuie să dea explicații în anexă pentru proporțiile în care impozitul pe rezultat grevează rezultatul provenind din activități curente şi rezultatul excepțional.

Prin directivă "statele membre stabilesc ca evaluarea posturilor figurând în conturile anuale să se facă respectând următoarele principii generale:

a) - continuitatea activității societății;

b) - metodele de evaluare nu pot fi modificate de la un exercițiu la altul;

c) - principiul prudenței trebuie avut în vedere în toate cazurile, astfel:

- singurele beneficii care pot fi înscrise sunt cele obținute la data încheierii bilanțului;
- trebuie să se țină seama de toate riscurile previzibile şi eventualele pierderi de care au luat cunoştință în cursul exercițiului ori în exercițiul anterior, chiar dacă aceste riscuri ori pierderi nu sunt cunoscute la data închiderii bilanțului;
- să se țină cont de deprecieri;

---

[40] 4[e] DIRECTIVE / CEE , art.27

d) - trebuie să se țină seama de cheltuielile şi veniturile aferente exercițiului la care conturile se referă, fără considerarea datei de plată ori de încasare a acestor cheltuieli şi venituri;

e) - elementele de activ şi cele de pasiv trebuie să fie evaluate separat;

f) - bilanțul de deschidere al unui exercițiu trebuie să corespundă bilanțului de închidere al exercițiului precedent."[41]

În acest sens, Regulamentul nostru privind aplicarea Legii contabilității nr. 82/1991, la punctul 23 menționează că pentru a da o imagine fidelă patrimoniului, situației financiare şi rezultatelor obținute trebuie respectate regulile privind evaluarea patrimoniului şi celelalte norme şi principii cum sunt:

- principiul prudenței, potrivit căruia nu este admisă supraevaluarea elementelor de activ şi a veniturilor, respectiv subevaluarea elementelor de pasiv şi a cheltuielilor, ținând cont de deprecierile, riscurile şi pierderile posibile generate de desfăşurarea activității, exercițiului curent sau anterior;

- principiul permanenței metodelor, care conduce la continuitatea aplicării regulilor şi normelor privind evaluarea, înregistrarea în contabilitate şi prezentarea elementelor patrimoniale şi a rezultatelor, asigurând comparabilitatea în timp a informațiilor contabile;

- principiul continuității activității, potrivit căruia se presupune că unitatea patrimonială îşi continuă în mod normal funcționarea într-un viitor previzibil, fără a intra în stare de lichidare sau de reducere sensibilă a activității;

- principiul independenței exercițiului, care presupune delimitarea în timp a veniturilor şi cheltuielilor aferente activității unității patrimoniale pe măsura angajării acestora şi trecerii lor la rezultatul exercițiului la care se referă;

- principiul intangibilității bilanțului de deschidere al unui exercițiu care trebuie să corespundă cu bilanțul de închidere al exercițiului precedent;

- principiul necompensării, potrivit căruia elementele de activ şi de pasiv trebuie să fie evaluate şi înregistrate în contabilitate separat, nefiind admisă compensarea între posturile de activ şi cele de pasiv ale bilanțului, precum şi între veniturile şi cheltuielile din contul de rezultate.

---

[41] 4[e] DIRECTIVE / CEE , art.31, paragraphe 1

Şi la noi, derogările de la aceste principii generale sunt admise numai în cazuri excepționale, iar când se face uz de aceste derogări, acest lucru trebuie să fie semnalat în anexă şi de regulă motivat, cu indicarea influenței lor asupra patrimoniului, situației financiare şi rezultatelor.

Metoda de evaluare de bază este metoda costului istoric conform căreia, la data intrării în patrimoniu, bunurile sunt contabilizate la costul de achiziție pentru bunurile achiziționate, la costul de producție pentru bunurile produse de întreprindere, iar pentru bunurile obținute cu titlu gratuit la o valoare dată de utilitatea acestora. Există însă şi situații când bunurile pot face obiectul unor rectificări de valoare, astfel în situații de devalorizare bunurile sunt evaluate la o valoare mai mică decât cea reală; dimpotrivă, în caz de inflație bunurile sunt evaluate la o valoare mai mare decât cea reală.

Evaluarea posturilor ce figurează în conturile anuale se face conform articolelor de la 34 la 42 din directivă, pe baza costului de achiziție ori a prețului de cost.

Prin derogare de la aceste principii, până la o coordonare ulterioară, pentru toate societățile ori anumite categorii de societăți, statele membre pot să autorizeze:

- evaluarea pe baza valorii de înlocuire pentru imobilizările corporale a căror utilizare este limitată în timp, precum şi pentru stocuri;

- evaluarea posturilor ce figurează în conturile anuale, inclusiv capitalurile proprii, pe baza altor metode decât cele prevăzute, pentru a ține cont de inflație;

- reevaluarea imobilizărilor corporale precum şi a imobilizărilor financiare.

Când legislațiile naționale prevăd metodele de evaluare menționate, trebuie să se determine conținutul, limitele şi modalitățile de aplicare. Aplicarea unei asemenea metode este semnalată în anexă.

În cazul în care legislația națională autorizează înscrierea în activ a cheltuielilor de constituire, acestea trebuie să fie amortizate într-un interval de maximum cinci ani.

Elementele de activ imobilizat trebuie să fie evaluate la costul de achiziție ori la prețul de cost. Costul de achiziție ori prețul de cost al elementelor de activ imobilizat a căror utilizare este limitată în timp trebuie să fie diminuat cu corecțiile de valoare calculate prin amortizarea sistematică a valorii acestor elemente în timpul duratei lor de utilizare. Costul de achiziție se obține adăugând cheltuielile accesorii la prețul de cumpărare. Prețul de cost se obține adăugând la costul de achiziție al materiilor prime şi materialelor

consumabile costurile direct imputabile a produsului considerat, plus o cotă din cheltuielile indirecte.

"O cotă rezonabilă a costurilor care nu este decât indirect imputabilă produsului considerat poate fi adăugată la prețul de cost în măsura în care aceste costuri privesc perioada de fabricație."[42]

Includerea în prețul de cost a dobânzii capitalurilor împrumutate pentru a finanța fabricarea imobilizărilor este permisă în măsura în care aceste dobânzi privesc perioada de fabricație. În acest caz, înscrierea lor în activ trebuie să fie evidențiată în anexă.

Elementele de activ circulant trebuie să fie evaluate, de asemenea, la costul de achiziție ori prețul de cost. Modalitatea de stabilire a costului de achiziție ori a prețului de cost pentru elementele de activ circulant este asemănătoare cu cea prezentată, cu mențiunea că cheltuielile de desfacere nu pot fi încorporate în prețul de cost.

În cazurile în care stocurile de acelaşi fel figurează în contabilitate la prețuri de înregistrare diferite "statele membre pot să permită ca, costul de achiziție ori prețul de cost a stocurilor de obiecte de aceiaşi categorie precum şi toate elementele fungibile, inclusiv valorile mobiliare, să fie calculat fie pe baza prețurilor medii ponderate, fie după metodele prima intrare - prima ieşire (FIFO), ori ultima intrare - prima ieşire (LIFO) ori o metodă analogă."[43]

Referitor la anexă, aceasta trebuie să cuprindă cel puțin următoarele informații:

"1. Modul de evaluare aplicat posturilor din conturile anuale, precum şi metodele utilizate pentru calculul corecțiilor de valoare. Pentru elementele conținute în conturile anuale care sunt exprimate în monedă străină, trebuie să se menționeze conversia în moneda națională.

2. Numele şi sediul întreprinderilor la care societatea deține, fie ea însăşi, fie printr-o persoană ce acționează în numele său, dar pe contul acestei societăți, un procentaj din capital.

3. Numărul şi valoarea nominală ori, în lipsa valorii nominale, echivalentul contabil al acțiunilor subscrise în timpul exercițiului în limitele capitalului autorizat, fără prejudicierea dispozițiilor privind totalul acestui capital.

---

[42] 4e DIRECTIVE / CEE , art.35, paragraphe 3.b.
[43] 4e DIRECTIVE / CEE , art.40, paragraphe 1

4. Când există mai multe categorii de acțiuni, numărul şi valoarea nominală, ori în lipsa valorii nominale, echivalentul contabil al fiecăreia dintre ele.

5. Totalul datoriilor societății a căror durată este mai mare de 5 ani, precum şi totalul tuturor datoriilor societății acoperite prin garanția reală dată de către societate, cu indicarea naturii şi formei lor. Aceste indicații trebuie să fie date separat pentru fiecare din posturile referitoare la datorii, conform schemei bilanțului.

6. Totalul global al angajamentelor financiare care nu figurează în bilanț, în măsura în care această informație este utilă în aprecierea situației financiare. Angajamentele care există în materie de pensii precum şi alte angajamente, trebuie să fie evidențiate distinct.

7. Împărțirea cifrei de afaceri în sensul articolului 28 al directivei, pe categorii de activități, precum şi pe piețe geografice, în măsura în care organizarea vânzării de produse şi prestări servicii corespunde activității curente a societății, deoarece aceste categorii şi piețe diferă între ele.

8. Numărul mediu de personal utilizat în cursul exercițiului, împărțit pe categorii, precum şi, dacă nu sunt menționate separat în contul de profit şi pierdere, cheltuielile de personal aferente exercițiului.

9. Proporția în care calculul rezultatului exercițiului a fost afectat printr-o evaluare a posturilor prin derogare de la principiile enunțate, în timpul exercițiului ori în exercițiul anterior în vederea obținerii de avantaje fiscale. Când o asemenea evaluare influențează cheltuiala fiscală viitoare, acest lucru trebuie menționat.

10. Diferența între cheltuiala fiscală imputată exercițiului şi exercițiilor anterioare şi cheltuiala fiscală deja plătită ori a se plăti pentru aceste exerciții, în măsura în care această diferență este de o anumită importanță în comparație cu cheltuiala fiscală viitoare. Acest total poate să figureze în mod cumulat în bilanț într-un post intitulat corespunzător.

11. Totalul remunerațiilor acordate membrilor organelor de administrație, conducere ori de pază conform funcțiilor lor precum şi angajamentele născute ori contractate în materie de pensie în funcție de vechime. Aceste informații trebuie să fie menționate pentru fiecare categorie.

12. Totalul avansurilor şi creditelor acordate membrilor organelor de administrație, conducere şi pază, cu indicarea procentului de dobândă, condițiilor esențiale şi totalul eventualelor rambursări, precum şi angajamentele luate cu titlu de garanție."[44]

Aceste informații trebuie să fie date de manieră globală pentru fiecare categorie.

Societățile cărora le este permisă întocmirea unui bilanț simplificat, conform art.11 din directivă, pot să întocmească şi o anexă prescurtată, care trebuie totuşi să indice de o manieră generală informațiile menționate, pentru toate posturile respective.

La noi, punctul 139 din Regulamentul de aplicare a Legii contabilității 82/1991 precizează că anexa are ca obiective principale completarea şi explicarea datelor înscrise în bilanț şi contul de profit şi pierdere şi conține informații cu privire la situația patrimonială şi financiară, rezultatele aferente exercițiului financiar încheiat, cum sunt:

- activele imobilizate;
- stocurile şi producția în curs;
- creanțele şi datoriile;
- provizioanele;
- determinarea rezultatului fiscal;
- informații suplimentare cu privire la: metodele de evaluare aplicate pentru diferitele posturi din bilanț şi contul de profit şi pierdere; menționarea şi justificarea cazurilor de modificare a acestora, precum şi metodelor utilizate pentru calculul amortismentelor şi provizioanelor; menționarea motivelor pentru care unele posturi din bilanț şi contul de profit şi pierdere nu sunt comparabile de la un exercițiu financiar la altul; alte informații pe care unitatea patrimonială le consideră semnificative cu privire la aprecierea modului de întocmire a bilanțului contabil pentru exercițiul financiar încheiat.

De asemenea, şi normele nr.16805/1994 privind completarea anexei la bilanțul contabil pe anul 1994, fac referiri precise în acest sens.

Pe de altă parte, raportul de gestiune, în sensul directivei, trebuie să conțină cel puțin un expozeu fidel al evoluției afacerilor şi situației societății. Astfel, raportul de gestiune trebuie să conțină informații asupra:

- "evenimentelor importante survenite după închiderea exercițiului;
- evoluției previzibile a societății;

---

[44] 4[e] DIRECTIVE / CEE , art.43, paragraphe 1

- activităților în materie de cercetare-dezvoltare;

- răscumpărării acțiunilor proprii;

- situației obligațiilor fiscale;

- alte informații privind situația economică şi financiară a societății."[45]

În România, referitor la raportul de gestiune, punctul 140 din Regulamentul de aplicare a Legii contabilității 82/1991 precizează că acesta conține, în principal: prezentarea situației unității patrimoniale şi evoluția sa previzibilă; elementele deosebite intervenite în activitatea unității patrimoniale după încheierea exercițiului financiar; participațiile de capital la alte unități; activitatea şi rezultatele de ansamblu ale sucursalelor şi altor subunități proprii; activitatea de cercetare dezvoltare şi alte referiri cu privire la activitatea desfăşurată, care sunt considerate necesare a fi înscrise în raportul de gestiune.

Hotărârea Guvernului privind întocmirea bilanțului contabil pe anul 1994 şi unele măsuri cu caracter financiar-contabil pe anul 1995, precizează că raportul de gestiune trebuie să conțină referiri concrete cu privire la:

- realizarea sarcinilor prevăzute în Legea contabilității 82/1991 privind organizarea şi conducerea corectă şi la zi a contabilității;

- înregistrarea corectă a documentelor legal întocmite privind operațiunile economico-financiare referitoare la exercițiul expirat;

- respectarea regulilor de întocmire a bilanțului contabil, respectiv dacă posturile înscrise în bilanț corespund cu datele înregistrate în contabilitate, puse de acord cu situația reală a elementelor patrimoniale pe baza inventarului;

- întocmirea bilanțului contabil pe baza balanței de verificare a conturilor sintetice şi respectarea normelor metodologice cu privire la întocmirea acestuia şi a anexelor sale;

- neefectuarea de compensări între conturile bilanțiere sau între venituri şi cheltuieli;

- evaluarea elementelor patrimoniale în conformitate cu reglementările în vigoare;

- concluziile rezultate din analiza creanțelor şi a obligațiilor agentului economic, a eventualelor sume prescrise şi măsurile dispuse;

- sursele pentru activitatea de producție şi pentru investiții şi dacă au fost utilizate potrivit reglementărilor legale;

---

[45] 4[e] DIRECTIVE / CEE , art.46, paragraphe 2

- situația creditelor şi a altor împrumuturi ale societății comerciale, garantarea acestora, posibilitățile de rambursare şi efectele asupra activității analizate, cât şi asupra celei viitoare;

- contul de profit şi pierdere şi dacă acesta reflectă fidel veniturile, cheltuielile şi rezultatele financiare ale perioadei de raportare;

- cauzele care au condus la înregistrarea de pierderi;

- propunerile privind destinațiile profitului net şi dacă acestea sunt în conformitate cu dispozițiile legale;

- obligațiile față de bugetul de stat şi față de fondurile speciale şi dacă au fost corect stabilite şi vărsate;

- organizarea controlului financiar propriu;

- măsurile pentru bunul mers al unității patrimoniale.

Potrivit directivei, conturile anuale regulamentar aprobate şi raportul de gestiune, precum şi raportul stabilit de persoanele autorizate cu controlul acestor conturi, fac obiectul unei publicări efectuate după modelele prevăzute de legislația fiecărui stat membru.

Totuşi "legislația unui stat membru poate permite ca raportul de gestiune să nu facă obiectul publicării menționate."[46] În acest caz, raportul de gestiune este ținut la dispoziția publicului la sediul unității în statul membru respectiv. O copie integrală sau parțială a acestui raport trebuie să poată fi obținută fără cheltuieli şi la o simplă cerere.

Prin derogare de la principiile enunțate, pentru societățile care pot să întocmească bilanțul simplificat şi anexa prescurtată, statele membre pot permite ca aceste societăți să nu publice contul lor de profit şi pierdere, raportul de gestiune precum şi raportul de audit (sau al cenzorilor) stabilit de persoana însărcinată cu controlul conturilor.

În cazul publicării integrale, conturile anuale şi raportul de gestiune trebuie să fie reproduse în forma şi textul pe baza căreia persoana însărcinată cu controlul conturilor a stabilit raportul său. Trebuie să fie însoțit de textul integral al atestatului. Dacă persoana însărcinată cu controlul conturilor a avut rezerve ori a refuzat atestarea sa, acest fapt trebuie să fie semnalat precum şi rațiunile care au stat la baza lor.

[46] 4e DIRECTIVE / CEE , art.47, paragraphe 1

Când conturile anuale nu sunt integral publicate, atestarea persoanei însărcinate cu controlul conturilor nu poate însoți această publicare, dar trebuie să se precizeze dacă atestarea a fost dată cu sau fără rezerve, ori dacă ea a fost refuzată.

Societățile trebuie să supună controlului conturile anuale uneia sau mai multor persoane abilitate în virtutea legii naționale cu privire la controlul conturilor. Persoanele însărcinate cu controlul conturilor trebuie să verifice concordanța raportului de gestiune cu conturile anuale ale exercițiului.

Statele membre ale Uniunii Europene vor introduce în legislația lor sancțiuni pentru situația în care conturile anuale ori raportul de gestiune al societăților comerciale şi naționale nu sunt întocmite conform directivei.

Se poate desprinde concluzia că legislația română în domeniul contabilității s-a alineat cu prevederile directivei a IV-a a Comunității Economice Europene.

1.5 Adaptarea României la cerințele directivelor europene

Dată fiind importanța covârşitoare a contabilității pentru bunul mers al activității unităților patrimoniale, trecerea la economia de piață a impus ca sistemul de contabilitate existent în România să fie restructurat corespunzător cerințelor şi condițiilor noii etape de tranziție într-o strânsă corelație cu noile reglementări apărute privind finanțele, controlul finaciar, activitatea bancară, prețurile, investițiile de capital străin şi privatizarea proprietății de stat, precum şi cu alte reglementări.

Drept urmare, normele sistemului contabil român au fost aşezate pe coordonatele contabilității europene, cu o paletă largă de concepții şi soluții practice noi.

Dacă în condițiile de astăzi am dori dă facem o analiză critică a organizării şi conducerii contabilității româneşti dinaninte de 1991, am putea reține ca aspecte negative următoarele:

- concepția învechită de organizare a contabilității într-un singur circuit, sistem greoi total diferit de cel al țărilor cu economie avansată;
- hipernormarea prin legiferarea multor reglementări şi norme metodologice de organizare şi conducere a contabilit[ții care se doreau unitare dar care erau de fapt unice, cu caracter obligatoriu pentru toate unitățile;

- limitarea inițiativelor de introducere a unor tehnici şi metode noi în contabilitatea practică care nu erau prevăzute în acte normative dar aveau acelaşi efect cu cele legiferate;
- birocratizarea contabilității prin impunerea urmăririi unor informații de utilitate uneori îndoielnică;
- preponderența folosirii mijloacelor manuale în conducerea contabilității, în lipsa unei baze materiale adecvate;
- dese modificări ale planului de conturi impuse de frecvente schimbări ale legilor economice şi financiare.

Cu toate aceste limite sistemul de contabilitate românesc cu tradițiile şi experința dobândită, conține o serie de elemente valoroase compatibile cu ale altor țări cu tradiție contabilă recunoscută, care au făcut posibilă adaptarea lui la sistemul contabil al țărilor vest-europene, menținând acele metode tehnice şi norme de lucru care şi-au dovedit eficiența şi care nu contraziceau conceptele moderne de organizare şi conducerea a contabilității pe plan internațional.

De exemplu, planul contabil general înglobează o serie de elemente preluate din experiența contabilă românească existentă înainte de 1947 şi care figurează actualmente în contabilitatea continentală. Ne referim la:

- unele conturi existente în practica şi literalura de specialitate: contul de profit şi pierdere, rezerve, efecte de plată, efecte de primit, dobânzi de plată, dobânzi de primit, clienți incerți, provizioane descrise sub forma rezervelor constituite pentru depreciere, debitori incerți, imobilizări corporale, imobilizări necorporale, obligațiuni, dividente, etc;
- au fost preluate o serie de noțiuni folosite în literatura de specialitate românească: trezorerie, registru contabil;
- inventarierea ca bază de întocmirea a bilanțului contabil, sau practici cum ar fi menținerea în activ a elementelor la costul de dobândire (cost istoric);
- cât priveşte tehnica de întocmire a bilanțului, aceasta cuprinde elemente care stau şi în prezent la baza elaborării bilanțului: balanța de verificare, întocmirea inventarului, delimitarea veniturilor, cheltuielilor şi rezultatelor care privesc mai multe exerciții.

DOINA MARIA ROBU

Unele aspecte arhicunoscute pe plan contabil au suferit o serie de notificări prin adoptarea principiilor practicate în majoritatea țărilor europene.

Necesitatea alinierii contabilității la standardele europene şi internaționale a determinat o serie de mutații în gândirea specialiştilor din țara noastră. În contextul înscrierii pe orbita armonizării sistemului şi practicii contabile Ministerul Finanțelor a perfecționat reglementările din acest domeniu, materializate în elaborarea Legii contabilității nr. 82/1991 şi a Regulamentului de aplicare a Legii Contabilității..

Ca punct de pornire în elaborarea noilor reglementări a stat modelul de contabilitate practicată în țările Europei continentale, precum şi Directivei a IV-a şi a VII-a a Uniunii Europene.

Regulamentul de aplicare a Legii Contabilității utilizabil începând cu 1 ianuarie 1994 poate fi considerat principalul instrument de modernizare a sistemului contabil în vigoare, oferind cadrul necesar pentru adaptarea legislației țării noastre la cerințele directivelor europene. Procesul de adaptare are în vedere următoarele coordonate:

a) Trecerea la organizarea contabilității pe două paliere intercorelate: contabilitatea financiară sau generală şi contabilitatea de gestiune denumită şi managerială. În acest mod este organizată contabilitatea majorității țărilor europene, inclusiv contabilitatea franceză.

b) Promovarea unei terminologii contabile specifice economiei de piață. Sistemul contabil european cuprinde un glosar de termeni contabili care fac obiectul de studiu în şcoli şi care sunt folosiți în teoria şi practica de specialitate. Pentru țara noastră este necesară o asemenea terminologie pentru că au apărut noi categorii economice şi intrumente de lucru în domeniul economic care până în 1990 nu au fost întâlnite în economia românească. Bogata experiență contabilă românească existentă inainte de 1947 a facilitat adaptarea formală a unor termeni contabili la terminologia europeană pentru a putea folosi un limbaj de lucru comu n în relațiile şi întâlnirile reciproce

c) Adaptarea principiilor de organizare la cele folosite pe plan internațional. La nivelul țărilor europeneavansate s-a conturat o serie de principii de organizare a contabilității numite convenții contabile care trebuie respectate atât la nivel național cât şi de fiecare firmă: continuitatea în

exploatare, independența exercițiilor, prudența, permanența metodelor, costul istoric, intangibilitatea bilanțului de deschidere, importanța relativă şi noncompensarea. În reglementările contabile ale țării noastre de până acum s-au regăsit în general majoritatea acestor convenții contabile, dar unele trebuie mai bine precizate şi aplicate . Pentru altele, cum ar fi principiul prudenței, trebuie să se perfecționeze cadrul legislativ

d) Revendicarea principiilor de evaluare a patrimoniului potrivit normelor europene de armonizare. În contabilitatea țărilor europene, evaluarea patrimoniului se face la cost istoric pe măsura înregistrării formării lui, dar periodic, mai ales anual, se face o reevaluare a acestuia la valoarea de utilitate din acel moment. În România prin Regulamentul de aplicare a Legii contabilității s-a pus un accent deosebit pe reglementarea evaluării elementelor patrimoniale. S-a stabilit în acest sens ca evaluarea elementelor patrimoniale să fie făcută în patru etape: la intrarea în patrimoniu, cu ocazia inventarierii, la închiderea exercițiului şi la ieşirea din patrimoniu.

e) Elaborarea unui plan de conturi contabil cu cele ale sistemulor contabile europeane. În România, prin introducerea planului general de conturi de inspirație franceză, cu scheme de bilanț diferențiale şi unitare, inclusiv toate anexele la bilanț precum şi a planului de gestiune s-a realizat practic armonizarea cu prevederile Directivei a IV-a . În acest mod contabilitatea se poate conduce operațional cu un număr restrâns de conturi, cu un volum redus de muncă de rutină, dar cu mari posibilități informaționale şi de control.

f) Adaptarea documentelor de sinteză contabilă la structura celor folosite în practica europeană.

Pe plan internațional şi în primul rând european s-a conturat o metodologie de armonizare a contabilității diferitelor țări în baza Normelor Comitetului Internațional de Standarde Contabile şi a celor trei directive ale Uniunii Europene: a IV-a , a VII-a şi a VIII-a.

Directiva a IV-a elaborată la 25 iunie 1978 şi revizuită la 8 noiembrie 1990 are ca obiectiv conturile anuale (bilanțul contabil, contul de profit şi pierdere şi anexa) ale

societăților de capitaluri. Cuprinsul acestei directive se divide în patru părți: schema bilanțului, inclusiv contul de profit şi pierdere, normele de evaluare, anexa la bilanț şi raportul de gestiune. Dintre dispozițiile esențiale avute în vedere de sistemul contabil românesc amintim:

- conturile anuale trebuie să ofere o imagine fidelă a situației financiare a întreprinderii;
- interpretarea activității economice reprezintă o aplicare a concepției juridico-economice a patrimoniului;
- metoda costului istoric este obligatorie în evaluarea posturilor în practica bilanțului în care plusurile sau minusurile de evaluare provenite de la acelaşi post de bilanț trebuie evaluate separat, nepermițându-se compensarea lor;
- cheltuielile cu înființarea societății trebuie armonizate în maximum cinci ani de la producerea lor;
- imobilizările sunt prezentate în bilanț sau anexă potrivit metodei nete (valoarea de achiziție diminuată cu amortismentul cumulat).

Directiva a VII-a are ca obiect conturile considerate şi a fost adoptată la 13 iunie 1983 fiind rezultatul studiilor pe plan internațional, a eforturilor de normalizare , de uniformizare în elaborarea şi prezentarea conturilor pe grupe.

Această directivă cuprinde unele precizări:

- conturile consolidate trebuie întocmite cu claritate , deşi s-a renunțat la definirea grupului, ele descriu patrimoniul, situația financiară şi rezultatele întreprinderilor cuprinse în consolidare ca şi cum ar fi în cauză o singură întreprindere;

- dacă se adoptă metoda echivalării, postul " cota parte din rezultatele societăților intrate în echivalare" este înscris contul de profit şi pierdere consolidat ;

- anexa trebuie să menționeze în special: perimetrul, metodele şi regulile consolidării, lista societăților incluse, metode de evaluare adoptate, tehnici adoptate pentru a suprapune conturile anuale care se închid la date diferite, obligațiile financiare luate de grup care nu apar în bilanțul consolidat, originea diferențelor de consolidare însrise în bilanțul consolidat, alegerea cursului valutar, explicarea modificărilor în prezentarea conturilor, toate celelalte elemente destinate să faciliteze compresiunea conturilor consolidate.

Directiva a VIII-a va cuprinde prevederi utile în domeniul unui control compentent în materie şi a legalității bilanțurilor încheiate de societăților comerciale.

În România expertul contabil, aşa cum este reglementat prin Legea 31/1991 privind societăţile comerciale şi Ordonanţa Guvernului nr. 65 privind organizarea activităţii de expertiză contabilă, este persoana avizată să efectueze controlul reglementat de Directiva a VIII-a.

La o analiză de ansamblu a conţinutului celor trei directive rezultă existenţa unei preocupări din partea Uniunii Europene vizând făurirea unei contabilităţi internaţionale destinată să evidenţieze în mod unitar activităţile economice care se derulează în cadrul întreprinderilor private sau publice naţionale sau multinaţionale.

1.6. Bilanţul contabil şi dubla reprezentare

Principiul dublei reprezentări a patrimoniului se concretizează în reflectarea averii unităţilor economice sub cele două aspecte:

a) sub aspect concret material, al componenţei şi utilităţii bunurilor în activitatea desfăşurată de agenţii economici, bunuri ce constituie obiect al proprietăţii şi pentru care se utilizează noţiunea de *mijloace economice*;

b) sub aspectul raporturilor de proprietate în cadrul cărora se dobândesc elementele de avere, respectiv al modului de dobândire, de proveniență, pentru care se utilizează noţiunea de *resurse.*

Dubla reprezentare a averii, ca element al patrimoniului, constituie trăsătura esenţială a metodei contabilităţii, o lege de bază permanentă şi universală a acesteia.

"Dubla reprezentare este determinată de faptul că reflectarea, urmărirea şi controlul averii agenţilor economici nu se pot limita doar la modul de utilizare (alocare) a bunurilor materiale şi băneşti, în activitatea desfăşurată de aceştia, ci este necesar să se urmărească şi relaţiile de proprietate, faptul că aceste bunuri aparţin cuiva, că sunt în posesia unei persoane fizice sau juridice, deci să se reflecte regimul juridic al bunurilor."[47]

[47] M.Epuran, V.Băbăiță , Bazele contabilității, Editura de Vest, Timişoara,1994,p.70

Potrivit dublei reprezentări, relația dintre "structurile patrimoniale la un moment dat, precum şi mişcările de valori economice intervenite în masa patrimoniului sunt analizate şi evidențiate ca un raport de echivalență,"[48] ca o ecuație valorică între doi termeni:

"**alocarea / destinația valorilor" şi "proveniența / finanțarea valorilor"**

Semnificația termenilor ecuației se diferențiază în raport de obiectul dublei reprezentări. Astfel " în cazul în care acest obiect îl constituie patrimoniul, luat în mod global şi în totalitatea sa, termenii ecuației sunt cei de activ şi pasiv:"[49]

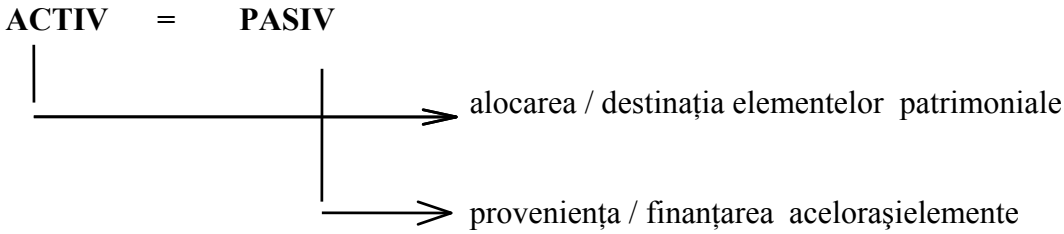

Dacă obiectul dublei reprezentări îl formează activitățile interne transformatoare, raportul de echivalență se stabileşte între cheltuieli şi venituri, iar ecuația este:

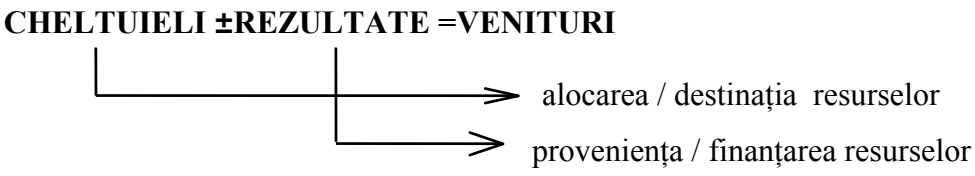

În situația în care obiectul dublei reprezentări îl constituie mişcările individuale de valori economice, raportul de echivalență este cel dintre debit şi credit, ecuația fiind:

[48] E.Dumitrean , Contabilitatea gestiunii patrimoniului, Ed."Gh.Asachi",Iaşi,1994,p.20
[49] M.Ristea , Bazele contabilității, Bucureşti, 1992, p.15

DEBIT = CREDIT

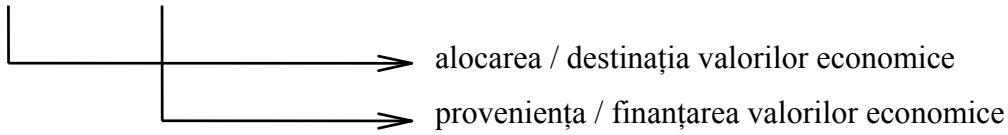

Caracteristicile dublei reprezentări sunt integrate în metoda contabilității prin bilanț. Astfel, "prezentând la un moment dat, față în față, valoarea mijloacelor economice concrete sub aspectul material al rolului pe care-l îndeplinesc în activitatea desfăşurată şi resursele de proveniență ale acestora se obține o egalitate care poate fi asemănată cu o balanță cu două brațe egale, care nu este altceva decât bilanțul în forma cea mai simplă."[50]

Într-o altă manieră de exprimare, conceptul de bilanț este definit "ca o reprezentare a utilizărilor şi resurselor de care dispune o unitate patrimonială la un moment dat"[51]

UTILIZĂRI = RESURSE

↓ ↓

ACTIV = PASIV

În acest caz, se consideră că prin bilanț " capitalurile sunt reprezentate atât sub aspectul originii lor, respectiv *resursele* (aporturi la capital, rezerve, datorii, beneficii), cât şi al modului lor de *utilizare* concretă (bunuri economice, creanțe)"[52].

Bilanțul are deci două părți, partea stângă *activ*, care cuprinde componența mijloacelor economice concrete şi partea dreaptă *pasiv*, care oglindeşte resursele de proveniență a acestor mijloace.

Întrucât între totalul valorii mijloacelor economice şi totalul valorii resurselor de proveniență a acestora trebuie să fie o egalitate perfectă, rezultă că şi între valoarea activului şi valoarea pasivului bilanțului trebuie să existe o egalitate permanentă.

Denumirile de activ şi de pasiv au la bază caracteristicile mijloacelor şi a resurselor lor de constituire. Astfel, denumirea de activ provine de la caracteristicile mijloacelor

---

[50] M.Epuran,V.Băbăiță , Bazele contabilității, Editura de Vest, Timișoara,1994,p.71
[51] N.Feleagă , I. Ionaşcu , Contabilitate financiară, Editura economică, Bucureşti, 1993, p. 71
[52] E. Dumalanede, Comptabilité generale, Les Editions Foucher, Paris, 1992, p. 22

economice de a se afla în continuă mişcare şi transformare în cadrul circuitului economic. Structura mijloacelor economice din activul bilanțului se modifică în permanență datorită operațiilor ocazionate de procesul de aprovizionare cu noi mijloace economice, de participare a lor la procesul de producție unde îşi schimbă forma, conținutul şi proprietățile, precum şi de operațiile de vânzare a produselor şi mărfurilor, etc. Spre deosebire de mijloacele economice din activ care se găsesc într-o continuă schimbare şi transformare în cadrul proceselor economice, resursele economice din pasivul bilanțului apar ca ceva static, ele nu-şi schimbă volumul şi structura în mod independent, ci modificările sunt condiționate de mişcările şi transformările mijloacelor economice din activ. De la starea statică, pasivă a resurselor, partea dreaptă a bilanțului a fost denumită pasiv.

Deci, dubla reprezentare a patrimoniului se evidențiază prin bilanț cu cele două părți ale sale: activul şi pasivul. "Activul patrimonial cuprinde bunurile economice ca obiecte de drepturi şi obligații, iar pasivul cuprinde drepturile şi obligațiile titularilor de patrimoniu cu privire la elementele ce constituie activul."[53]

Elementele componente ale activului sunt divizate şi grupate în bilanț în raport de gradul lor de lichiditate în valori imobilizate şi valori circulante. Valorile imobilizate cuprind bunurile economice care rămân în unitate o perioadă mai mare de un an, iar valorile circulante cuprind acele bunuri economice al căror termen de lichiditate nu depăşeşte un an.

Elementele componente ale pasivului sunt divizate şi grupate în bilanț în raport cu gradul lor de exigibilitate în resurse proprii şi resurse străine.

Elementele patrimoniale din activul şi pasivul bilanțului se modifică mereu ca urmare a operațiilor economice şi financiare generate de activitatea desfăşurată în cadrul unității patrimoniale. Astfel, operațiile economice şi financiare ce produc modificări în activul şi pasivul bilanțului pot fi grupate în două categorii:

- operații care produc modificări de structură, fie în activ, fie în pasiv, denumite mişcări permutative;

- operații care produc modificări în mărimea activului şi pasivului, denumite mişcări opuse.

[53]E.Dumitrean , Contabilitatea gestiunii patrimoniului, Ed."Gh.Asachi",Iaşi,1994,p.20

Bilanțul exprimă atât structura economică cât şi structura juridică a patrimoniului. "Patrimoniul economic este efectul patrimoniului juridic, iar patrimoniul juridic este cauza patrimoniului economic"[54]

Totalitatea mijloacelor economice exprimate valoric, aflate la dispoziția unităților economice sub aspectul concret pe care-l îmbracă în circuitul economic,

utilizate pentru desfăşurarea unei activități cu caracter economic constituie conținutul economic al activului, reflectând astfel patrimoniul din punct de vedere economic.

Resursele de dobândire a mijloacelor economice, în funcție de durata de constituire, pot fi definitive (resurse proprii) şi resurse temporare (credite şi resurse atrase), iar după apartenența lor pot fi resurse proprii şi resurse străine. Indiferent de modul de prezentare, totalitatea resurselor de proveniență a mijloacelor economice exprimate valoric, formează conținutul economic al pasivului.

Atât activul cât şi pasivul bilanțului oglindesc şi structura juridică a patrimoniului respectiv, adică drepturile şi obligațiile (datoriile) care se creează în unitățile patrimoniale ca urmare a existenței şi folosirii patrimoniului economic.

În activul bilanțului se oglindesc drepturile de creanță ale unității patrimoniale, reprezentând dreptul față de acționari şi asociați pentru capitalul social subscris prin contractul de constituire şi nevărsat, drepturi intervenite în procesele economice ca urmare a cedării unor valori materiale sau băneşti altor persoane juridice sau fizice, valori ce urmează a fi încasate ulterior sau justificate. Aceste drepturi au un caracter temporar, până la transformarea lor din nou în mijloace concrete.

În pasivul bilanțului se oglindesc relații juridice de natura obligațiilor față de acționari şi asociați pentru întreținerea şi gestionarea eficientă a capitalului subscris prin contractul de asociere, precum şi obligațiile față de terți pentru valorile materiale şi băneşti avansate de către aceştia. "Conceptul economico-juridic cuprins în egalitatea de bilanț A = P, înlesneşte posibilitatea de a formula noi legități ale mişcărilor de valori, judecăți noi

în legătură cu transformările continue ce se produc în structura activului şi pasivului."[55]

---

[54] C.G. Demetrescu, Tratat de contabilitate generală, vol. 1, Editura SOCET, Bucureşti, 1948,p.844

[55] D.Rusu, Gh.Bănățeanu , Reflecții asupra metodei de cunoaştere în ştiința contabilității,Revista de contabilitate, nr. 10 - 12/ 1989, p.29

Prin structurile sale, activ şi pasiv, bilanțul realizează dubla reprezentare a stării şi mişcării patrimoniului, determinată de operațiile economice şi financiare ca un raport de egalitate între alocarea (destinația) elementelor patrimoniale şi proveniența lor.

Privit în ansamblu, bilanțul constituie un instrument de cunoaştere şi caracterizare, la un moment dat, a situației economico-financiare a unei unități economice.

1.7. Rolul bilanțului contabil în gestiunea patrimoniului

Bilanțul contabil asigură sintetizarea şi generalizarea datelor cu privire la situația patrimoniului şi rezultatele obținute. Dacă prin intermediul contului şi a sistemului de conturi se descrie şi analizează morfologia structurii economice şi financiare a patrimoniului, prin bilanțul contabil se realizează sintaxa aceleiaşi structuri.

Bilanțul este o oglindă economică a activității unităților patrimoniale, care asigură prezentarea în formă generalizată, sintetizată în etalon valoric, la un moment dat, a elementelor patrimoniale şi a rezultatelor activității.

Pentru a îndeplini funcția de prezentare generală a activității "bilanțul trebuie să fie real, sincer, clar, corect, complet şi întocmit la timp."[56]Astfel, "bilanțul este principalul calcul de sinteză al contabilității, care prezintă în mod sistematizat situația mişcărilor de valori, evaluate în bani, punându-se față în față activul cu pasivul"[57].

În conformitate cu prevederile Legii contabilității nr. 82 / 1991, bilanțul contabil se întocmeşte obligatoriu anual, precum şi în situații de fuziune sau încetare a activității, respectându-se următoarele reguli:

- posturile înscrise în bilanț să corespundă cu datele înregistrate în contabilitate, puse de acord cu situația reală a elementelor patrimoniale stabilite pe baza inventarului;

- nu se admit compensări între posturile ce se înscriu în bilanț şi nici între veniturile şi cheltuielile din contul de profit şi pierdere;

- bilanțurile contabile anuale se supun verificării şi certificării atestând astfel autenticitatea, veridicitatea, precum şi respectarea normelor de întocmire a acestora.

---

[56]D.Rusu,R.Petriş,E.Horomnea , Fra Luca di Borgo şi doctrinele contabilității în cultura economică românească,Editura Junimea,Iaşi,1991,p.344

[57] D.Rusu , Bazele contabilității, E.D.P., Bucureşti, 1980, p. 53

BILANȚUL CONTABIL

DOINA MARIA ROBU

Conținutul informațional al bilanțului este deosebit de cuprinzător şi complex. Astfel, dacă avem în vedere toate condițiile foarte riguroase de întocmire şi conținut, se poate aprecia că bilanțul contabil, în toată complexitatea lui, este un tablou sintetic de informații, un model economic şi un instrument de control al gestiunii, conținând un bogat material pentru analiza şi studierea situației întreprinderii.

În acest sens sunt relevante cele câteva funcții fundamentale pe care le îndeplineşte bilanțul contabil în procesul decizional şi anume:

- funcția de generalizare a datelor contabilității care se realizează prin însăşi modul său de alcătuire şi tehnica contabilă însăşi;

- funcția de informare, cunoaştere şi apreciere a modului de desfăşurare a întregii activități, pe perioada la care se referă bilanțul;

- funcția de previziune, ca rezultantă a analizei şi menirii fundamentale a bilanțului în condițiile economiei moderne, când conducerea previzibilă pe baza cunoaşterii evoluției fenomenelor din trecut devine cheia absolută a eficienței.

Ca modalitate de prezentare a datelor, bilanțul îndeplineşte următoarele funcții:

- funcția de generalizare a datelor;

- funcția de analiză şi cunoaştere a activității desfăşurate, ce permite efectuarea analizei şi pe baza acesteia cunoaşterea modului în care este folosit patrimoniul;

- funcția de control, constă în posibilitatea ce o oferă bilanțul de a urmări modul cum este respectată legislația în vigoare;

- funcția previzională sau de previziune, constă în aceea că bilanțul oferă posibilitatea orientării viitoare a activității unităților patrimoniale, în funcție de rezultatele activității curente.

Valorificarea acestor funcții ale bilanțului este o problemă de conducere pe baze ştiințifice, în care reflexiei financiare a fenomenelor economice şi tendinței lor evolutive trebuie să li se acorde importanța cuvenită, căci pe un astfel de temei se poate asigura rentabilitatea şi eficiența întreprinderilor, fenomen de mare importanță în lupta concurențială.

De asemenea, "în sistemul contabilității, bilanțul îndeplineşte o funcție tehnico-contabilă, asigurând deschiderea şi închiderea conturilor, precum şi prezentarea la sfârşit

de perioadă a mijloacelor economice existente cu resursele lor de formare, inclusiv rezultatele activității desfăşurate."[58]

Toate informațiile contabilității izvorâte din bilanț constituie suportul analizei acestuia şi stau la baza elaborării şi fundamentării deciziilor. Activitatea de analiză, informare şi decizie pe baza bilanțului se realizează pe două direcții principale:

- "analiza dinamică, privind evoluția în timp a indicatorilor aceleiaşi unități patrimoniale;

- analiza comparativă a aceloraşi indicatori de la mai multe unități patrimoniale similare."[59]

Bilanțul contabil reprezintă deci cea mai completă şi exactă sursă de caracterizare a activității trecute, dar şi de elaborare a prognozelor pentru întreprindere.

În acest sens, în țările dezvoltate, există societăți specializate care efectuează, la cererea unităților patrimoniale, studii pe bază de bilanț şi elaborează previziuni cu privire la dezvoltarea economică viitoare.

1.8. Evaluarea elementelor patrimoniale în bilanț

Evaluarea elementelor patrimoniale prezintă o importanță deosebită pentru reflectarea reală în bilanț a patrimoniului şi a rezultatului obținut. Evaluarea reprezintă cuantificarea şi măsurarea în expresie valorică a mijloacelor materiale, creanțelor, obligațiilor, costurilor, veniturilor, rezultatelor financiare şi a fiecărei operații

economice folosind prețuri şi tarife.

Deci, evaluarea elementelor patrimoniale constă în stabilirea valorii fiecărui element de activ sau de pasiv, ținând seama de valoarea de intrare în patrimoniu şi valoarea actuală sau de utilitate determinată cu ocazia inventarierii. Evaluarea este strâns legată de calculație, întrucât pentru reflectarea exactă în conturi a existenței şi mişcării elementelor

---

[58] M.Paraschivescu,W.Păvăloaia, C.Toma, Contabilitate şi modele de analiză economică, Fundația academică "Gh.Zane" Iaşi, 1993, p.353

[59] D.Rusu, R.Petriş, E.Horomnea, Fra Luca di Borgo şi doctrinele contabilității în cultura economică românească, Editura Junimea, Iaşi, 1991, p.348

patrimoniale în fazele circuitului economic este necesară stabilirea precisă a valorii lor. Necesitatea evaluării este impusă de calculul costului produselor, deoarece elementele componente ale acestuia nu se pot însuma, fiind exprimate în mod diferit, decât prin intermediul etalonului bănesc.

De asemenea, centralizarea şi generalizarea informațiilor privind existența, mişcarea şi transformarea elementelor patrimoniale cu ajutorul bilanțului, calcularea unor indicatori economico-financiari sintetici este posibilă numai dacă acestea sunt exprimate valoric. "Problema evaluării este cu atât mai importantă cu cât bilanțul devine un calcul de sinteză cu funcție informațională şi de previziune."[60] Evaluarea corectă a patrimoniului prezintă importanță deosebită pentru exactitatea şi sinceritatea informațiilor pe care le conține bilanțul referitoare la situația patrimoniului şi a rezultatelor obținute în exercițiul financiar încheiat, comparativ cu exercițiul financiar precedent.

Pentru ca prin evaluare să se dea o imagine fidelă patrimoniului, situației financiare şi rezultatelor, la efectuarea evaluării trebuie să se respecte anumite principii cum sunt:

"Principiul valorii reale care presupune ca elementele patrimoniale să fie evaluate la un preț care să exprime valoarea lor reală, în vederea asigurării unui bilanț real.

Principiul alegerii formei de evaluare a elementelor patrimoniale în funcție de scopul urmărit. Astfel, pentru înregistrările curente în contabilitate evaluarea se face la valoarea de intrare a bunurilor în patrimoniu în funcție de căile de dobândire a bunului respectiv, iar pentru evaluările făcute periodic se foloseşte valoarea actuală sau de utilitate, utilizând prețul zilei.

Principiul prudenței care impune ca la evaluarea elementelor să se țină seama de deprecierile, riscurile şi pierderile posibile generate de desfăşurarea activității în viitor. Ca urmare, nu este admisă supraevaluarea elementelor de activ şi a veniturilor, respectiv subevaluarea cheltuielilor şi a elementelor de pasiv, ținând seama de deprecierile, riscurile şi pierderile posibile generate de desfăşurarea activității exercițiului curent sau anterior.

Principiul permanenței metodelor care impune continuitatea în aplicarea normelor şi regulilor utilizate la evaluarea în tot cursul exercițiului financiar şi de la un exercițiu la altul în vederea asigurării comparabilității informațiilor contabile."[61]

---

[60] E.Dumitrean **, Contabilitatea gestiunii patrimoniului**, Editura "Gh.Asachi", Iaşi, 1994, p.212
[61] M.Epuran,V.Băbăiță, **Bazele contabilității**,Editura de Vest,Timişoara, 1994, p.61

În funcție de modul de efectuare în timp a evaluării şi în funcție de scopul urmărit se disting mai multe momente principale de evaluare şi anume:

- evaluare la intrare în patrimoniu;
- evaluare la inventar;
- evaluare la închiderea exercițiului;
- evaluare la ieşirea din patrimoniu.

a) Evaluarea la intrarea în patrimoniu este practicată la înregistrarea operațiilor economice în contabilitate pe tot parcursul desfăşurării activității, fiind numită şi evaluare curentă. Regula generală de evaluare la intrarea în patrimoniu este costul istoric determinat de valoarea de intrare a bunurilor în patrimoniu. Astfel, în funcție de căile de dobândire a bunului respectiv, valoarea de intrare poate fi:

- costul de achiziție, pentru bunurile dobândite cu titlu oneros; acesta este format din prețul de cumpărare (exclusiv taxa pe valoare adăugată), taxe nerecuperabile (taxe vamale), cheltuieli auxiliare privind punerea în stare de utilitate a bunurilor, cheltuieli de transport, încărcare, descărcare, etc.;

- costul de producție, pentru bunurile rezultate din producție proprie; acesta este format din costul de achiziție al materiilor prime şi materialelor consumate, costul cu salariile directe la care se adaugă şi cota parte corespunzătoare a costurilor indirecte (aferente activității generale a secțiilor de producție);

- valoarea de utilitate, pentru bunurile obținute cu titlu gratuit, prin donație sau aduse ca aport la capital; aceasta se stabileşte în funcție de prețul pieței, precum şi starea şi utilitatea bunului respectiv;

- valoarea nominală, pentru creanțe şi datorii, respectiv valoarea înscrisă în documentele care atestă dreptul de creanță sau datorie.

Bunurile primite cu titlu de aport în natură la constituirea sau fuziunea unor unități patrimoniale se evaluează şi contabilizează la valorile şi prețurile prevăzute în actul de evaluare, determinate prin expertiză sau înscrise în contractul de constituire a societății.

b) Evaluarea la inventariere se face la valoarea actuală sau de utilitate, denumită şi valoare de inventar. Valoarea de inventar este deci egală cu valoarea actuală, care este o valoare estimată, ce se apreciază în funcție de piață şi de utilitatea bunului pentru întreprindere. În acest sens, Planul Contabil General francez defineşte valoarea de inventar în modul următor: ”Valoarea de inventar este valoarea venală, respectiv prețul presupus a

fi acceptat să-l dea un cumpărător în starea şi locul unde se găseşte bunul. Valoarea venală trebuie să fie apreciată în funcție de situația întreprinderii".[62]

Astfel, la inventariere fiecare element patrimonial se evaluează la valoarea actuală ținând seama de utilitatea bunului în unitate şi de prețul pieței. Valoarea de utilitate a creanțelor şi datoriilor reprezintă valoarea probabilă de încasat, respectiv de plată. La data inventarierii, elementele patrimoniale se pot afla în două situații:

- elementele patrimoniale care nu prezintă nici o depreciere, valoarea de inventar fiind egală cu valoarea din contabilitate;

- elemente patrimoniale depreciate fizic față de starea lor de intrare în patrimoniu, care se evaluează la prețul posibil de valorificare la data inventarului, deci valoarea lor de inventar este mai mică decât valoarea contabilă.

c) Evaluarea la închiderea exercițiului. Evaluarea bilanțieră a elementelor patrimoniale constituie o acțiune complexă, efectuându-se cu prilejul închiderii conturilor la finele exercițiului, în vederea întocmirii bilanțului contabil. Ca regulă generală, în bilanțul contabil elementele patrimoniale se evaluează la valoarea de intrare în patrimoniu (valoare contabilă) pusă de acord cu rezultatele inventarierii. Ținând seama de principiul prudenței, diferențele care apar între valoarea de inventar şi valoarea de intrare, se soluționează astfel:

- "pentru elementele de activ, diferențele constatate în plus între valoarea de inventar şi valoarea de intrare nu se înregistrează în contabilitate, aceste elemente menținându-se la valoarea lor de intrare. Diferențele constatate în minus se înregistrează în contabilitate pe seama amortizării, în cazul în care deprecierea este ireversibilă sau se constituie un provizion, atunci când deprecierea este reversibilă, valoarea acestor elemente menținându-se astfel la valoarea lor de intrare în patrimoniu;

- pentru elementele de pasiv, diferențele constatate în minus nu se înregistrează în contabilitate, aceste elemente menținându-se la valoarea lor de intrare. Diferențele constatate în plus se înregistrează în contabilitate prin constituirea unui provizion, astfel valoarea acestor elemente se menține la valoarea lor de intrare."[63]

---

[62] J.Raffegeau, P.Dufils, J.Corre, **Ghid pratique et Etude methodologique du Plan Comptable revise**, Editions Francis Lefebvre, Paris, 1980, p.160

[63] E.Dumitrean , **Contabilitatea gestiunii patrimoniului**, Editura "Gh.Asachi", Iaşi, 1994, p.212

d)Evaluarea la ieşirea din patrimoniu, respectiv la darea în consum a unor elemente patrimoniale sau alte ieşiri, se face la valoarea de intrare. Dacă pe parcursul desfăşurării activităţii aceleaşi feluri de bunuri se procură la preţuri diferite, pentru evaluarea ieşirilor, având la bază valoarea de intrare a acestora, reglementările şi standardele internaţionale recomandă următoarele metode de evaluare:

- metoda costului mediu ponderat (CMP);
- metoda prima intrare - prima ieşire (FIFO);
- metoda ultima intrare - prima ieşire (LIFO);
- metoda preţului standard sau prestabilit.

Potrivit *metodei costului mediu ponderat*, bunurile ieşite din gestiune se evaluează la un preţ stabilit ca raport între valoarea totală a stocului iniţial (Si) plus valoarea totală a intrărilor (Vi) şi cantitatea existentă în stocul iniţial (q_S) plus cantităţile intrate (q_i)

$$CMP = \frac{Si + Vi}{qs + qi}$$

Metoda costului mediu ponderat poate fi aplicată în două variante:

- actualizarea costului mediu ponderat după fiecare intrare;
- actualizarea periodică a costului mediu ponderat, fie lunar, fie la alte perioade, care în principiu să nu depăşească durata medie de stocare.

Aplicând varianta costului mediu ponderat după fiecare intrare:

Data	Natura operaţiei	Mişcări (+ intrări, - ieşiri)		
		Cantitate	Preţ (CMP)	Valoare
1.01	Stoc iniţial	200	10	2000
2.04	Ieşiri [0)]	- 40	10	- 400
3.08	Ieşiri	- 20	10	- 200
4.09	Intrări	+ 200	15	+ 3000
5.10	Ieşiri [1)]	- 220	12,94	- 2846,8
8.10	Ieşiri	- 60	12,94	- 776,4
9.11	Intrări	+ 400	20	+ 8000
10.12	Ieşiri [2)]	- 260	19,08	- 4960,8
31.12	Stoc final	200	19,08	3816

$$1)\ CMP = \frac{(2000 - 400 - 200) + 3000}{(200 - 40 - 20) + 200} = \frac{4400}{340} = 12{,}94$$

$$2)\ CMP = \frac{(4400 - 2846{,}8 - 776{,}4) + 8000}{(340 - 220 - 60) + 400} = \frac{8776{,}8}{460} = 19{,}08$$

Aplicând varianta actualizării periodice a costului mediu ponderat în funcție de durata medie de stocare:

- Se determină durata medie de stocare:

$$\frac{\text{cantități intrate}}{\text{stoc mediu}} = \frac{600}{200} = 3 \text{ rotații}$$

$$\text{durata medie de stocare} = \frac{12 \text{ luni}}{3} = 4 \text{ luni}$$

Pentru perioada septembrie - decembrie, costul mediu ponderat al aprovizionărilor este:

$$CMP = \frac{3000 + 8000}{200 + 400} = \frac{11000}{600} = 18{,}33$$

Astfel, stocul final este evaluat la 3666 (200x18,33), valoare ce este mai mică decât cea rezultată în varianta anterioară.

Prin varianta actualizării periodice a costului mediu ponderat, în condițiile creşterii prețurilor prin inflație, prețul de evaluare al stocului final este mai mic decât ultimul preț de aprovizionare, astfel că valoarea ieşirilor va fi mai mare decât în prima variantă, influențând corespunzător cheltuielile de exploatare şi rezultatele financiare.

Prin *metoda prima intrare - prima ieşire* (FIFO), bunurile ieşite din gestiune se evaluează la costul de achiziție sau de producție al primului lot intrat. După epuizarea acestuia, evaluarea se face la costul de achiziție sau de producție a lotului următor, în ordine cronologică.

Prin *metoda ultima intrare - prima ieşire* (LIFO), bunurile ieşite din gestiune sunt evaluate la costul ultimului lot intrat. După epuizarea ultimului lot, cantitățile ieşite vor fi evaluate la costul lotului anterior.

Metoda prețului standard sau prestabilit presupune stabilirea unui preț unic de înregistrare a bunurilor ieşite din gestiune, de regulă prețul corespunzător sursei principale, sau care deține pondere în aprovizionare. Diferența dintre prețul real şi cel standard se înregistrează într-un cont separat în contabilitate de cel al bunurilor supuse evaluării. Alegerea metodei de evaluare este la latitudinea conducerii unității patrimoniale, dar potrivit principiului permanenței metodelor, o metodă adoptată trebuie să fie menținută în tot cursul exercițiului şi chiar de la un exercițiu la altul. În cazuri justificate, unitatea patrimonială poate schimba metoda de evaluare (numai la închiderea exercițiului), făcând în acest sens mențiuni în anexa la bilanț, inclusiv cu privire la influența asupra situației patrimoniale şi financiare, precum şi asupra rezultatului exercițiului.

La anumite perioade, pe baza unor dispoziții legale exprese, este posibilă reevaluarea elementelor patrimoniale. Reevaluarea constă într-o nouă evaluare a elementelor patrimoniale, operație în cadrul căreia valorile contabile sunt înlocuite cu valorile actuale determinate în funcție de prețurile pieței sau cu noile valori de utilitate. În urma reevaluării, elementele patrimoniale sunt aduse la valori actualizate, care pot fi mai mari sau mai mici decât valorile contabile cu care acestea au fost înregistrate în conturi. Reevaluarea se efectuează de regulă pentru toate elementele patrimoniale cu prilejul unor modificări generale şi substanțiale de prețuri.

Potrivit art.10 al Legii contabilității, bilanțul contabil, ca document oficial de gestiune, trebuie să dea o imagine fidelă, clară şi completă a patrimoniului, a situației financiare şi a rezultatelor obținute.

Pentru a reflecta imaginea fidelă a situației şi a operațiunilor întreprinderii, contabilitatea trebuie să respecte o serie de reguli şi principii.

Bilanțul contabil trebuie să creeze imaginea reală a întreprinderii. Astfel, Bernard Colasse spunea că "bilanțul nu redă imaginea întreprinderii, aşa cum o oglindă reflectă imaginea noastră, ci creează o imagine a acesteia."[64] Privit în ansamblul său, bilanțul contabil este documentul cel mai important în studiul performanțelor întreprinderii.

El asigură periodic informații pertinente şi sistematizate asupra evoluției mijloacelor economice, a modului de obținere a resurselor financiare şi a utilizării acestora,

[64] Bernard Colasse, Contabilitate generală, Editura Moldova, Iaşi, 1995, p.124

precum şi a rezultatului financiar realizat. Aceste informații stau la baza elaborării şi fundamentării deciziilor.

De asemenea, prin urmărirea modificărilor ce intervin în structura elementelor patrimoniale, se efectuează controlul gestionar prin compararea rezultatelor obținute cu parametrii luați în considerare la adoptarea deciziilor.

Bilanțul contabil are un rol deosebit deoarece, pe de o parte, caracterizează activitatea trecută a întreprinderii, iar pe de altă parte, stă la baza elaborării previziunilor şi prognozelor. În acest sens, se pot elabora o serie de documente previzionale, cum ar fi:

- un cont de rezultat previzional;
- un plan de finanțare previzional;
- o situație a activului realizabil şi disponibil şi a pasivului exigibil;
- un tablou de finanțare.

Aceste documente nu fac obiectul publicității, rolul lor concretizându-se în munca de analiză şi decizie.

CAPITOLUL II.

ANALIZA PE BAZĂ DE BILANȚ

2.1 Rolul analizei financiare

Necesitatea şi utilitatea analizei financiare ca instrument de supraveghere a activității şi performanțelor întreprinderii se concretizează prin impactul complex şi permanent asupra deciziilor privind opțiunile în alocarea resurselor, dimensiunea alocării, respectiv investirii şi eficiența utilizării lor în vederea asigurării marjei concurențiale şi a viabilității.

Există opinii diferite cu privire la definiția analizei financiare. Astfel, analiza financiară este definită ca fiind "activitatea de diagnosticare a stării de performanță financiară a întreprinderii la încheierea exercițiului. Ea îşi propune să stabilească punctele tari şi punctele slabe ale gestiunii financiare în vederea fundamentării unei noi strategii de menținere şi de dezvoltare într-un mediu concurențial."[65] Analiza financiară este "un instrument deosebit de prețios de care dispun factorii de decizie pentru a cerceta şi evalua o stare de fapt din domeniul financiar contabil"[66] "Analiza financiară conduce la un diagnostic al întreprinderii."[67]

Rezultatele analizei financiare se adresează administratorilor, acționarilor actuali sau potențiali, analiştilor financiari, participanților la viața întreprinderii, persoanelor juridice finanțatoare (bănci, organisme financiare, societăți-mamă, alte întreprinderi), statului, precum şi altor întreprinderi susceptibile de a participa la o absorbție sau de a face o ofertă publică de cumpărare.

Aceşti utilizatori sunt hotărâtori în luarea diverselor decizii, cum ar fi:

- decizii de gestiune a unei întreprinderi;
- decizii de cumpărare sau vânzare de titluri;
- decizii de acordare sau refuz al unui credit;

---

[65] I.Stancu **, Gestiunea financiară a agenților economici**, Editura Economica, București, 1994, p.26
[66] M.D.Paraschivescu,W.Păvăloaia, **Modele de contabilitate şi analiză financiară**, Editura Neuron, Focşani, 1994, p.419
[67] J.Peyrard , **Analyse financiere**,Vuibert gestion, Paris, 1986, p.19

- decizii de achiziționare totală sau parțială a întreprinderii.

Studiul financiar efectuat în întreprinderi se numeşte analiză financiară internă, care se diferențiază de analiza financiară externă efectuată de analişti externi. Aceste analize, atât analiza financiară internă cât şi analiza financiară externă, au mai multe obiective:

- permit la intervale regulate să se facă o analiză asupra gestionării trecute, asupra realizării echilibrelor financiare, asupra rentabilității, solvabilității, lichidității şi riscului financiar al întreprinderii;

- stau la baza deciziilor luate atât de direcția generală cât şi direcția financiară cu privire la investiții, finanțare, distribuția dividendelor, etc.;

- constituie baza previziunilor financiare;

- servesc ca instrument de control de gestiune.

Pentru administratori, importanța diagnosticului dat prin analiza financiară este fundamentală, deoarece aduce clarificări necesare luării deciziilor, nu numai în politica financiară ci şi în politica generală a întreprinderii. Acționarii, persoane fizice sau juridice, sunt direct interesați de calculul valorii întreprinderii pentru că ei furnizează capitalul de risc. Analiza financiară are un rol deosebit în determinarea valorii economice, a forțelor şi slăbiciunilor întreprinderii, cu scopul de a evita expunerea sa la dificultățile ce decurg din relațiile cu alte întreprinderi mai puțin viabile.

Instrumentele analizei financiare reprezintă o metodă sau o tehnică care serveşte la:

- măsurarea eficacității pe plan financiar a acțiunilor trecute;

- aprecierea performanțelor financiare;

- luarea deciziilor şi evaluarea consecințelor deciziilor asupra viitorului întreprinderii;

- evaluarea situației financiare.

Instrumentele analizei financiare sunt orientate spre viitor, în timp ce instrumentele analizei contabile vizează cunoaşterea trecutului. Sursa de date pentru analiza financiară o constituie documentele contabile de sinteză: bilanțul, contul de profit şi pierdere şi anexa la bilanț.

În cadrul analizei financiare un rol deosebit ocupă şi informatica, deoarece cu ajutorul calculatoarelor se poate realiza o bună evidență a stocurilor, calculul indicatorilor, calculul echilibrelor financiare, efectuarea previziunilor financiare plecând de la anumite

ipoteze, realizarea de analize de sensibilitate şi simulări, analiza şi calculul soldurilor intermediare de gestiune.

Pentru realizarea analizei financiare pot fi utilizate numeroase instrumente. Ele vor contribui la descoperirea simptomelor financiare care indică existența unor probleme. Deci, analistul financiar va căuta să descopere anumite simptome în momentul analizei financiare şi apoi modul de determinare a cauzelor care le-au produs.

2.2. Analiza structurii bilanțului

Bilanțul constituie "un calcul de sinteză care prezintă situația patrimonială a întreprinderii la un moment dat".[68]Ca reflectare a stării patrimoniale "bilanțul stabilit la sfârşitul perioadei de gestiune descrie separat elementele de activ şi cele de pasiv ale întreprinderii."[69] La un moment dat "bilanțul contabil indică starea resurselor şi mijloacelor unei întreprinderi, exprimând echilibrul său financiar."[70] Bilanțul este considerat documentul esențial în analiza financiară care permite efectuarea studiilor privind evoluția patrimoniului întreprinderii şi a situației financiare.

În vederea analizei bilanțului este necesară studierea succesivă a activului care grupează mijloacele şi a pasivului care indică resursele de care dispune întreprinderea. Activul grupează în ordinea lichidității crescătoare (indicând rapiditatea cu care se pot transforma în bani) următoarele elemente:

- active imobilizate ce reprezintă elemente importante din patrimoniul întreprinderii, respectiv o parte a capitalului economic şi care, în mod indirect, prin amortizare contribuie la formarea şi asigurarea capacității de autofinanțare;

- active circulante ce reprezintă acele elemente care nu sunt destinate să rămână durabil în întreprindere;

---

[68]M.D.Paraschivescu, W.Păvăloaia, Modele de contabilitate şi analiză financiară, Editura Neuron, 1994, p.428

[69]J.Y.Eglem, A.Mikol, H.Stolowy, Les mecanismes financiers de l'entreprise, Editions Montchretien, Paris, 1988,p.6

[70]J.Peyrard , Analyse financiere, Vuibert gestion, Paris, 1986, p.75

- active de regularizare şi asimilate care cuprind atât cheltuielile constante în avans ce urmează a se include eşalonat pe cheltuieli în perioadele următoare de gestiune, cât şi diferențele de conversie - activ, adică diferențele

nefavorabile aferente creanțelor şi datoriilor în devize, stabilite între valoarea lor de intrare şi valoarea acestora la cursul ultimei zile a exercițiului financiar;

- prime privind rambursarea obligațiunilor care reprezintă diferența dintre valoarea de rambursare a obligațiunilor şi valoarea de emisiune; aceste prime sunt cheltuieli financiare care trebuie să fie amortizate pe durata utilizării împrumutului.

Schematic, structura activului bilanțului se prezintă ca în figura nr.1:

Active imobilizate	Imobilizări necorporale Imobilizări corporale Imobilizări financiare
Active circulante	Stocuri Creanțe Disponibilități
Active de regularizare şi asimilate	
Prime privind rambursarea obligațiunilor	

Fig. 1. Reprezentarea schematică a activului bilanțului contabil

Pasivul bilanțului grupează în ordinea crescătoare a exigibilității resursele de care dispune întreprinderea pentru a finanța funcțiile sale. Astfel, în mod concret pasivul bilanțului cuprinde:

- capitalurile proprii, adică acele fonduri care sunt în mod permanent la dispoziția întreprinderii, finanțând în mare parte activele imobilizate şi asigurând o garanție pentru terți (gajul exclusiv al creditorilor întreprinderii);

- provizioane pentru riscuri şi cheltuieli care au rolul de a acoperi un eventual risc ce poate afecta elemente de activ; ele pot fi asimilate pe plan financiar cu datorii a căror scadență este incertă; sunt constituite înaintea determinării rezultatului şi reduc profitul contabil înainte ca acel risc să se realizeze; atâta timp cât riscurile sunt previzibile, provizioanele pentru riscuri şi cheltuieli rămân la dispoziția întreprinderii;- datoriile care nu sunt clasificate conform termenului lor de scadență ci numai după natura lor; informațiile asupra exigibilității datoriilor sunt foarte importante în studiul echilibrului financiar al întreprinderii;

- pasive de regularizare şi asimilate care regrupează veniturile înregistrate în avans şi diferențele de conversie-pasiv, adică diferențele favorabile de curs valutar între data de intrare a creanțelor şi datoriilor exprimate în devize şi data închiderii exercițiului.

Rezultatul exercițiului influențează pasivul bilanțului contabil, ceea ce face să apară o distincție între bilanțul înaintea repartizării rezultatului exercițiului şi bilanțul după repartizarea rezultatului exercițiului. Schematic, structura pasivului bilanțului înaintea repartizării rezultatului exercițiului se prezintă ca în figura nr. 2:

Capitaluri proprii	Capital social Prime legate de capital Diferențe din reevaluare Rezerve Rezultatul reportat Rezultatul exercițiului Fonduri Subvenții Provizioane reglementate
Provizioane pentru riscuri şi cheltuieli	Provizioane pentru litigii Provizioane pentru garanții acordate clienților Provizioane pentru cheltuieli de repartizat pe mai multe exerciții Provizioane pentru pierderi din schimb valutar Alte provizioane
Datorii	Împrumuturi şi datorii asimilate Furnizori şi conturi asimilate Alte datorii
Pasive de regularizare şi asimilate	

Fig. 2. Reprezentarea schematică a pasivului bilanțului contabil înaintea repartizării rezultatului exercițiului

În urma repartizării rezultatului exercițiului se modifică structura pasivului bilanțului contabil deoarece o parte din acesta se regăseşte în alte posturi, astfel postul de rezerve se modifică cu sumele alocate pentru constituirea lor, iar postul alte datorii se modifică cu totalul dividendelor datorate acționarilor.

Pentru exemplificare vom prezenta bilanțul contabil al societății comerciale "Turism" SA, care este o unitate specializată în turism, activitatea turistică fiind determinată de produsul turistic care se vinde la cerere sau programat (vezi tabelul următor).

TABELUL 1.

JUDEȚUL SUCEAVAFORMA DE PROPRIETATE

UNITATEA S.C.Turism S.A. **RAMURA (cod Min.Finanțelor)**
ADRESA Suceava **ACTIVITATEA(cod diviziune CAEN)**
TELEFON
NUMĂRUL DIN REGISTRUL COMERȚULUI J/33/350/1992 **COD FISCAL 742417**

B I L A N Ț
încheiat la 31.12.1996

mii lei

	A C T I V	Nr. rând	Sold la începutul anului	Sold la sfârşitul anului
	A		**1**	**2**
A C T I V E I M O B I L I Z A T E	**IMOBILIZĂRI NECORPORALE** Cheltuieli de constituire şi de cercetare-dezvoltare(ct.201+203-2801-2803-290)*	01	-	-
	Alte imobilizări(ct.205+207+208-2805-2807-2808-290)*	02	-	-
	Imobilizări în curs(ct.230-293)*	03	-	-
	TOTAL (rd.01 la 03)	04	-	-
	IMOBILIZĂRI CORPORALE Terenuri (ct.211-2810-291)*	05	-	-
	Clădiri (ct.2121-2811-291)*	06	-	-
	Construcții speciale(ct.2122-2812-291)*	07	833	40.829
	Maşini,utilaje şi mijloace de transport (ct.2123+2125-2813-2815-291)*	08	48.302	100.694
	Alte imobilizări corporale (ct.2124+2126+2127+2128-2814-2816-2817-2818-291)*	09	76.128	109.988
	Imobilizări în curs (ct.231-293)*	10	_	_
	TOTAL (rd.05 la 10)	11	125.263	251.511
	IMOBILIZĂRI FINANCIARE TOTAL (ct.261+262+263+267-269*-296*)	12	134.965	3.152
	ACTIVE IMOBILIZATE - TOTAL (rd.04+11+12)	13	260.228	254.663
	STOCURI Stocuri de materii prime, materiale consumabile, obiecte de inventar, baracamente(ct.300+301±308+321+323-322±328-390-391-392)	14	36.219	50.820
	Stocuri aflate la terți (ct.351+352+354+356+357+358-359)	15	-	-
	Producție în curs de execuție (ct.331+332-393)	16	-	-

mii lei

	A		1	2
	Semifabricate, produse finite, produse reziduale (ct.341+345+346±348-394)	17	-	-
	Animale (ct.361±368-396)	18	-	-
	Mărfuri(ct.371±378-4428***-397)	19	133.113	242.602
	Ambalaje(ct.381±388-398)	20	3.740	4.514
	TOTAL (rd.14 la 20)	21	173.072	297.936
	ALTE ACTIVE CIRCULANTE Furnizori - debitori (ct.409)	22	-	-
	Clienți și conturi asimilate (ct.414+413+416+418-491)	23	56.300	74.878
V E	Alte creanțe (ct.425+431** + 437** + 4282+4382 + 441** +4424+4428** + 444** +445+446** +447** +4482+4484+451** +4581+461 - 495+496)	24	84.166	195.723
C I R	Decontări cu asociații privind capitalul (ct.456)	25	-	-
C U	Titluri de plasament (ct.502+503+505++506+508-590)	26	-	-
L A	Conturi la bănci în lei (ct.5121)	27	1.399	1.866
N	Conturi la bănci în devize, în țară (din ct.5124)	28	60.153	8.140
T	Conturi la bănci în devize în străinătate (din ct. 5124)	29	-	-
E	Casa în lei (ct.5311)	30	2.422	3.178
	Casa în devize (ct.5314)	31	-	2862
	Acreditive în lei (ct.5411)	32	-	-
	Acreditive în devize (ct.5412)	33	-	-
	Valori de încasat (ct.511)	34	3.000	-
	Alte valori (ct.5125+5126+5187+532+542)	35	1.783	1.026
	TOTAL (rd.22 la 35)	36	209.223	287.673
II.	**ACTIVE CIRCULANTE TOTAL** (rd.21+36)	37	382.295	585.609
	CONTURI DE REGULARIZARE ŞI ASIMILATE Cheltuieli înregistrate în avans (ct.471)	38	-	934
	Decontări din operații în curs de clarificare (ct.473**)	39	-	-
	Diferențe de conversie - activ (ct.476)	40	-	-

mii lei

A		1	2
III. CONTURI DE REGULARIZARE ŞI ASIMILATE - TOTAL (rd.38 la 40)	41	-	934
IV. PRIME PRIVIND RAMBURSAREA OBLIGAȚIUNILOR (ct.169)	42	-	-
TOTAL ACTIV(rd.13+37+41+42)	43	642.523	841.206

mii lei

	P A S I V	**Nr. rând**	**Sold la: începutul anului**	**sfârşitul anului**
	A	**B**	**1**	**2**
C	Capital social (ct.101), din care:	52	1.000	1.000
A	- capital subscris vărsat (ct.1012)	53	1.000	1.000
P	- patrimoniul regiei (ct.1015)	54	-	-
I	Contul întreprinzătorului individual (ct.108)	55	-	-
T	Prime legate de capital (ct.104)	56	-	-
A	Diferențe din reevaluare (ct.105)	57	-	-
L	Rezerve (ct.106)	58	1.756	1.756
U	REZULTATUL REPORTAT			
R	Profitul nerepartizat (ct.107)	59	-	-
I	Pierderea neacoperită (ct.107)	60	-	-
	REZULTATUL EXERCIȚIULUI			
P	Profit (ct.121)	61	337.976	130.915
R	Pierdere (ct.121)	2	-	-
O	Repartizarea profitului (ct.129)	3	337.976	130.915
	Fonduri (ct.111+112+118)	64	33.039	40.130
R	Repartizări la fondul de dezvoltare (ct.119)	65	-	-
I	Subvenţii pentru investiţii (ct.131)	66	-	-
I	Provizioane reglementate	67	-	-
I.	**CAPITALURI PROPRII - TOTAL**			

	(rd.52+55 la 59-60+61-62-63+64-65+66+67)	68	35.795	48.886
II.	**PROVIZIOANE PENTRU RISCURI ŞI CHELTUIEL**I (ct.151)	69	-	-
D	Împrumuturi şi datorii asimilate (ct.161+162+166+167+168+512*** + 5186+ 519)	70	40.000	167.500
A T	Furnizori şi conturi asimilate(ct.401+403+404 +405+408)	71	249.306	293.818
O	Clienți - creditori (ct.419)	72	101.437	145.281
R I I	Alte datorii(ct.421+423+424+426+427+4281 +431+437+4381+441*** + 4423+4428*** +444*** + 446*** +447*** +4481+4483+ 451*** +455+457+4582+462+509)	73	198.315	185.721
III.	**DATORII - TOTAL** (rd.70 la 73)	74	589.058	792.320

mii lei

	A		**1**	**2**
	CONTURI DE REGULARIZARE ŞI ASIMILATE Venituri înregistrate în avans (ct.472)	75	-	-
	Decontări din operații în curs de clarificare (ct. 473***)	76	-	-
	Diferențe de conversie - pasiv (ct.477)	77	17.670	-
IV.	**CONTURI DE REGULARIZARE ŞI ASIMILATE - TOTAL**(rd.75 la 77)	78	17.670	-
	TOTAL PASIV (rd.68+69+74+78)	79	642.523	841.206

Bilanțul contabil răspunde unor multiple cerințe de ordin juridic, contabil şi fiscal, dar nu răspunde exact la exigențele analizei financiare. De aceea este necesar ca plecând de la bilanțul contabil să se efectueze o serie de regrupări a datelor pentru a se obține bilanțul financiar. Bilanțul financiar grupează datele contabile după criterii financiar-contabile de lichiditate şi exigibilitate. În construcția bilanțului financiar "clasamentul posturilor de activ şi de pasiv se face exclusiv după criteriile de lichiditate şi exigibilitate". [71] Se procedează în acest scop la o serie de corecții atât în activul cât şi în pasivul bilanțului, obținând mărimi semnificative în analiza financiară. Corecțiile care se aduc activului bilanțului au ca scop obținerea unor mărimi financiare semnificative pentru analiza financiară, şi anume:

- Imobilizări nete;

[71] P. Conso , **La gestion financiere de l'entreprise**, Editure Dunod, Paris, 1985, p.167

- Stocuri şi producție în curs;
- Alte active circulante.

Imobilizările nete cuprind:

- imobilizări necorporale;
- imobilizări corporale;
- imobilizări financiare mai mari de un an;
- creanțe mai mari de un an;
- cheltuieli constatate în avans ce afectează o perioadă mai mare de un an;
- prime de rambursare a obligațiunilor.

Corecțiile care se aduc pasivului bilanțului, plecând de la situația după repartizarea rezultatelor, au ca scop constituirea a trei mărimi financiare semnificative pentru analiza financiară şi anume:

- capitalurile proprii;
- datoriile pe termen lung şi mediu;
- datorii pe termen scurt.

Pentru a stabili datoriile pe termen lung şi mediu şi datoriile pe termen scurt, posturile de provizioane pentru riscuri şi cheltuieli, datorii şi conturi de regularizare şi asimilate se vor separa în funcție de perioada de timp la care se referă şi anume, mai mare de un an sau mai mică de un an. Datoriile pe termen lung şi mediu astfel determinate şi suma capitalurilor proprii constituie capitalurile permanente.

Astfel, structura bilanțului financiar va fi următoarea (vezi figura nr. 3):

Activ Bilanț financiar Pasiv

Imobilizări nete	Capitaluri proprii
Stocuri şi producția în curs	Datorii pe termen mediu şi lung
Alte active circulante	Datorii pe termen scurt

Fig. 3. Structura bilanțului financiar

Cu ajutorul datelor conținute în anexa 1 şi efectuând corecțiile menționate, bilanțul financiar al întreprinderii studiate va avea următoarea structură (vezi figura nr.4):

Activ Bilanț financiar Pasiv

	Anul 1995	Anul 1996		Anul 1995	Anul 1996
Imobilizări Nete	125.263	253.511	Capitaluri proprii	35.795	48.886
Stocuri şi producție în curs	173.072	297.936	Datorii pe termen mediu şi lung	117.800	182.700
Alte active circulante	344.188	289.759	Datorii pe termen scurt	488.928	609.620
TOTAL	642.523	841.206	TOTAL	642.523	841.206

Fig. 4. Bilanțul financiar al S.C. "Turism" S.A. pe anul 1996

Plecând de la bilanțul financiar se pot calcula indicatorii de structură ai activului şi ai pasivului astfel:

a) ponderea imobilizărilor în totalul activului (g_i) în anul de bază față de anul anterior

$$g_{1995} = \frac{\text{Imobilizări}}{\text{Activ}} \text{x}100 = \frac{125.263}{642.523} \text{x}100 = 19{,}54\%$$

$$g_{1996} = \frac{\text{Imobilizări}}{\text{Activ}} \text{x}100 = \frac{253.511}{841.206} \text{x}100 = 30{,}13\%$$

b) ponderea stocurilor şi producției în curs în totalul activului (g_s)

$$g_{s1995} = \frac{\text{Stocuri şi producție în curs}}{\text{Activ}} \text{x}100 = \frac{173.072}{642.523} \text{x}100 = 26{,}93\%$$

$$g_{s1996} = \frac{\text{Stocuri şi producție în curs}}{\text{Activ}} \text{x}100 = \frac{297.936}{841.206} \text{x}100 = 35{,}41\%$$

c) ponderea altor active circulante în totalul activului (g_a)

$$g_{a1995} = \frac{\text{Alte active circulante}}{\text{Activ}} x100 = \frac{344.188}{642.523} x100 = 53,56\%$$

$$g_{a1996} = \frac{\text{Alte active circulante}}{\text{Activ}} x100 = \frac{289.759}{841.206} x100 = 34,44\%$$

d) ponderea capitalurilor proprii în total pasiv (g_c)

$$g_{c1995} = \frac{\text{Capitaluri proprii}}{\text{Pasiv}} x100 = \frac{35.795}{642.523} x100 = 5,57\%$$

$$g_{c1996} = \frac{\text{Capitaluri proprii}}{\text{Pasiv}} x100 = \frac{48.886}{841.206} x100 = 5,81\%$$

e) ponderea datoriilor pe termen mediu şi lung în total pasiv (g_{dl})

$$g_{dl1995} = \frac{\text{Datorii pe termen mediu şi lung}}{\text{Pasiv}} x100 = \frac{117.800}{642.523} x100 = 18,33\%$$

$$g_{dl1996} = \frac{\text{Datorii pe termen mediu şi lung}}{\text{Pasiv}} x100 = \frac{182.700}{841.206} x100 = 21,71\%$$

f) ponderea datoriilor pe termen scurt în total pasiv (g_{ds})

$$g_{ds1995} = \frac{\text{Datorii pe termen scurt}}{\text{Pasiv}} x100 = \frac{488.928}{642.523} x100 = 76,09\%$$

$$g_{ds1996} = \frac{\text{Datorii pe termen scurt}}{\text{Pasiv}} x100 = \frac{609.620}{841.206} x100 = 72,46\%$$

Evoluția indicatorilor de structură ai activului şi ai pasivului în perioada studiată (anul 1996 comparativ cu 1995) evidențiază faptul că în activ imobilizările au crescut

semnificativ, a crescut ponderea stocurilor şi producției în curs de execuție, iar alte active circulante au scăzut. În pasiv ponderea capitalurilor proprii şi a datoriilor pe termen mediu şi lung a crescut, în timp ce ponderea datoriilor pe termen scurt a înregistrat o scădere. Se poate aprecia că, deoarece întreprinderea are un grad mare de îndatorare îi va fi destul de dificil să suporte o încadrare riguroasă în achitarea creditelor angajate.

2.3. Analiza rezultatelor

În contextul economiei de piață, unul dintre obiectivele întreprinderilor îl constituie obținerea profitului care reprezintă rațiunea existenței lor.

Dacă bilanțul contabil descrie situația patrimonială a unei întreprinderi la un moment dat, indicând şi mărimea rezultatului "este necesară prezența unui alt instrument care să explice modul de constituire a rezultatului şi să permită desprinderea unor concluzii legate de performanțele activității întreprinderii".[72] Acest instrument este contul de profit şi pierdere sau contul de rezultate. El grupează fluxurile reale şi financiare şi pune în evidență operațiunile realizate de întreprindere în cursul exercițiului. Contul de profit şi pierdere, prin conținutul său, oferă informații asupra activității industriale, comerciale sau financiare a întreprinderii şi despre modul cum aceasta îşi gestionează afacerile prin dimensiunea veniturilor, cheltuielilor şi rezultatelor pe care le generează.

Rezultatul poate fi o mărime valorică pozitivă, denumită profit, atunci când veniturile sunt mai mari decât cheltuielile, sau o mărime valorică negativă, denumită pierdere, atunci când veniturile sunt mai mici decât cheltuielile. Contul de profit şi pierdere este divizat în trei mari grupe, care delimitează activitățile generatoare:

- cheltuieli şi venituri de exploatare;
- cheltuieli şi venituri financiare;
- cheltuieli şi venituri excepționale.

Ca regulă generală, diferența dintre venituri şi cheltuieli reprezintă rezultatul. Având în vedere faptul că cheltuielile rezultă din remunerarea factorilor de producție, impozitul pe profit apare şi el ca o cheltuială generată de participarea întreprinderilor la remunerarea statului.

---

[72]N.Feleagă, I.Ionaşcu **, Contabilitate financiară**, vol.1, Editura Economica, Bucureşti, 1993, p.104

Pentru exemplificarea analizei rezultatelor vom utiliza contul de profit şi pierdere al societății "Turism" SA, încheiat la data de 31 XII 1996, prezentat în tabelul următor:

TABELUL 2

CONTUL DE PROFIT ŞI PIERDERE

încheiat la 31 decembrie 1996

(se completează cumulat de la începutul anului) **mii lei**

Denumirea indicatorilor			Nr. rd.	Exercițiul financiar	
				precedent	încheiat
A				1	2
	Venituri din vânzări de mărfuri (ct.707)		01	1.957.208	1.779.511
	Producția vândută (ct.701+702+703+704+705+706+708)		02	1.485.321	1.404.706
	Cifra de afaceri (rd.01+02, col 2)		03	3.442.529	3.184.217
	Venituri din producția stocată(ct.711)	Solduri creditoare	04	-	-
		Solduri debitoare	05	-	-
	Venituri din producția de imobilizări (ct. 721+722)		06	-	-
	Producția exercițiului (rd. 02+04-05+06)		07	1.485.321	1.404.706
	Venituri din subvenții de exploatare (ct.741)		08	-	-
	Alte venituri din exploatare (ct.754+758)		09	30	153
	Venituri din provizioane privind activitatea de exploatare (ct.781)		10	-	-
I.	**VENITURI DIN EPLOATARE-TOTAL** (rd.03+04-05+06+08 la 10)		11	3.442.559	3.184.370
	Cheltuieli privind mărfurile (ct.607)		12	1.036.438	907.529
	Cheltuieli cu materii prime (ct.600)		13	38.174	41.515
	Cheltuieli cu materiale consumabile (ct.601)		14	108.064	164.880
	Cheltuieli cu energie şi apă (ct.605)		15	478.963	548.908
	Alte cheltuieli materiale (ct.602+603+604+606+608)		16	80.546	19.901
	Cheltuieli materiale total (rd.13 la 16)		17	705.747	775.204
	Cheltuieli cu lucrări şi servicii executate de terți (ct.611+612+613+614+621+622+623 + 624+625+626+627+628)		18	687.668	891.424
	Cheltuieli cu impozite, taxe şi vărsăminte asimilate (ct.631+635)		19	107.626	196.105
	Cheltuieli cu remunerațiile personalului (ct.641)		20	287.471	175.907

	Cheltuieli privind asigurările şi protecţia socială (ct.645)	21	88.098	52.130
	Cheltuieli cu personalul - total (rd.20+21)	22	375.569	228.037
	Alte cheltuieli de exploatare(ct.654+658)	23	-	-
	Cheltuieli cu amortizările şi provizioanele (ct.681)	24	13.395	45.500
I.	**CHELTUIELI PENTRU EXPLOATARE - TOTAL (rd.12+17+18+19+22+23+24)**	25	2.926.443	3.043.799
A.	**REZULTATUL DIN EXPLOATARE** Profit (rd.11 - 25)	26	516.116	140.571
	Pierdere (rd.25 - 11)	27	-	-
	Venituri din participaţii, alte imobilizări financiare şi creanţe imobilizate (ct.761+762+763)	28	-	37.637
	Venituri din titluri de plasament (ct.764)	29	-	-
	Venituri din diferenţe de curs valutar (ct.765)	30	20.710	20.361
	Venituri din dobânzi (ct.766)	31	18.820	9.863
	Alte venituri financiare(ct.767+768)	32	-	-
	Venituri din provizioane (ct.786)	33	-	-
II	**VENITURI FINANCIARE - TOTAL** (rd.28 la 33)	34	39.530	67.861
	Pierderi din creanţe legate de participaţii (ct.663)	35	-	-
	Cheltuieli privind titlurile de plasament cedate (ct.664)	36	-	-
	Cheltuieli din diferenţe de curs valutar (665)	37	-	-
	Cheltuieli privind dobânzile (ct.666)	38	59	12.515
	Alte cheltuieli financiare(ct.667+668)	39	-	-
	Cheltuieli cu amortizări şi provizioane (ct.686)	40	-	-
IV.	**CHELTUIELI FINANCIARE TOTAL** (rd.35 la 40)	41	59	12.515
B	**REZULTATUL FINANCIAR** Profit (rd.34-41)	42	39.471	55.346
	Pierdere (rd.41-34)	43	-	-
C	**REZULTATUL CURENT AL EXERCIŢIULUI** Profit (rd.11+34-25-41)	44	555.587	195.917
	Pierdere (rd.25+41-11-34)	45	-	-
V	**VENITURI EXCEPŢIONALE TOTAL** (ct.771+772+787)	46	68.260	21.988
	A	**B**	**1**	**2**
VI	**CHELTUIELI EXCEPŢIONALE**			

	TOTAL (ct.671+672+687)	47	66.152	1.881
D	**REZULTATUL EXCEPȚIONAL** Profit (rd.46 - 47)	48	2.108	20.107
	Pierdere (rd.47-46)	49	-	-
	VENITURI TOTALE (rd.11+34+46)	50	3.550.349	3.274.219
	CHELTUIELI TOTALE(rd.25+41+47)	51	2.992.654	3.058.195
E	**REZULTATUL BRUT AL EXERCIȚIULUI** Profit (rd.50-51)	52	557.695	216.024
	Pierdere (rd.51-50)	53	-	-
	Impozitul pe profit (ct.691)	54	219.719	85.109
	REZULTATUL NET AL EXERCIȚIULUI Profit (rd.52-54, col.1 şi 2)	55	337.976	130.915
	Pierdere (rd.53+54, col.1 şi 2); (rd. 54-52, col. 1 şi 2)	56	-	-

Analiza rezultatelor activității întreprinderilor presupune analiza formării rezultatului şi analiza repartizării lui. În analiza formării rezultatului vom calcula soldurile intermediare de gestiune.

De fapt, soldurile intermediare de gestiune sunt indicatori sub formă de solduri, numite şi marje, care pun în evidență etapele formării rezultatelor exercițiului, în strânsă legătură cu structura veniturilor şi cheltuielilor aferente activităților unei întreprinderi. Utilizarea soldurilor intermediare de gestiune este în practica contabilă europeană de dată relativ recentă şi este impusă de două cerințe majore, şi anume:

- analiza economico-financiară a întreprinderii, plecând de la datele contabile în general şi de la documentele de sinteză în special;
- funcționarea contabilității naționale.

Privite prin perspectiva contabilității naționale, soldurile intermediare de gestiune sunt considerate un intrument esențial al uniformizării conținutului informației la nivel microcontabil şi puntea de legătură între acest nivel şi conturile naționale. Astfel, structura contului de profit şi pierderi permite întocmirea următoareloe solduri intermediare de gestiune:

A.Marja comercială – este primul sold intermediar de gestiune şi se referă la activități pur comerciale. Pentru întreprinderile comerciale, acestea este un indicator

esențial şi devine mai semnificativ ca imformație în activitatea de analiză şi gestiune cu cât ea este determinată mai detaliat, respectiv pe produse sau grupe de produse.

Se calculează astfel:

Vânzări de mărfuri
- costul mărfurilor vândute
= marja comercială.

Este denumită şi marja brută şi se exprimă adesea ca procent din cifra de afaceri (volumul vânzărilor).

B.Producția exercițiului – nu are un caracter omogen, deoarece producția vândută este exprimată la nivelul prețului de vânzare, iar producția stocată şi imobilizată este estimată la nivelul costului de producție. Acest sold intermediar de gestiune permite evaluarea performanțelor anuale ale întreprinderii. Se calculează astfel :

Producția vândută
± Variația de producție stocat (stoc final – stoc inițial)
+ Producția imobilizată
= Producția exercițiului

Ea presupune existența unei activități industriale.

C.Valoarea adăugată produsă – măsoară crearea de valoare ori creşterea de valoare pe care întreprinderea o aduce bunurilor şi serviciilor provenite de la terți, în exercitarea activității sale, şi se determină în două moduri diferite, astfel:

1. fie printr-un calcul substractiv (ori descendent), după relația :

Marja comercială
+ Producția exercițiului
-Consumurile de bunuri şi servicii furnizate de terți pentru această producție (numit şi consum intermediat)
= Valoarea adăugată produsă

2) fie printr-un calcul aditiv (ori ascendent), după relația:

Impozie, taxe şi vărsăminte asimilate

+ Cheltuieli de personal

+Alte cheltuieli ale gestiunii curente

+Dotații cu amortismente şi provizioanele

+Cheltuieli financiare

+Alte elemente de valoare adăugată

= Valoarea adăugată produsă

Introducerea în contabilitatea întreprinderii a acestui sold intermediar de gestiune uşurează calculul său în contabilitatea națională, deoarece prin agregarea valorilor adăugate la nivel microeconomic se obține la nivel macrocontabil Produsul Intern Brut. La nivel microeconomic valoarea adaugată este un indicator ce permite măsurarea puterii economice a întreprinderii.

D.Excendentul brut din exploatare. Mărimea acestuia indicator constituie resursa rezultată din exploatare pentru ca întreprinderea să-şi mențină şi să-şi dezvolte potențialul productiv şi să remunereze capitalurile utilizate şi statul. Acest sold nu este influențat nici de sistemul de amortizare practicat şi nici de activitatea financiară a întreprinderii, fapt ce determină să fie coniderat ca indicator esențial în analizele de gestiune şi în efectuarea analizelor comparative între întreprinderi.

Se obține în maniera următoare :

Valoarea adăugată produsă

+Subvenții de exploatare

-Impozite, taxe şi vărsăminte asimilate

-Cheltuieli de personal

=Excedentul brut din exploatare (ori insuficienăa brută din exploatare)

Excedentul brut din exploatare este un fel de cash flow de exploatare, înaintea cheltuielilor financiare şi impozitul pe profit. El măsoară resursele pe care întreprinderea le atrage în exploatarea sa şi care îi vor permite reînoirea investițiilor (amortismente), de a

remunera capitalurile împrumutate (cheltuieli financiare) şi de a retribui capitalul propriu (profit).

Excedentul brut de exploatare facilitează compararea în timp şi spațiu, căci el neutralizează efectul modului de finanțare (capitaluri proprii ori străine) şi caracterul eventual parțial al anumitor calcule.

E. Rezultatul din exploatare (fără cheltuieli şi venituri financiare ori excepționale) evaluează rentabilitatea economică a întreprinderii, referindu-se la activitatea curentă inclusiv operațiunile efectuate în exercițiile anterioare dar aferente exercițiului curent. Nu este luată în calcul activitatea corespunzătoare operaților finaciare şi excepționale.

Se calculează după relația :

Excedentul brut de exploatare

+Alte venituri din exploatare

+Venituri din provizioane privind exploatarea

-Alte cheltuieli de exploatare

-Cheltuieli de exploatare privind amortizările şi provizioanele

=Rezultatul de exploatare

Se măsoară perfermanțele economice ale întreprinderilor care au politici financiare diferite.

F.Rezultatul curent al exercițiului este soldul intermediar de gestiune care apare în contul de profit şi pierderi şi care decurge din activitatea curentă a întreprinderii (de exploatare şi financiară), excluzând deci numai operațiunile excepționale. Operațiunile financiare sunt incluse în operațiuni curente indiferent de caracterul lor obişnuit sau excepțional. El degajă rezultatul generat de activitatea normală şi obişnuită, şi se calculează astfel :

Rezultatul din exploatare

+Venituri financiare

-cheltuieli financiare

=rezultatul curent al exercițiului

G. Rezultatul excepțional reprezintă soldul intermediar de gestiune care sintetizează rezultatul activității cu caracter de excepție a întreprinderii, fie că se referă la operațiuni de gestiune, fie la operațiuni de capital.

Se calculează astfel:

Venituri excepționale

-Cheltuieli excepționale

=Rezultatul excepțional

El permite a se aprecia influența operațiilor excepționale asupra rezultatului final.

H.Rezultatul exercițiului (profit sau pierdere) reprezintă suma dintre rezultatul curent şi rezultatul excepțional, diminuată cu impozitul de profit.

Rezultatul curent al exercițiului

+Rezultatul excepțional

-Impozitul pe profit

=Rezultatul exercițiului

Rezultatul exercițiului din contul de profit şi pierderi reprezintă în fapt soldul final al contului de profit şi pierderi supus repartizării.

Pentru creşterea şi dezvoltarea activității sale, întreprinderea trebuie să-şi sporească resursele de finanțare. În acest sens, o principală resursă este capacitatea de autofinanțare. Capacitatea de autofinanțare reprezintă ansamblul resurselor obținute de întreprindere din operațiunile sale curente. Ea reprezintă de fapt "surplusul de mijloace băneşti degajat, sau rezultat, din exploatare pe parcursul unei perioade de gestiune"[73] .

Acest surplus monetar nu trebuie să fie considerat ca lichiditate disponibilă în cursul exercițiului financiar, deoarece capacitatea de autofinanțare nu reprezintă decât un potențial de autofinanțare. Capacitatea de autofinanțare "reflectă potențialul financiar de creştere economică a întreprinderii, respectiv resursa financiară generată de activitatea acesteia după scăderea tuturor cheltuielilor plătite la o anumită scadență"[74]. Deoarece caracterizează capacitatea întreprinderii de a finanța creşterea sa economică, capacitatea de autofinanțare mai poartă şi denumirea de marjă brută de autofinanțare.

---

[73] M.D. Paraschivescu, W. Păvăloaia , **Modele de contabilitate şi analiză financiară**, Editura Neuuron, Focşani,1994, p.476

[74] I. Stancu , **Gestiunea financiară a agenților economici**, Editura Economica, Bucureşti, 1994,p.55

Determinarea capacității de autofinanțare (CAF) se poate realiza în două moduri distincte:

- pornind de la excedentul brut al exploatării (EBE) la care se adaugă veniturile compuse din alte venituri de exploatare, venituri financiare şi venituri excepționale şi se diminuează cu cheltuielile compuse din alte cheltuieli de exploatare, cheltuieli financiare, cheltuieli excepționale şi impozitul pe profit;

CAF = EBE + Venituri - Cheltuieli

- pornind de la rezultatul net contabil la care se adaugă suma amortizărilor şi provizioanelor.

Pe baza datelor din anexa nr. 2 vom prezenta în continuare calculul soldurilor intermediare de gestiune şi a capacității de autofinanțare, astfel:

a) Marja comercială (M_a)

M_a = Vânzări de mărfuri - Costul mărfurilor vândute

M_a = 1.779.511 - 907.529 = 871.982 mii lei

b) Producția exercițiului (P_e)

P_e = Producția vândută + Producția stocată + Producția imobilizată

P_e = 1.404.706 +0 + 0 = 1.404.706 mii lei

c) Valoarea adăugată (V_a)

V_a= Marja comercială + Producția exercițiului - Consum intermediar

Consum intermediar (C_i) = Materii prime + materiale consumabile +
energie şi apă + lucrări şi servicii executate de terți +
alte cheltuieli materiale

C_i = 41.515 + 164.880 + 548.908 + 891.424 + 19.901 = 1.666.628 mii lei

V_a = 871.982 + 1.404.706 - 1.666.628 = 610.060 mii lei

d) Excedentul brut din exploatare (EBE)

EBE = Valoarea adăugată + Subvenții de exploatare - Impozite, taxe şi vărsăminte asimilate - Cheltuieli de personal

EBE = 610.060 - 196.105 - 228.037 = 185.918 mii lei

e) Rezultatul de exploatare (R_e)

R_e = Excedentul brut de exploatare + Alte venituri din exploatare + Venituri din provizioane privind exploatarea - Alte cheltuieli de exploatare - Cheltuieli de exploatare privind amortizările şi provizioanele

R_e = 185.918 + 153 - 45.500 = 140.571 mii lei

f) Rezultatul curent al exercițiului (R_c)

R_c = Rezultatul din exploatare + Venituri financiare - Cheltuieli financiare

R_c = 140.571 + 67.861 - 12.515 = 195.917 mii lei

g) Rezultatul excepțional ($R_{e\,x}$)

$R_{e\,x}$= Venituri excepționale - Cheltuieli excepționale

$R_{e\,x}$= 21.988 - 1.881 = 20.107 mii lei

h) Rezultatul net al exercițiului (R_n)

R_n= Rezultatul curent al exercițiului+Rezultatul excepțional-Impozitul pe profit

R_n= 195.917 + 20.107 - 85.109 = 130.915 mii lei

i) Capacitatea de autofinanțare (CAF)

CAF = Rezultatul net al exercițiului + Amortizări şi provizioane

CAF = 135.915 + 45.500 = 176.415 mii lei

Pentru societatea "Turism" SA, analizând soldurile intermediare de gestiune se observă că rezultatul net al exercițiului a fost influențat pozitiv atât de activitatea financiară cât şi de activitatea excepțională desfăşurată de întreprindere, iar capacitatea de autofinanțare, în valoare de 176.415 mii lei, reprezintă potențialul financiar de creştere economică a întreprinderii generat de activitatea desfăşurată în perioada studiată.

2.4. Analiza echilibrelor financiare ale bilanțului

Analiza financiară evidențiază modalitățile de realizare a echilibrelor financiare pe termen lung şi pe termen scurt ca obiectiv al analizei pe bază de bilanț. Din punct de vedere financiar bilanțul este analizat ca o descriere a resurselor investite (pasiv) şi alocarea acestor resurse (activ), permițând astfel un început de interpretare a situației financiare a unei întreprinderi. Interpretarea financiară permite punerea în evidență a finanțărilor de care a beneficiat un titular de patrimoniu, cât şi nevoile de finanțare. Echilibrele financiare sunt calculate plecând de la bilanțul financiar al întreprinderii, concretizându-se în special în 3 indicatori, pe care ne permitem să-i analizăm în continuare:

- fondul de rulment;
- necesarul de fond de rulment;
- trezoreria.

Fondul de rulment

"Fondul de rulment exprimă excedentul capitalurilor permanente (capitaluri proprii + datorii pe termen mediu şi lung) asupra activului imobilizat. Altfel spus, el reprezintă acea parte din capitalurile permanente ce este afectată finanțării ciclului de exploatare"[75].

O întreprindere, pentru a funcționa normal, trebuie să-şi finanțeze atât imobilizările, cât şi activele circulante. Astfel, ea are nevoie de un stoc minim de materii prime şi materiale, de un stoc minim de producție în curs de execuție, de produse finite sau de mărfuri. Nivelul acestor stocuri se stabileşte în funcție de durata ciclului de aprovizionare, producție şi de stocaj al produselor finite.

Plecând de la aceste considerente, există două modalități de determinare a fondului de rulment şi anume:

a) Metoda de calcul pe baza datelor din partea superioară a bilanțului financiar unde activele au o lichiditate scăzută, iar pasivele o exigibilitate redusă. Fondul de rulment reprezintă în acest caz diferența dintre capitalurile permanente şi imobilizările nete.

Fondul de rulment = Capitaluri permanente - Imobilizări nete

[75] Josette Peyrard , Analyse financiere, Vuibert gestion, Paris, 1986, p.113

"Acest mod de calcul pune accentul pe originea fondului de rulment şi pe variabilele determinante ale acestuia, reprezentând aşa numita analiză externă a fondului de rulment"[76] .

Schematic acest calcul se poate prezenta astfel (vezi figura nr.5):

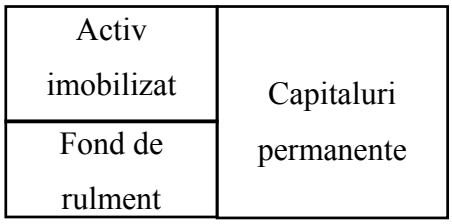

Fig. 5. Calculul fondului de rulment

b) Metoda de calcul pe baza datelor din partea inferioară a bilanțului financiar. Conform acestei metode, fondul de rulment reprezintă excedentul activelor circulante față de datoriile pe termen scurt, adică:

Fond de rulment = Active circulante - Datorii pe termen scurt

"Această metodă de calcul evidențiază mai bine utilizarea fondului de rulment, punând accentul pe finalitatea sa, care este finanțarea activului circulant"[77]. Aceasta reprezintă analiza internă a fondului de rulment. Schematic acest calcul se prezintă ca în figura nr.6:

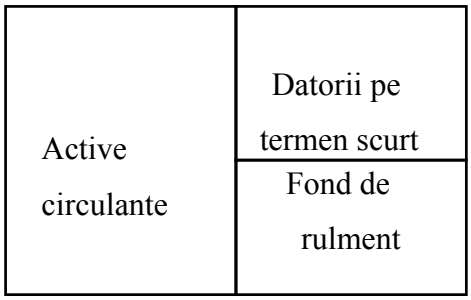

Fig. 6. Calculul fondului de rulment

[76] Josette Peyrard , **Analyse financiere**, Vuibert gestion, Paris, 1986, p.114
[77] Josette Peyrard , **Analiyse financiere**, Vuibert gestion, Paris, 1986, p.115

Dacă activele circulante sunt inferioare datoriilor pe termen scurt, fondul de rulment este negativ, prezentând o situație financiară dificilă a întreprinderii, iar dacă activele circulante sunt excedentare față de datoriile pe termen scurt, fondul de rulment este pozitiv şi prezintă o situație normală a întreprinderii.

Astfel, pe baza bilanțului financiar prezentat în fig. nr. 16, după prima metodă de calcul, fondul de rulment va fi:

$FR = C_p - I_n$

FR = 231.586 - 253.511 = -21.925 mii lei

După cea de-a doua metodă de calcul fondul de rulment este:

$FR = A_c - D_s$

FR = 587.695 - 609.620 = -21.925 mii lei

Se consideră că un fond de rulment negativ înseamnă dificultăți financiare previzibile pe linia solvabilității, ceea ce necesită o îmbunătățire a finanțării. Această concluzie este valabilă în condițiile în care viteza de rotație a activelor este identică sau foarte apropiată de cea a pasivelor şi când aceste anticipări rămân nemodificate. Dacă activele circulante se rotesc mai repede decât datoriile pe termen scurt, aşa cum este cazul societăților de turism, întreprinderea realizează lichidități mai repede decât ritmul datoriilor pe termen scurt rezultând că este posibilă realizarea unui echilibru financiar chiar în condițiile unui fond de rulment negativ.

Mărimea fondului de rulment este influențată de o serie de factori, dintre care o importanță remarcabilă prezintă politica de amortizare. Astfel, dacă se utilizează amortizarea degresivă, fondul de rulment este mai mare decât în cazul amortizării liniare. Pe lângă analiza statică, se poate realiza şi o analiză a dinamicii fondului de rulment în timp, putându-se constata o creştere a fondului de rulment, o diminuare a fondului de rulment sau un fond de rulment neschimbat.

Creşterea fondului de rulment semnifică o situație pozitivă, dar trebuie studiat dacă această creştere a fondului de rulment nu este determinată de creşterea gradului de îndatorare a întreprinderii, ceea ce ar fi în detrimentul autonomiei sale financiare. Diminuarea fondului de rulment semnifică o marjă de siguranță mai redusă, dar dacă această diminuare se datorează finanțării de noi investiții rentabile, pe termen lung aceste investiții vor contribui la creşterea fondului de rulment. În cazul în care fondul de rulment

rămâne neschimbat se apreciază că întreprinderea a stagnat creşterea sa din diverse cauze şi se impune efectuarea unui studiu al rentabilității.

Necesarul de fond de rulment

Comparând resursele pe termen scurt cu activele investite pe termen scurt, în afara trezoreriei, se obține dimensiunea valorică a necesarului de fond de rulment. Astfel, necesarul de fond de rulment "reprezintă diferența dintre necesitățile de finanțare a ciclului de exploatare şi datoriile de exploatare"[78].

Ciclul de exploatare este definit prin ansamblul operațiunilor efectuate de întreprindere în vederea realizării obiectivului său, obiectiv care constă în producerea de bunuri şi servicii cu scopul de a le vinde. Operațiunile efectuate de întreprindere pot fi grupate în trei faze succesive, astfel:

- faza aprovizionării (faza A) care se referă la achiziționarea de bunuri şi servicii ce intră în procesul de producție;
- faza de producție (faza B) prin care se transformă bunurile şi serviciile achiziționate în vederea obținerii produselor finite;
- faza comercializării (faza C) care se referă la vânzarea produselor sau serviciilor.

Funcționarea regulată a ciclului de exploatare (fig. nr. 7)[79] este asigurată prin deținerea de stocuri în vederea producției şi desfacerii continue a bunurilor.

[78] Ion Stancu, **Gestiunea financiară a agenților economici**, Editura Economică, București, 1994, p.32
[79] Pierre Conso , La gestion financiere de l'entreprise, tomme 1, Dunod, 6 edition, Paris, 1981, p.21

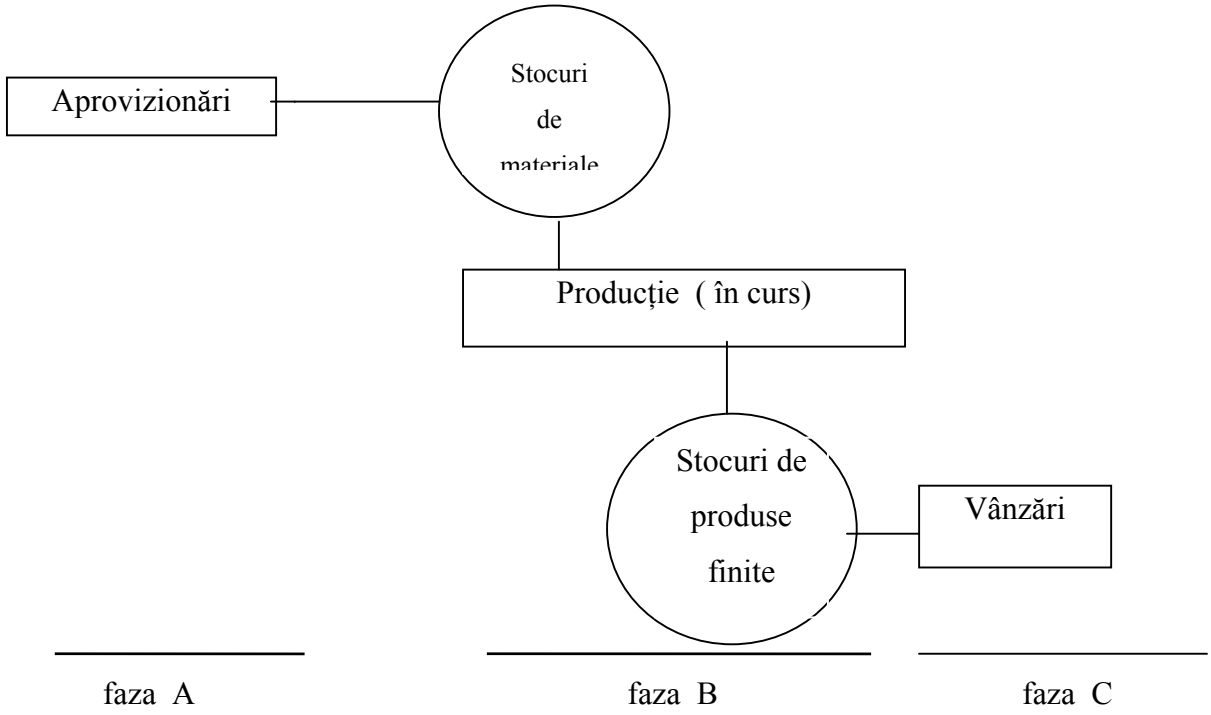

Fig. nr. 7 Ciclul de exploatare al întreprinderii

În timpul ciclului de exploatare există totdeauna un decalaj între operațiile de aprovizionare, producție şi vânzare, precum şi transformarea în bani a acestora. Astfel, în momentul achiziționării de materii prime, întreprinderea poate să obțină un credit de la furnizorii săi, iar acest credit comercial constituie pentru ea o resursă atrasă de finanțare pe termen scurt.

Înainte de a intra în procesul de fabricație, materiile prime pot fi stocate o anumită perioadă de timp, iar în cadrul acestei perioade o anumită parte din disponibilitățile băneşti sunt imobilizate în stocuri. În procesul de transformare a materiilor prime în produse finite sunt angajate cheltuieli de producție, cum sunt salarii, energie, etc. care determină o investire de disponibilități băneşti şi în faza de producție.

La rândul lor, produsele finite sunt stocate un anumit timp înainte de a fi vândute clienților, imobilizându-se disponibilități băneşti şi în această fază de stocare. În momentul vânzării produselor finite, cumpărătorilor li se acordă un anumit termen de plată şi abia la scadență creanțele comerciale sunt acoperite şi întreprinderea încasează disponibilități băneşti.

Existența acestor decalaje impune existența unui anumit necesar de fond de rulment. Operațiunile ciclului de exploatare (aprovizionare, producție, vânzare) şi cele în afara exploatării dau naştere la fluxuri reale (de materii prime, produse finite, mărfuri) care

au drept corespondent fluxurile monetare. Necesarul de fond de rulment cuprinde atât necesarul de fond de rulment legat de exploatarea întreprinderii (activitatea de producție) cât şi necesarul de fond de rulment în afara exploatării. Decalajele în timp care există între fluxurile reale şi fluxurile monetare explică existența de creanțe şi de datorii.

Operațiunile de exploatare şi cele din afara lor generează simultan:

- active circulante de exploatare şi în afara exploatării care constituie utilizări sau altfel spus sunt *expresia necesarului de finanțat*;

- datorii de exploatare şi în afara exploatării care constituie *resurse de finanțare* din care se acoperă activele circulante. Schematic (vezi figura nr. 8)[80], acest mecanism se prezintă astfel:

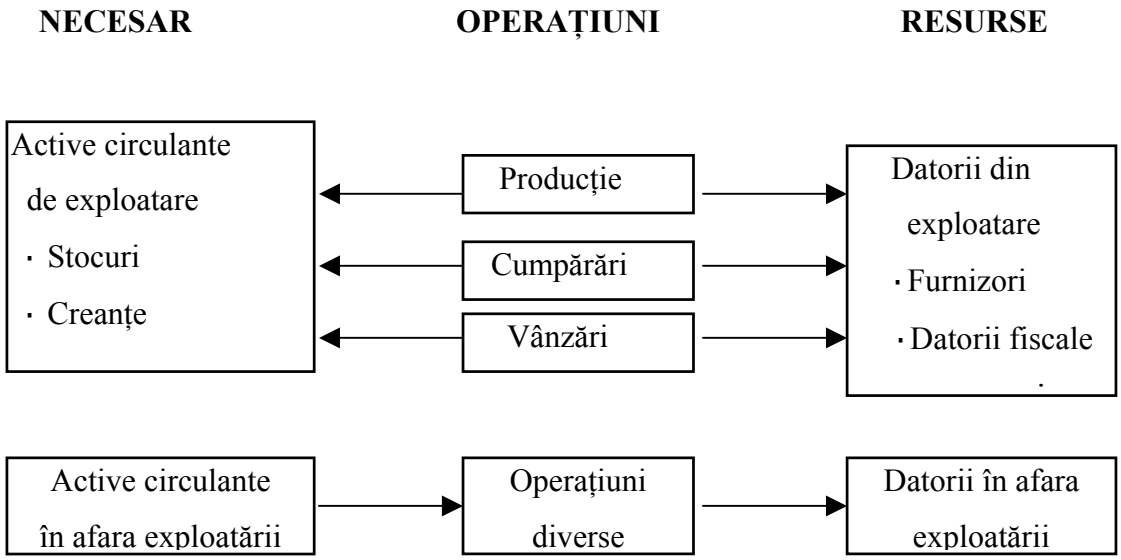

Fig. 8. Operațiunile ciclului de exploatare

Deci, ciclul de exploatare generează necesar de finanțat şi resurse de finanțare. În general însă necesarul depăşeşte resursele, astfel că diferența dintre ele reprezintă un necesar de finanțat care solicită o resursă de acoperire.

"Necesarul financiar al exploatării mai poate fi exprimat ca diferență între banii blocați pentru constituirea stocurilor şi formarea creanțelor clienți şi asimilatele acestora, pe de o parte şi finanțarea înglobată în datoriile neachitate furnizorilor şi asimilatelor

[80] Jean Barreau, Jaqueline Delabaye , **Gestion financiere**, Dunod, Paris, 1991, p.28

acestora, pe de altă parte"[81]. Necesarul fondului de rulment al ciclului de exploatare diferă în funcție de specificul activității, nivelul de activitate (cifra de afaceri), mărimea întreprinderii şi politica sa comercială. Schematic, necesarul de fond de rulment poate fi reprezentat ca în figura nr.9:

<table>
<tr><td rowspan="2">Active circulante
de exploatare</td><td>Datorii de
exploatare</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Datorii în afara
exploatării</td></tr>
<tr><td>Active circulante
în afara exploatării</td><td>Necesar fond de
rulment</td></tr>
</table>

Fig. 9. Calculul necesarului de fond de rulment

Necesarul de fond de rulment poate fi pozitiv şi o asemenea situație poate fi considerată ca fiind normală dacă este rezultatul unei politici de investiții privind creşterea nevoii de finanțare a ciclului de exploatare, iar în caz contrar, necesarul de fond de rulment poate evidenția un decalaj nefavorabil între lichiditatea stocurilor şi creanțelor şi exigibilitatea datoriilor de exploatare.

Dacă necesarul de fond de rulment este negativ, poate semnifica un surplus de resurse în raport cu necesitățile de active circulante. O asemenea situație este considerată pozitivă dacă este rezultatul accelerării vitezei de rotație a activelor circulante, iar în caz contrar este consecința unei întreruperi temporare în aprovizionarea şi reînnoirea stocurilor

Având în vedere ansamblul operațiunilor desfăşurate de o întreprindere care sunt grupate în operațiuni de exploatare şi operațiuni în afara exploatării, necesarul de fond de rulment poate fi analizat ca:

- necesar de fond de rulment din exploatare (NFRE)
- necesar de fond de rulment din afara exploatării (NFRA)

Plecând de la bilanț, atât activele circulante cât şi datoriile pot fi grupate în funcție de apartenența lor la ciclul de exploatare sau în afara exploatării, astfel:

Activele circulante de exploatare (ACE) sunt reprezentate de:

- stocuri de materii prime şi materiale consumabile;
- stocuri de produse în curs şi produse finite;

[81] Nicolae Antoniu, ş.a. , **Finanțele întreprinderilor**, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993, p.79

- avansuri acordate furnizorilor;
- clienți şi conturi asimilate;
- cheltuieli efectuate în avans privind activitatea de exploatare.

Datoriile de exploatare (DE) sunt reprezentate de:

- furnizori şi conturi asimilate;
- avansuri clienți;
- datorii fiscale şi sociale;
- venituri înregistrate în avans ce privesc activitatea de exploatare.

Ținând cont de aceste elemente, necesarul de fond de rulment din exploatare se calculează astfel:

NFRE = ACE - DE

Folosind datele din anexa 1, pentru unitatea luată în studiu vom obține următoarea situație:

NFRE = 373.748 - 439.099= -65.351 mii lei

La rândul lor, activele circulante din afara exploatării (ACA) sunt reprezentate de:

- alte creanțe;
- decontări cu asociații privind capitalul.

Datoriile din afara exploatării (DA) sunt reprezentate de:

- datorii fiscale (impozitul asupra societății);
- datorii asupra imobilizărilor.

Necesarul de fond de rulment din afara exploatării se calculează astfel:

NFRA = ACA - DA

NFRA = 195.723 - 139.290 = 56.433 mii lei,

iar necesarul de fond de rulment (NFR) va fi:

NFR = NFRE + NFRA = -65.351 + 56.433 = -8.918 mii lei

O asemenea situație poate fi considerată favorabilă dacă necesarul de fond de rulment negativ (reprezentat ca un surplus de resurse în raport cu nevoile de active circulante) este rezultatul accelerării vitezei de rotație a activelor circulante.

Variația necesarului de fond de rulment, privit în ansamblul său, depinde în mare parte de modificările necesarului de fond de rulment din exploatare şi într-o măsură mai mică de modificările necesarului de fond de rulment din afara exploatării.

Necesarul de fond de rulment din exploatare este influențat de o serie de factori, cum ar fi: mărimea valorii adăugate, mărimea cifrei de afaceri şi modul de gestionare a

stocurilor. Astfel, necesarul de fond de rulment din exploatare este foarte mic pentru acele întreprinderi care au un cuantum mic al valorii adăugate şi un ciclu de exploatare scurt. În cazul întreprinderilor care obțin un volum mare al valorii adăugate, iar ciclul de fabricație este mai lung, ele au nevoie de un necesar substanțial de fond de rulment pentru activitatea de exploatare.

Pe de altă parte, cifra de afaceri se modifică de la o perioadă la alta ca urmare a evoluției volumului desfacerilor şi prețurilor. Drept urmare, o încetinire a desfacerilor corelată cu tendința de creştere a stocurilor, conduce la majorarea necesarului de fond de rulment aferent activității de exploatare. La fel, modul de gestionare a stocurilor, prin viteza de rotație a lor, influențează nivelul necesarului de fond de rulment aferent activității de exploatare. Este evident faptul că, accelerarea vitezei de rotație a stocurilor are ca efect diminuarea necesarului de fond de rulment aferent exploatării iar încetinirea vitezei de rotație a stocurilor determină o creştere a cuantumului necesarului de fond de rulment.

Previziunea necesarului de fond de rulment are un rol important în activitatea unei întreprinderi. Calculul previzional al necesarului de fond de rulment se realizează pe baza următoarelor elemente:

- durata de rotație a stocurilor;

- durata creditului acordat clienților (decalajul în timp între momentul livrării-facturării şi cel al încasării facturilor);

- durata creditului acordat de furnizori (decalajul în timp între momentul livrării-facturării şi cel al plății).

Trezoreria

Fondul de rulment este destinat finanțării necesarului de fond de rulment. Comparând fondul de rulment (FR) cu necesarul de fond de rulment (NFR) se obține trezoreria (T)

T = FR - NFR

În cazul nostru, T = -21.925 - (-8.918) = -13.007 mii lei

Deoarece fondul de rulment este mai mic decât necesarul de fond de rulment, trezoreria este negativă, iar întreprinderea este obligată să apeleze la credite bancare în vederea acoperirii nevoii de finanțare.

Trezoreria are un rol fundamental într-o întreprindere deoarece caracterizează mărimea disponibilităților băneşti de care dispune aceasta la un moment dat. În general,

"trezoreria este masa de disponibilități făcută disponibilă din jocul plăților şi încasărilor şi care trebuie să facă față permanent scadențelor"[82]. Prin urmare, trebuie evaluate necesitățile în fluxuri monetare de ieşire (-) şi mijloacele furnizate de fluxurile monetare de intrare (+). Suma algebrică a necesităților şi mijloacelor trebuie să fie pozitive pentru a face față situațiilor neprevăzute.

Trezoreria poate fi cu atât mai mică cu cât fluxurile de intrare şi cele de ieşire sunt mai coordonate şi se apropie de o regularitate perfectă. Toate operațiile efectuate de o întreprindere (cum ar fi: operațiile de exploatare, de repartiție, de investiții sau de finanțare) se realizează prin intrări şi ieşiri de trezorerie. Schematic fluxurile de intrări şi ieşiri de trezorerie[83], sunt reprezentate ca în fig. 10.

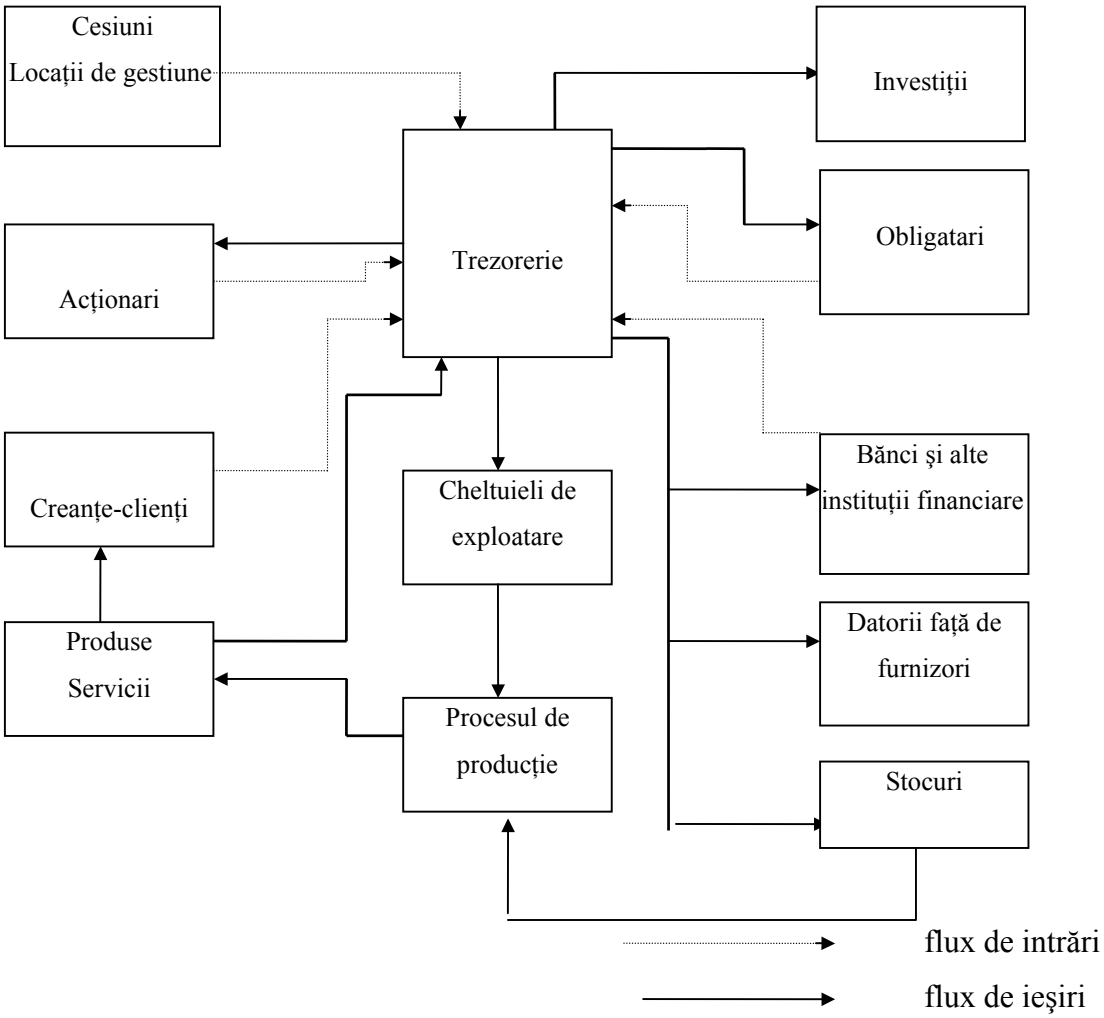

Fig. 10 Flux de intrări şi ieşiri de trezorerie

[82] N. Feleagă, I.Ionaşcu , Contabilitate financiară, vol.3, Editura Economică, Bucureşti, 1993, p.240
[83] Josette Peyrard , Analyse financiere, Vuibert gestion, Paris, 1986, p.134

Rolul trezoreriei în gestiunea financiară a întreprinderii capătă o importanță şi mai mare ca urmare a accentuării proceselor inflaționiste, creşterii dobânzilor, insuficienței fondurilor proprii, etc. Starea trezoreriei întreprinderii reflectă sănătatea sa financiară şi poate fi pusă în evidență cu ajutorul următorilor indicatori: trezoreria la scadență, trezoreria la vedere şi trezoreria previzională.

a) *Trezoreria la scadență* constă în compararea mijloacelor de plată disponibile pe termen scurt (disponibilități şi creanțele sub forma clienților, debitorilor diverşi şi efectelor de primit) cu exigibilitățile pe termen scurt (furnizori, creditori diverşi şi efecte de plătit). Astfel,

$$\text{Trezoreria la scadență} = \frac{\text{Valorile realizabile pe termen scurt + Disponibilități}}{\text{Exigibilități pe termen scurt}}$$

Pentru a fi favorabil, acest indicator trebuie să fie mai mare sau egal cu 1. În caz contrar, într-un termen scurt, întreprinderea se va confrunta cu un gol de trezorerie.

b) *Trezoreria la vedere* se exprimă prin raportul între disponibilitățile şi exigibilitățile pe termen scurt. Se consideră că o valoare de 0,2 - 0,3 a acestui raport ar exprima raționalitatea unei întreprinderi bine gestionată din punct de vedere financiar.

c)*Trezoreria previzională* compară la începutul unei perioade de timp (de obicei o lună), fluxul monetar previzional de intrare şi fluxul monetar previzional de ieşire, astfel:

$$\text{Trezoreria previzională} = \frac{\begin{array}{c}\text{Valori realizabile pe termen scurt} + \text{Disponibilități} + \text{Alte încasări prevăzute ale perioadei} - \text{Valori realizabile după expirarea perioadei}\end{array}}{\begin{array}{c}\text{Exigibilități pe termen scurtale} + \text{Alte plăți prevăzute perioadei} - \text{Exigibilități după expirarea perioadei}\end{array}}$$

Pentru a nu se produce un gol de trezorerie, acest raport trebuie să fie cel puțin egal cu 1.

2.5. Analiza rentabilității

Rentabilitatea reprezintă capacitatea întreprinderii de a realiza profit, care este necesar atât reproducției şi dezvoltării cât şi remunerării capitalurilor. Deoarece prin intermediul rentabilității se apreciază performanțele întreprinderilor, ea reprezintă o

informație indispensabilă băncilor, creditorilor şi partenerilor de afaceri, fiind definită ca un raport între rezultatul obținut şi mijloacele utilizate.

Îndeosebi, "rentabilitatea reprezintă un surplus monetar, respectiv soldul dintre încasările totale şi cheltuielile totale. Această noțiune de rentabilitate este bazată exclusiv pe fluxurile financiare ca bază a calculului economic."[84]

Fiind considerată un modul semnificativ în analiza financiară "rentabilitatea unei întreprinderi reprezintă conceptul cel mai frecvent utilizat şi în general poate fi exprimată prin *rata rentabilității*, ca raport între *un venit* obținut în cursul unei perioade determinate de timp şi *masa capitalurilor* investite în aceeaşi perioadă."[85]

Rentabilitatea poate fi apreciată în trei moduri diferite: rentabilitatea activității;

rentabilitatea economică şi rentabilitatea financiară.

În analiza rentabilității activității se utilizează indicatori exprimați în mărimi absolute şi în mărimi relative prin intermediul cărora se apreciază performanțele întreprinderilor.

Dintre indicatorii exprimați în mărimi absolute menționăm profitul, care se calculează ca diferență între veniturile totale şi cheltuielile totale

$P = V - Ch$

sau

$P_n = V - (Ch + I_p)$

în care: V - venituri totale

Ch - cheltuieli totale

I_p - impozitul pe profit

Astfel, profitul net al întreprinderii studiate, stabilit pe baza datelor din anexa 2 este:

$P_n = 3.274.219 - (3.058.195 + 85.109) = 130.915$ mii lei

Scopul urmărit de întreprindere, în desfăşurarea oricărei activități, este de a realiza un profit suficient pentru a remunera convenabil capitalurile de care dispune, de a menține potențialul său tehnic şi economic, de a asigura o creştere rațională ținând seama de evoluția pieței şi tendințele conjuncturale.

---

84 M.D.Paraschivescu, W, Păvăloaia **, Modele de contabilitate şi analiză financiară**, Editura Neuron, Focşani, 1994,p.502

85 S. Petrescu **, De la clasic la modern în analiza economică**, în vol. File din cronica permanențelor învățământului şi culturii economice la Iaşi, Editura Policromia, Piatra-Neamț, 1995, p.279

În concordanță cu structura veniturilor şi cheltuielilor din contul de profit şi pierdere în analiza rentabilității activității întreprinderii se calculează următorii indicatori:

- rezultatul exploatării (profitul exploatării) care reprezintă diferența dintre veniturile din exploatare şi totalul cheltuielilor aferente exploatării;

- rezultatul financiar care reprezintă diferența dintre veniturile financiare şi cheltuielile financiare;

- rezultatul curent al exercițiului care reprezintă diferența dintre veniturile curente (din exploatare plus cele financiare) şi cheltuielile curente (de exploatare şi cele financiare);

- rezultatul excepțional care reprezintă diferența dintre veniturile excepționale şi cheltuielile excepționale;

- rezultatul exercițiului înaintea impozitării stabilit prin însumarea rezultatului curent şi a rezultatului excepțional.

Dintre indicatorii exprimați în mărimi relative, cu rol important în reflectarea performanțelor întreprinderilor, menționăm rata profitului ca parte integrantă a unui larg sistem de rate economico-financiare.

$R = \frac{P}{CA} \cdot 100$, unde:

- P - suma profitului aferent cifrei de afaceri
- CA - cifra de afaceri

Pentru întreprinderea studiată, rata profitului este:

$$R = \frac{130.915}{3.184.217} \cdot 100 = 4{,}11\%$$

Prin rate se examinează stări şi echilibre ale unei dezvoltări, iar sistemul de rate ale profitului se poate calcula la nivel de produse, grupe de produse, sectoare de activitate şi la nivel de întreprindere, atât static cât şi dinamic.

Rentabilitatea economică reprezintă eficiența utilizării activului total sau a unei părți a acestuia, exprimată prin rata rentabilității economice, care trebuie să fie superioară ratei de inflație pentru ca întreprinderea să-şi poată menține substanța sa economică. Rata rentabilității economice trebuie să permită întreprinderii reînnoirea şi creşterea activelor

sale într-o perioadă cât mai scurtă. Calculul ratei rentabilității economice (R_e), în general, se bazează pe profitul exercițiului şi activul total, astfel:

$$R_e = \frac{\text{Rezultatul (profitul) exercițiului înaintea impozitării}}{\text{Activ total}} \cdot 100$$

În cazul nostru,

$$R_e = \frac{216.024}{841.206} x100 = 25,68\%$$

Rata rentabilității economice a exploatării(R_{eex}) se calculează ca raport între rezultatul exploatării şi activele de exploatare care sunt formate din active imobilizate corporale (exclusiv imobilizările în curs de execuție) şi active circulante de exploatare.

$$R_{eex} = \frac{\text{Rezultatul exploatării (profitul exploatării)}}{\text{Active de exploatare}} \cdot 100$$

$$R_{eex} = \frac{140.571}{841.206} \cdot 100 = 16,71\%$$

Rata rentabilității activității curente de exploatare şi financiare(R_{ec}) se calculează ca raport între rezultatul curent şi activul imobilizat plus necesarul de fond de rulment.

$$R_{ec} = \frac{\text{Rezultatul curent (Profitul curent)}}{\text{Activ imobilizat + Necesarul de fond de rulment}} \cdot 100$$

$$R_{ec} = \frac{195.917}{253.511 + (-8.918)} \cdot 100 = \frac{195.917}{244.593} \cdot 100 = 80,09\%$$

Examinarea nivelului ratelor de rentabilitate ale activelor pune în evidență necesitatea de sporire a activelor pentru a se obține o creştere viitoare a profitului.

Rentabilitatea financiară se apreciază şi prin intermediul ratei rentabilității financiare a capitalului permanent şi ratei rentabilității financiare a capitalului propriu, indicatori semnificativi în aprecierea performanțelor economico-financiare a întreprinderii, atât în cadrul diagnosticului intern cât şi în analizele efectuate de diferiți parteneri. De exemplu, rata rentabilității financiare a capitalului permanent(R_f) se poate calcula astfel:

$$R_f = \frac{\text{Profitul (Rezultatul exercițiului înaintea impozitării)}}{\text{Capital permanent}} \cdot 100$$

unde capitalul permanent este egal cu capitalul propriu plus împrumuturile pe termen mediu şi lung.

$$\text{În cazul nostru, } R_f = \frac{216.024}{231.586} \cdot 100 = 93,28\%,$$

Dacă se ia în calcul profitul net se obține rata rentabilității financiare a capitalului permanent, astfel:

$$R_f = \frac{\text{Profit net}}{\text{Capital permanent}} \cdot 100 = \frac{130.915}{231.586} \cdot 100 = 56,52\%$$

Rata rentabilității financiare a capitalului propriu(R_{fcp}) se calculează ca raport între profitul net şi capitalul propriu.

$$R_{fcp} = \frac{\text{Profitul net}}{\text{Capital propriu}} \cdot 100 = \frac{130.915}{48.886} \cdot 100 = 267,79\%$$

Un nivel ridicat al ratei rentabilității capitalului propriu permite întreprinderii să-şi găsească noi capitaluri pe piața financiară pentru a finanța creşterea sa.

2.6. Analiza riscurilor

Analiza financiară permite ca, prin sistemul ratelor de rentabilitate şi de echilibre financiare, să se evidențieze punctele tari şi punctele slabe ale gestiunii financiare, dar concluziile sunt adesea incomplete dacă nu se ia în considerare şi un alt aspect al analizei financiare şi anume riscul. Într-o accepțiune sintetică, " riscul inerent oricărei activități semnifică variabilitatea rezultatului sub presiunea mediului"[86].

Rezultatul unei întreprinderi este influențat de factorii care intervin în activitatea de aprovizionare, producție şi desfacere. Astfel, "variabilitatea rezultatului este cu atât mai stăpânită de întreprinderi, cu cât se manifestă un grad mai mare de flexibilitate"[87]. Noțiunea de risc este substituită cel mai adesea cu noțiunea de flexibilitate, definită prin capacitatea întreprinderii de a se adapta şi a răspunde eficient la schimbările de mediu. Delimitarea analizei riscului de analiza rentabilității conduce la concluzia că cele două aspecte nu sunt independente. Rentabilitatea trebuie apreciată în funcție de riscul suportat şi invers, deoarece întreprinderile nu-şi asumă un risc decât în funcție de rentabilitatea pe care ele o speră. De altfel, "în teoria economică este tot mai frecvent acreditată ideea că echilibrul financiar este respectat dacă rentabilitatea unei întreprinderi compensează riscul asumat, risc dependent în mod egal de factori economici şi de politica financiară a firmei"[88]. În funcție de formele pe care le îmbracă riscul, problematica analizei şi controlului de gestiune poate fi structurată astfel:

- analiza riscului activității economice (de exploatare);
- analiza riscului financiar;
- analiza riscului de faliment.

---

[86] D. Mărgulescu, M. Niculesu, V. Robu, **Diagnostic economico-financiar**, Editura Romcart, Bucureşti, 1994, p.239

[87] M.D. Paraschivescu, W. Păvăloaia**, Modele de contabilitate şi analiză financiară**, Editura Neuron, Focşani, 1994, p.534

[88] D. Măgulescu, M Niculescu, V. Robu, **Diagnostic economico-financiar, Editura Romcart**, Bucureşti, 1994, p.239

a) Analiza riscului activității economice (de exploatare)

Riscul de exploatare "reprezintă incapacitatea întreprinderii de a se adapta la timp şi cu cel mai mic cost la variațiile mediului"[89]. Rezultatele întreprinderii sunt influențate de o serie de factori cum ar fi cantitățile vândute, costul şi prețul de vânzare. Riscul nu depinde numai de aceşti factori generali, ci şi de structura costurilor, respectiv de comportamentul lor față de volumul de activitate. Riscul activității economice sau riscul de exploatare "prezintă de fapt riscul legat de încetinirea randamentelor de exploatare (de producție). El depinde în mod esențial de gruparea cheltuielilor de producție în cheltuieli fixe şi variabile şi corecta lor determinare"[90].

În acest context, în analiza financiară s-a impus ca o modalitate operațională şi eficientă de evaluare a riscului analiza pragului de rentabilitate. Pragul de rentabilitate, ca măsură a flexibilității întreprinderii în raport cu fluctuațiile sale, este punctul la care cifra de afaceri acoperă cheltuielile de exploatare, iar rezultatul este nul. Dincolo de acest prag activitatea întreprinderii devine rentabilă. Altfel spus, dacă întreprinderea nu a atins pragul de rentabilitate înregistrează pierderi, dacă cifra de afaceri corespunde pragului de rentabilitate profitul este nul, iar dacă cifra de afaceri depăşeşte pragul de rentabilitate se obține profit.

Determinarea pragului de rentabilitate se poate face în unități fizice sau valorice, pentru un singur produs sau pentru întreaga activitate a întreprinderii. Etapa prealabilă calculării pragului de rentabilitate constă în gruparea costurilor în fixe şi variabile.

Astfel, volumul fizic al producției pentru care rezultatul exploatării este nul se calculează după relația:

$$q_{PR} = \frac{Ch_F}{p - v}$$, în care:

Ch_F = cheltuieli fixe totale

p = preț de vânzare unitar

v = costul variabil unitar

---

89 D. Măgulescu, M Niculescu, V. Robu, Diagnostic economico-financiar, Editura Romcart, Bucureşti, 1994, p.239

90 M.D. Paraschivescu, W. Păvăloaia , **Modele de contabilitate şi analiză financiară**, Editura Neuron, Focşani, 1994, p.535

Pentru determinarea pragului de rentabilitate în unități valorice se consideră cifra de afaceri (CA) compusă din cheltuieli fixe (Ch_F) şi cheltuieli variabile (Ch_V).

$CA = Ch_V + Ch_F$

$CA = CA \cdot N_V + Ch_F$

$CA\ (1-N_v) = Ch_F$

N_v - reprezintă nivelul cheltuielilor variabile

$(1- N_V) = m$ - reprezintă rata marjei cheltuielilor variabile

În acest caz, cifra de afaceri aferentă pragului de rentabilitate se calculează după relația:

$$CA_{PR} = \frac{Ch_F}{1 - Nv} \quad \text{sau} \quad CA_{PR} = \frac{Ch_F}{m}$$

Literatura de specialitate[91] menționează că în funcție de poziția cifrei de afaceri față de pragul de rentabilitate, întreprinderile se găsesc în una din următoarele situații:

- instabilă, când cifra de afaceri se situează cu până la 10% peste pragul de rentabilitate;

- relativ stabilă, când cifra de afaceri este cu 20% mai mare decât cea corespunzătoare pragului de rentabilitate;

- confortabilă, când cifra de afaceri depăşeşte pragul de rentabilitate cu peste 20%.

De asemenea, pragul de rentabilitate este un indicator important în analiza eficienței economice a proiectelor de investiții. La obiectivele de investiții care au capacitate mare de producție "se impune o analiză privind stabilirea gradului minim de folosire a capacităților de producție proiectate astfel încât să se asigure un profit minim sau unitatea să nu lucreze în pierderi"[92]. Astfel, pragul de rentabilitate al capacității de producție (Cp_{PR}) se calculează după relația:

[91] P. Vernimmen **, Finance d'entreprise, analyse et gestion**, Dalloz, Paris, 1988, p.212

[92] I. Românu, I. Vasilescu, **Eficiența economică a investițiilor şi a capitalului** fix, E.D.P., Bucureşti, 1993, p.131

$$Cp_{PR} = \frac{Ch_F}{PM - Ch_v} \cdot 100$$

în care:

Ch_F - cheltuieli fixe

Ch_v - cheltuieli variabile

PM - valoarea producției marfă

Deci, cu ajutorul acestui indicator se poate stabili care este nivelul minim de folosire a capacităților de producție astfel încât întreprinderea să nu lucreze în pierderi, ci să recupereze fondurile de investiții cheltuite şi să realizeze un profit.

b) Analiza riscului financiar pune în evidență variabilitatea indicatorilor de rezultate sub incidența structurii financiare a întreprinderii. Capitalul unei întreprinderi este format din două componente (capital propriu şi împrumuturi) care se deosebesc între ele prin costul pe care îl generează. Riscul financiar decurge din utilizarea îndatorărilor. O întreprindere care recurge la împrumuturi trebuie să suporte sistematic şi cheltuielile financiare aferente. De aceea, îndatorarea, prin mărimea şi costul ei, modifică riscul financiar.

Analiza riscului financiar se poate face după o metodologie similară celei prezentate la analiza riscului de exploatare, dar luându-se în calcul cheltuielile financiare (dobânzi) care la un nivel dat de activitate sunt considerate cheltuieli fixe. Astfel se calculează un prag de rentabilitate după relația:

$$CA_{PR} = \frac{Ch_F + Dob}{1 - Nv} \quad \text{sau} \quad CA_{PR} = \frac{Ch_F + Dob}{m}$$; în care:

Ch_F - cheltuieli fixe

Dob - dobânzi (cheltuieli financiare)

(1- Nv) = m - rata marjei cheltuielilor variabile

Analiza variabilității capitalului propriu sub incidența politicii financiare a întreprinderii este un aspect fundamental al riscului financiar, care preocupă în mod deosebit pe acționari.

Măsurarea influenței politicii financiare asupra performanțelor întreprinderii se realizează cu ajutorul unui indicator cunoscut în literatura de specialitate [93] sub denumirea de "efect de levier" financiar.

Levierul financiar exprimă incidența îndatorării întreprinderii asupra rentabilității capitalului propriu. Efectul de levier va fi favorabil dacă rentabilitatea financiară va fi mai mare decât rentabilitatea economică. Astfel, efectul de levier permite explicarea nivelului şi evoluției rentabilității financiare în funcție de doi factori principali şi anume, îndatorarea întreprinderii şi rentabilitatea economică.

c) Analiza riscului de faliment (de insolvabilitate)

Solvabilitatea reprezintă capacitatea întreprinderii de a face față obligațiilor

scadente care rezultă fie din angajamente anterioare contractate, fie din operații curente a căror realizare condiționează continuarea activității, fie din prelevări obligatorii. Analiza aptitudinii întreprinderii de a fi solvabilă şi de a învinge riscul de faliment ocupă un loc central în cadrul analizei financiare şi controlului de gestiune. Menținerea solvabilității este o restricție ce se impune întreprinderii în mod curent, fiind un imperativ permanent. Orice dereglare privind achitarea obligațiilor generează prejudicii. În practică, o întreprindere care cunoaşte o perioadă mai dificilă poate să renunțe provizoriu la unele obiective de creştere, dar nu poate renunța la asigurarea obiectivului de solvabilitate care constituie condiția financiară de supraviețuire.

Întreprinderea poate cunoaşte dificultăți financiare periodice, ca de exemplu întârzierea plăților în anumite momente ale anului sau în perioade de accelerare a creşterii. Chiar dacă viabilitatea întreprinderii nu este pusă în pericol, imaginea sa se poate degrada datorită perturbărilor periodice. Astfel, o reputație de rău platnic sau o anumită suspiciune asupra solidității sale financiare poate genera cel puțin două efecte. Pe de o parte, anumiți furnizori pot refuza continuitatea livrărilor, iar pe de altă parte, întreprinderea este nevoită să solicite credite de urgență şi să accepte condiții neavantajoase de creditare.

---

[93] P. Vizzavona , **Gestion financiere**, Atol Editions, Paris, 1990, p.82

Permanența unor dificultăți în achitarea obligațiilor este expresia unei fragilități economice şi financiare. Ele pot genera restrângerea activității, reducerea efectivului de salariați, restructurarea sistemului de gestiune sau, în cazuri foarte grave, falimentul întreprinderii.

În vederea evaluării riscului de faliment se pot utiliza ratele de solvabilitate care realizează o raportare a activelor realizabile la datoriile exigibile. Ratele de solvabilitate cel mai frecvent utilizate sunt:

a) *Rata solvabilității generale* (R_{SG}) care compară ansamblul lichidităților potențiale asociate activelor circulante cu ansamblul datoriilor scadente în termen de sub un an. Se calculează astfel:

$$R_{SG} = \frac{\text{Activ circulant}}{\text{Datorii pe termen scurt}}$$

Acest indicator permite aprecierea gradului de acoperire a datoriilor pe termen scurt de către activul circulant. O valoare unitară arată o corespondență deplină între activele circulante şi resursele corespunzătoare, iar o valoare supraunitară indică existența unor active circulante mai mari decât datoriile pe termen scurt.

b) *Rata solvabilității parțiale* (R_{SP}) care exclude stocurile din activele circulante deoarece acestea constituie elementul cel mai incert din punct de vedere al valorii şi lichidității lor. Se calculează astfel:

$$R_{SP} = \frac{\text{Activ circulant - Stocuri}}{\text{Datorii pe termen scurt}}$$

sau

$$R_{SP} = \frac{\text{Creanțe + Plasamente + Disponibilități}}{\text{Datorii pe termen scurt}}$$

Acest indicator exprimă capacitatea întreprinderii de a-şi onora datoriile pe termen scurt din creanțe şi disponibilități. Analizarea şi interpretarea acestui indicator trebuie făcută prin luarea în calcul a unor aspecte de detaliu privind structura creanțelor cum ar fi numărul de clienți, ponderea lor în totalul creanțelor, etc. Se consideră că o rată cuprinsă între 0,8 şi 1 ar reprezenta o situație optimă în ceea ce priveşte solvabilitatea.

c) *Rata solvabilității imediate* (R_{SI}) care pune în corespondență elementele cele mai lichide ale activului cu datoriile pe termen scurt. Se calculează astfel:

$$R_{SI} = \frac{\text{Plasamente + Disponibilități}}{\text{Datorii pe termen scurt}}$$

Se apreciază că valoarea acestei rate trebuie să fie mai mare de 0,3. Deşi, în mod teoretic, o valoare ridicată a acestei rate indică o solvabilitate ridicată, în mod practic poate avea şi alte semnificații cum ar fi o folosire mai puțin performantă a resurselor disponibile.

d) *Rata autonomiei financiare* (R_{AF}) care, în vederea evaluării riscului financiar, pune în corespondență datoriile pe termen mediu şi lung cu capitalul propriu. Se calculează astfel:

$$R_{AF} = \frac{\text{Datorii pe termen mediu şi lung}}{\text{Capital propriu}}$$

Creditorii impun ca această rată să fie subunitară.

Pentru societatea "Dorna Balneo-Tur"SA, ratele de solvabilitate din perioada studiată (anul 1996) au înregistrat următoarele valori:

a) Rata solvabilității generale (R_{SG})

$$R_{SG} = \frac{\text{Activ circulant}}{\text{Datorii pe termen scurt}} = \frac{587.695}{609.620} = 0,96$$

b) Rata solvabilității parțiale (R_{SP})

$$R_{SP} = \frac{\text{Activ circulant - Stocuri}}{\text{Datorii pe termen scurt}} = \frac{587.695 - 297.936}{609.620} = 0,47$$

c) Rata solvabilității imediate (R_{SI})

$$R_{SI} = \frac{\text{Plasamente + Disponibilități}}{\text{Datorii pe termen scurt}} = \frac{17.072}{609.620} = 0,02$$

d) Rata autonomiei financiare (R_{AF})

$$R_{AF} = \frac{\text{Datorii pe termen mediu şi lung}}{\text{Capital propriu}} = \frac{182.700}{48.886} = 3,73$$

Deoarece nu există rate de referință în acest sens, concluziile unei astfel de analize sunt mai semnificative în cazul unei comparații între întreprinderi din acelaşi sector de activitate sau între ratele cronologice realizate de aceeaşi întreprindere.

DOINA MARIA ROBU

CAPITOLUL III

DECIZII PE BAZĂ DE BILANȚ

3.1.Decizii ale politicii de investiții

Problema metodelor de luare a deciziilor eficiente în activitatea economică, ştiinţifică, pedagogică şi în alte activităţi sociale importante constituie o preocupare majoră, după cum o atestă numeroasele discipline, metode şi tehnici recente consacrate procesului decizional. În viziunea profesorului Gheorghe Boldur - Lăţescu "metodele normative moderne de luare a deciziilor nu pot fi decât raţionale şi logice"[94].

Procesul decizional poate fi definit ca un ansamblu de activităţi pe care le desfăşoară un individ sau un grup de indivizi confruntaţi cu un eveniment care generează mai multe variante de a acţiona, obiectivul activităţii fiind alegerea unei variante care să corespundă sistemului de valori al individului sau al grupului de indivizi. Din punct de vedere al organizării activităţilor procesului decizional şi al numărului de participanţi vom distinge:

- decizii individuale;
- decizii de grup sau decizii colective.

Majoritatea deciziilor importante care se iau în practica social-economică sunt decizii colective. În condiţiile creşterii complexităţii şi dificultăţii proceselor decizionale este imperios necesar să se folosească specializarea decidenţilor şi efectul de sinergie care se obţine prin utilizarea raţională a mecanismului deciziilor colective.

O influenţă importantă asupra diversităţii proceselor decizionale o are comportamentul decidenţilor. Norbert Simon, laureat al premiului Nobel pentru Economie (1978) explică acest comportament cu ajutorul conceptului de "raţionalitate limitată"[95]. Fără a nega rolul raţiunii în procesul decizional, Norbert Simon consideră că acest rol este limitat de capacitatea creierului uman de a sesiza şi de a prelucra informaţiile aferente unui

[94] Gheorghe Boldur-Lăţescu, **Logica decizională şi conducerea sistemelor**, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1992, p.11

[95] N.Simon, J.March**, Les organisations**, Dunod, Paris, 1964, p.7

proces decizional. În practică, decizia va fi deci influențată de o serie de factori, unul dintre cei mai importanți fiind contextul cultural. "Cultura

diferită de la grup la grup, va determina comportamentul decizional al membrilor grupului, impactul ei asupra diversității proceselor decizionale fiind deloc neglijabil."[96]

Decizia de investire este parte integrantă a politicii generale a întreprinderii. Ea reprezintă nu numai o imobilizare de capital, ci şi o activitate utilă plasată într-un anumit segment al pieței, angajarea unei cantități de resurse naturale şi umane, inițierea şi întreținerea unor relații cu întreprinderi din ramuri de activitate diferite, a căror cifră de afaceri este influențată pozitiv. Deoarece costul investițiilor este cel mai adesea ridicat, o problemă importantă o reprezintă găsirea şi alegerea resurselor necesare pentru finanțare, precum şi evaluarea rentabilității acestora, comparând costurile de finanțare cu rezultatele financiare previzibile.

Din punct de vedere financiar, investiția provoacă o mare cheltuială inițială, care trebuie să fie urmată în perspectivă de intrări de fonduri, respectiv de fluxuri de numerar generate de obiectivul finanțat, eşalonate pe întreaga durată de viață economică sau durată normată de funcționare. Dacă cheltuielile inițiale ocazionate de proiectul de investire, denumite şi fluxuri negative sau de imobilizare, se cunosc din devizul general, fluxurile de numerar viitoare, denumite şi fluxuri pozitive (care constau din amortizările şi beneficiile anuale de realizat de pe urma exploatării obiectivului), trebuie cuantificate. Stabilirea fluxurilor de numerar pozitive este o operație relativ dificilă de realizat, atât pentru că totdeauna există o anumită incertitudine a previziunilor, cât şi datorită greutății separării contribuției investiției la fluxurile totale pozitive ale întreprinderii. După stabilirea fluxurilor financiare pozitive şi negative, urmează compararea lor în vederea stabilirii oportunității investiției.

Rentabilitatea unui proiect de investiții se stabileşte nu numai în funcție de durata normată de funcționare a imobilizărilor obținute, ci şi în funcție de durata lor de viață economică, adică de perioada în care obiectivul generează o rentabilitate optimă. Prin urmare, decizia de investire conduce la o imobilizare de capital făcută în prezent, în speranța unei rentabilități viitoare şi care urmează să se realizeze pe mai multe exerciții

[96] Gheorghe Boldur-Lățescu, **Logica decizională şi conducerea sistemelor**, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1992, p.31

financiare. Astfel, decizia de investiții constituie o problemă de opțiune între alternative, în funcție de anumite considerente, cum sunt:

- pe termen lung, investiția constituie suportul creşterii şi chiar a supraviețuirii întreprinderii;
- investițiile consumă o parte substanțială a resurselor materiale, financiare şi umane ale întreprinderii;
- decizia de investiții implică în mod frecvent şi ireversibil, pentru o durată medie sau lungă de timp, resursele întreprinderii;
- decizia de investiții este influențată de situația mediului financiar privind întreprinderea; dezvoltarea întreprinderilor nu este un proces autonom, deoarece în marea majoritate a cazurilor intervin variabile exogene cum ar fi accesul pe piața capitalului, posibilitatea de angajare a creditului bancar, posibilitatea de creştere a capitalului propriu prin emisiunea de acțiuni, evoluția generală a mediului economic, politica managerială, politica financiară, etc.;
- complexitatea deciziei de investiții ține de amploarea fluxurilor informaționale necesare, precum şi de dificultatea aplicării unor concepte ale teoriei financiare, cum ar fi costurile capitalurilor permanente, structura finanțării, politica opțională a dividendelor, evaluarea întreprinderii, etc.

Decizia de investiții se elaborează în contextul strategiei întreprinderii, ceea ce determină luarea în considerare a proiectelor ce vor influența favorabil atât valoarea de piață a întreprinderii, cât şi piața produselor sau serviciilor acesteia. Astfel, un proiect de investiții este acceptabil dacă adaugă o anumită mărime la valoarea de piață a întreprinderii, deci dacă potențează randamentele capitalului global investit, pe de o parte şi dividendele aşteptate în viitor, pe de altă parte. Etapele deciziei de investiții au în vedere dimensiunea investițională, dimensiunea strategică şi dimensiunea financiară.

Dimensiunea investițională cuprinde următoarele etape:

- gruparea tuturor dosarelor de proiecte pe care întreprinderea le are în vedere, pe termen mediu, cu privire la formularea proiectelor şi estimarea primară a fluxurilor de lichidități;
- evaluarea individuală a proiectelor privind calculul valorii nete actualizate, indicele de profitabilitate, durata de rambursare actualizată, anuitatea echivalentă, rata de rentabilitate financiară internă şi rata de rentabilitate globală;

- luarea în considerare a riscului, având în vedere aprecierea riscului aferent fiecărui proiect, precum şi adoptarea criteriului de evaluare;

- selecția proiectelor ținând seama de diferitele restricții privind rezultatele obținute prin programare matematică, simulare şi aproximări succesive.

Dimensiunea strategică are în vedere atât stabilirea sau actualizarea strategiei pe termen mediu şi lung, cât şi compararea proiectelor de investiții cu această strategie. Astfel, dimensiunea strategică cuprinde următoarele etape:

- stabilirea obiectivelor generale ale întreprinderii şi ale mijloacelor de realizare sau politicilor care să pună în funcțiune angrenajul întreprinderii în vederea îndeplinirii misiunii cu privire la structura formală, sistemul de gestiune, sistemul şi stilul de conducere, precum şi programele pe domenii;

- alegerea definitivă a proiectelor de investiții şi a programelor de finanțare.

Alegerea definitivă a proiectelor de investiții şi a programelor de finanțare reprezintă etapa finală a procesului decizional, fiind o rezultantă a analizei dimensiunii investiționale şi financiare. Componentele acestei etape decizionale sunt: elaborarea planului de finanțare anual, elaborarea bugetului sau tabloului de finanțare multianual care vizează echilibrarea necesarului de investiții cu resursele de finanțare, precum şi elaborarea planului de trezorerie şi aprecierea riscului incapacității de plată în structura financiară adoptată.

Dimensiunea financiară prezintă o importanță deosebită în strategia decizională a investițiilor, incluzând următoarele aspecte:

- inventarierea resurselor de finanțare potențial disponibile, cum ar fi, de exemplu: capitalurile proprii, capitalurile împrumutate şi capacitatea de autofinanțare a întreprinderii, precum şi costul lor;

- determinarea structurii capitalurilor permanente şi estimarea costului lor.

Deoarece decizia de investiții este complexă, luându-se într-un context restrictiv al mediului economic (concurența, resursele, etc.), ea trebuie să fie bine fundamentată, adesea fiind de preferat să se opteze pentru decizia care satisface cel mai bine un minimum de criterii.

3.2. Decizii cu privire la structura financiară şi costul capitalului

Structura financiară a unei întreprinderi reflectă compoziția capitalului acesteia, iar structura capitalului unei întreprinderi reflectă proporția relativă a capitalului propriu în totalul capitalurilor. În mod concret sunt foarte rare cazurile când întreprinderile se finanțează în totalitate din resursele proprii, de aceea recurgerea la resursele externe constituie o practică foarte răspândită.

Deciziile cu privire la structura capitalului implică o opțiune între risc şi profit. Utilizând într-o proporție mai mare resursele externe pentru finanțare, cresc riscurile legate de profitul întreprinderii, dar un indice ridicat al datoriilor conduce, în general, la o rată ridicată a rentabilității. Riscul ridicat asociat cu datorii mari tind să scadă prețul acțiunilor, dar în schimb rata aşteptată a rentabilității acestora creşte. Structura optimă a capitalului este acea structură care asigură un echilibru optim între risc şi profit, maximizându-se valoarea acțiunilor întreprinderii. Astfel, structura capitalului este o variabilă care nu depinde numai de întreprindere, ci şi de anumiți factori externi cum ar fi situația pieței financiare, conjunctura economico-financiară, oscilațiile ratei dobânzii, etc.

Deciziile luate de întreprinderi în privința structurii capitalului sunt influențate de riscul afacerilor, situația impozitării şi flexibilitatea financiară. Alegerea unei anumite structuri financiare reprezintă o decizie importantă de politică financiară. Atât capitalul propriu cât şi cel împrumutat comportă costuri. Diferența fundamentală dintre costul capitalului propriu şi cel al capitalului împrumutat constă în faptul că fondurile proprii nu sunt remunerate decât în cazul în care întreprinderea obține profit, în timp ce capitalul împrumutat trebuie remunerat oricare ar fi rentabilitatea întreprinderii.

O întreprindere puternic îndatorată va avea sistematic cheltuieli financiare mari, ceea ce micşorează posibilitățile de autofinanțare. Prin urmare, întreprinderea respectivă va trebui să recurgă la noi credite pentru a-şi acoperi nevoile de finanțare care, la rândul lor, vor contribui la creşterea cheltuielilor financiare. În aceste condiții criteriul rentabilității este hotărâtor. Dacă întreprinderea este rentabilă (adică dacă rata rentabilității este superioară ratei dobânzii), este posibilă apelarea la noi credite şi de dorit, în opoziție cu alternativa de a aştepta formarea treptată a fondurilor proprii.

Costul capitalului este un subiect major ce trebuie abordat din mai multe motive principale, cum ar fi:

- pentru maximizarea valorii întreprinderii;
- pentru a putea lua decizii corecte privind alocarea capitalului;
- pentru fundamentarea altor tipuri de decizii.

Utilizarea oricăror resurse implică deci anumite costuri proporționale cu prețul lor. Capitalul propriu (acțiunile) trebuie remunerat prin plata dividendelor, iar ceea ce constituie venit pentru acționari, constituie cost pentru întreprindere. Datoriile întreprinderii legate de procurarea de capitaluri se concretizează, în principal, în credite bancare şi împrumuturi obligatare. Ambele forme ale datoriilor trebuie compensate de către întreprindere prin plata de dobânzi deținătorilor. Ca urmare, datoriile sunt însoțite de un cost concretizat în rata dobânzii la împrumuturi bancare sau obligatare.

Din punct de vedere al controlului de gestiune, costul capitalului trebuie privit, în primul rând, prin prisma luării deciziilor.

3.3. Decizii cu privire la distribuirea dividendelor

Politica dividendelor se referă la decizia de a distribui profitul sub forma dividendelor acționarilor sau ca acesta să fie reținut de întreprindere pentru a fi reinvestit. Factorii principali care influențează politica dividendelor sunt situația financiară a întreprinderii şi preferințele investitorilor (acționarilor). Dividendele pot fi distribuite sub mai multe forme: în natură, dacă întreprinderea realizează produse care interesează pe acționari; în acțiuni (dacă aceştia doresc); dar forma cea mai obişnuită este cea a plății în numerar. O decizie importantă pe care poate să o ia întreprinderea este aceea a utilizării fondurilor pentru răscumpărarea acțiunilor sale.

De asemenea, impactul inflației asupra fluxului de numerar are o influență directă asupra capacității întreprinderii de a plăti dividende. În general, cu cât rata inflației creşte, capacitatea întreprinderii de a plăti dividende în numerar scade.

Există mai multe metode de determinare a dividendului de plată, în funcție de politica urmată:

- politica dividendului rezidual;

- dividende constante sau stabile;

- rata constantă de plată;

- dividendul scăzut, plus un supradividend.

Conform politicii dividendului rezidual, întreprinderea trebuie să urmeze patru etape când decide să plătească dividende şi anume:

- determinarea bugetului optim al capitalului întreprinderii;

- determinarea sumei de capital propriu necesară finanțării bugetului;

- utilizarea fondurilor interne ale întreprinderii la furnizarea necesarului de capital propriu;

- plata dividendelor numai dacă profitul disponibil este mai mare decât nevoile de acoperire a bugetului optim pentru investiții.

Politica reziduală a dividendelor constă în "repartizarea drept dividend a unei sume care rămâne disponibilă după acoperirea altor nevoi"[97] şi se bazează pe faptul că investitorii preferă ca întreprinderea să rețină şi să reinvestească profiturile, decât să le plătească acestora ca dividende, dacă rata rentabilității obținută de întreprindere pentru profiturile reinvestite depăşeşte rata rentabilității pe care ar obține-o investitorii înşişi investind dividendele în alte investiții cu acelaşi grad de risc.

Politica dividendului stabil presupune menținerea dividendelor la nivelul anterior. Chiar dacă dividendul optim, aşa cum este prescris de politica reziduală, poate varia de la un an la altul, decizii cum ar fi întârzierea unor proiecte de investiții, îndepărtarea de structura optimă a capitalului într-un anumit an, sau chiar emiterea unor noi acțiuni, fac posibilă evitarea de către întreprindere a problemelor legate de dividende instabile.

O politică de plată a unui dividend scăzut plus, la finele anului, a unui supradividend este un compromis între un dividend stabil şi o rată constantă de plată. O astfel de politică dă flexibilitate întreprinderii şi investitorii pot conta pe primirea cel puțin a unui dividend minim. În cazul în care profiturile şi fluxurile de numerar ale întreprinderii sunt foarte fluctuante, această politică poate fi cea mai bună soluție.

Alegerea uneia sau alteia dintre alternative, ori a unei combinații între ele, este guvernată de aceiaşi cerință majoră şi anume maximizarea valorii întreprinderii.

---

[97] Toma Mihai,Finanțe şi gestiune financiară, Editura Didactică şi Pedagogică,Bucureşti,1994,p.69

Fiscalitatea poate avea o influență majoră în alegerea unei politici de dividend (reinvestire sau distribuire). Dacă rata de impozitare este aceiaşi, atunci politica de dividend poate fi considerată neutră. În cazul în care ratele de impozitare sunt diferite, impactul politicii de dividend asupra valorii devine evident. În principiu, o rată redusă de impozitare a câştigurilor de capital, în raport cu rata impozitului pe dividend, încurajează reinvestirea profitului.

Sistemele fiscale din țările cu economie de piață consolidată sunt mai diferențiate, pentru favorizarea creşterii economice şi pentru evitarea dublei impuneri. În aceste condiții se poate stabili un prag de impozitare reală a dividendelor investitorului de capital, în funcție de care să se decidă asupra alternativelor politicii de dividend. Din păcate, în sistemul nostru fiscal nu s-a adoptat încă evitarea dublei impuneri (a profitului şi a dividendului) şi nici diferențierea impozitării dividendelor de cea a creşterilor de capital şi de cea a dobânzilor încasate. Drept urmare, nu se poate stabili un prag de impozitare real al dividendelor care să dea indicii asupra celei mai bune politici de dividend.

CAPITOLUL IV

Verificarea şi certificarea bilanțului contabil

4.1 Rolul şi obiectivele controlului bilanțului contabil

Prin datele pe care le conține, bilanțul contabil poate oferi o imagine reală şi cuprinzătoare asupra situației economice şi financiare a fiecărui agent economic. Aceste date sunt la fel de utile pentru întreprinderea însăşi, precum şi pentru furnizori, clienți, bănci, investitori, concurenți şi administrația de stat.

Rolul controlului bilanțului contabil constă în controlul informației financiar-contabile având o utilitate internă în conducerea şi gestionarea întreprinderii şi o utilitate externă, de informare a terților, exercitat în scopul protejării patrimoniului şi asigurării credibilității acestor informații. Astfel, în asigurarea informării corecte şi reale, verificarea şi certificarea bilanțurilor deține un loc important. În raport cu interesele economico-financiare ale agenților economici şi ale celorlalte categorii de utilizatori de informație contabilă, certificarea bilanțurilor îndeplineşte funcția de cunoaştere şi evaluare a realității economico-financiare a rezultatelor activității. Deşi art. 130 din Legea 31/1990 privind societățile comerciale a menționat că bilanțul contabil se va întocmi în condițiile prevăzute de lege, la acel moment problema verificării şi certificării bilanțurilor nu era rezolvată juridic şi metodologic, singurele organe abilitate să verifice corectitudinea datelor înscrise în aceste documente fiind organele fiscale la care agenții economici aveau obligația depunerii lor.

Primul act normativ care a reglementat această activitate a fost Legea contabilității [98], conform căreia bilanțurile contabile sunt supuse verificării de către cenzori sau experți

[98] Legea contabilității nr.82/1991, art. 29

contabili, după caz, în condițiile stabilite de Ministerul Finanțelor. Cu ocazia verificării bilanțului contabil se va urmări respectarea următoarelor reguli:

- posturile înscrise în bilanț să corespundă cu datele înregistrate în contabilitate, puse de acord cu situația reală a elementelor patrimoniale stabilite pe baza inventarului;

- compensările între posturile ce se înscriu în activul şi pasivul bilanțului şi respectiv între veniturile şi cheltuielile din contul de profit şi pierdere nu sunt admise.

O contribuție deosebită în domeniul verificării şi certificării bilanțurilor are Corpul Experților Contabili şi Contabililor Autorizați din România (CECCAR), organism profesional neguvernamental, non-profit şi de utilitate publică reînființat prin Ordonanța Guvernului nr. 65/1994. Acesta a elaborat în octombrie 1995 Normele nr. 1 de audit financiar şi certificare a bilanțului contabil, norme care fac o distincție riguroasă între controlul gestionar intern, care este un atribut al conducerii întreprinderilor şi auditul financiar care este un atribut al profesiei contabile libere. Aliniate standardelor internaționale de audit, aceste norme au în vedere asigurarea calității şi coerenței sistemului contabil, precum şi a certitudinii reflectării în bilanț şi în contul de profit şi pierdere, în mod corect, sincer şi complet a patrimoniului, situației financiare şi a rezultatelor exercițiului.

Astfel, bilanțul contabil trebuie să dea o imagine fidelă, clară şi completă a patrimoniului, a situației financiare şi a rezultatelor obținute, iar verificarea lui trebuie să permită asigurarea că soldurile din balanța sintetică a conturilor sunt corect preluate în bilanțul contabil, iar întocmirea şi prezentarea bilanțului contabil şi a anexelor acestuia s-a făcut potrivit normelor metodologice ale Ministerului Finanțelor.

În acest sens, dintre obiectivele verificării bilanțului contabil pot fi menționate:

- operațiuni legate de înregistrarea sau modificarea capitalului social, legalitatea acestora, legalitatea rezervelor şi a celorlalte fonduri proprii create şi reflectarea corectă în contabilitate a operațiunilor respective;

- inventarierea patrimoniului şi evaluarea acestuia precum şi modul de valorificare a rezultatelor acestor operații în bilanțul contabil;

- organizarea gestiunilor de valori materiale precum şi a evidenței analitice şi sintetice a elementelor patrimoniale;

- ținerea corectă şi la zi a contabilității;

- preluarea corectă în balanța de verificare a datelor din conturile sintetice;

- întocmirea bilanțului contabil pe baza balanței de verificare a conturilor sintetice şi respectarea normelor metodologice cu privire la întocmirea acestuia şi a anexelor sale;

- evaluarea patrimoniului în conformitate cu reglementările legale în vigoare;

- corecta evidențiere, evaluare şi clarificare a datoriilor şi creanțelor;

- contul de profit şi pierderi este întocmit pe baza datelor din contabilitate privind perioada de raportare;

- stabilirea în conformitate cu dispozițiile legale a profitului net şi punctul de vedere referitor la destinația acestuia propus de consiliul de administrație;

- situația creditelor şi a altor împrumuturi ale societății şi garantarea acestora;

- respectarea reglementărilor de ordin fiscal şi corecta stabilire a impozitului pe profit;

- participațiile financiare ale întreprinderii la alte firme;

- respectarea normelor şi principiilor contabile.

Prin verificarea şi certificarea bilanțului contabil în sensul Hotărârii Guvernului nr. 980/1995 "se înțelege examinarea profesională sistematică a activităților financiar-contabile, în vederea exprimării unei opinii responsabile şi independente asupra:

- ansamblului măsurilor organizatorice stabilite şi aplicate de administratori pentru protecția activelor patrimoniale, administrarea şi utilizarea resurselor economico - financiare;

- imaginii fidele, clare şi complete a patrimoniului, a situației financiare şi a rezultatelor obținute de agenții economici, reflectate în bilanțul contabil".[99]

Obligația controlului conturilor anuale decurge şi din Directiva a lV-a a Uniunii Europene, care vizează:

- structura şi conținutul conturilor anuale şi a raportului de gestiune al administratorilor;

- modul de evaluare a patrimoniului;

- publicarea conturilor anuale.

În Directivă sunt definite, pentru fiecare dintre țările membre, tipurile de societăți ale căror conturi anuale sunt supuse controlului legal. Astfel, art. 51 precizează că:

[99] Hotărârea Guvernului nr. 980/1995 privind verificarea, certificarea bilanțului contabil şi prestarea serviciilor în domeniul contabilității, art. 1.

a) societățile trebuie să supună controlului conturile anuale uneia sau mai multor persoane abilitate în baza legii naționale ce reglementează acest control legal;

b) persoanele însărcinate cu controlul conturilor trebuie să verifice concordanța raportului de gestiune cu conturile anuale ale exercițiului;

c) statele membre pot să excepteze de la această obligație societățile care la data închiderii bilanțului contabil nu depășesc, în doi ani consecutivi, limitele a două din următoarele trei criterii:

- totalul bilanțului - 1000000 ECU
- cifra de afaceri - 2000000 ECU
- număr mediu de personal - 50 salariați

Certificarea bilanțului contabil trebuie să dea garanția că acesta este întocmit în conformitate cu prevederile legale şi că furnizează toate informațiile necesare utilizatorilor.

Odată cu apariția Hotărârii Guvernului nr. 980/1995 privind verificarea, certificarea bilanțului contabil şi prestarea serviciilor în domeniul contabilității, care a stipulat obligativitatea certificării bilanțului contabil al agenților economici care întrunesc anumite condiții (cifra de afaceri peste 1 miliard lei la 30 septembrie 1995), precum şi categoriile de specialişti abilitați să facă această operație (experți contabili, contabili autorizați cu studii superioare, cenzori) s-a crezut că s-a finalizat cadrul legislativ necesar desfăşurării acestei activități atât de importantă şi utilă agenților economici, precum şi organelor fiscale. Dar, H.G. nr. 483/18 iunie 1996 a adus modificări semnificative în activitatea de verificare şi certificare a bilanțurilor contabile, în sensul perfecționării acesteia. Astfel "Verificarea şi certificarea bilanțului contabil se vor efectua pe baza Normelor de audit financiar şi certificare a bilanțului contabil elaborate de Corpul Experților Contabili şi Contabililor Autorizați din România, avizate potrivit Legii contabilității nr. 82/1991 de Ministerul Finanțelor, de către:

- experți contabili, contabili autorizați cu studii superioare şi societăți comerciale de expertiză contabilă, membrii ai Corpului Experților Contabili şi Contabililor Autorizați din România;

- cenzori, potrivit obligațiilor legale ce le revin în conformitate cu prevederile Legii nr. 31/1990 privind societățile comerciale."[100]

[100] H.G. nr. 483 / 18 iunie 1996, art. 6

Societățile comerciale care " nu au cenzori numiți potrivit legii şi a căror cifră de afaceri depăşeşte 10 miliarde lei la data de 31 decembrie a anului precedent pot încheia contracte de verificare şi certificare a bilanțurilor contabile cu experți contabili, contabili autorizați cu studii superioare sau cu societăți comerciale de expertiză contabilă."[101] Potrivit normelor profesionale, verificările în vederea certificării bilanțului contabil anual se efectuează, de regulă, pe tot parcursul exercițiului financiar, astfel încât să fie respectat termenul legal de depunere a acestuia la organele în drept.

Activitatea cenzorilor este instituită prin Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale. Astfel, la societățile comerciale pe acțiuni şi în comandită pe acțiuni, se prevede alegerea unui număr de 3 cenzori şi tot atâția supleanți. Alegerea cenzorilor este obligatorie şi la societățile cu răspundere limitată, dacă numărul asociaților depăşeşte 15 persoane. Prin contractul de societate sau statut poate fi prevăzut un număr mai mare de cenzori la societățile menționate, număr care trebuie să fie însă impar. Cenzorii sunt aleşi de adunarea constitutivă, iar " durata mandatului lor este de 3 ani şi cu posibilitatea de a fi realeşi."[102] Întinderea şi efectele răspunderii cenzorilor sunt determinate de regulile mandatului pe care trebuie să-l exercite personal. Cel puțin unul dintre cenzori trebuie să fie expert contabil sau contabil autorizat.

Cenzorii care îşi exercită mandatul pe baza numirii de către adunările generale ale acționarilor sau asociaților, conform Legii nr. 31/1990 privind societățile comerciale, " au obligația ca în termen de 30 de zile de la numire să se înscrie la filialele teritoriale ale Corpului Experților Contabili şi Contabililor Autorizați din România, în vederea cuprinderii acestora într-un program unitar de instruire pe probleme de verificare şi certificare a bilanțului contabil."[103] De asemenea, ei sunt obligați " să supravegheze gestiunea societății, să verifice dacă bilanțul şi contul de profit şi pierdere sunt legal întocmite şi în concordanță cu registrele, dacă acestea din urmă sunt regulat ținute şi dacă evaluarea patrimoniului s-a făcut conform regulilor stabilite pentru întocmirea bilanțului."[104] Cenzorii mai au şi alte obligații, cum ar fi:

---

[101] H.G. nr. 483 / 18 iunie 1996, art.4
[102] Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, art.111
[103] H.G. nr.483 / 18 iunie 1996, art. 11
[104] Legea nr. 31 / 1990 privind societățile comerciale, art.114

- să facă în fiecare lună şi pe neaşteptate inspecţii casei şi să verifice existența titlurilor sau valorilor ce sunt proprietatea societății sau au fost primite în gaj, cauțiune ori depozit;

- să convoace adunarea ordinară sau extraordinară când n-a fost convocată de administratori;

- să ia parte la adunările ordinare şi extraordinare, putând face să se insereze în ordinea de zi propunerile pe care le vor crede necesare;

- să constate regulata depunere a garanției din partea administratorilor;

- să vegheze ca dispozițiile legii, contractului de societate sau statutului să fie îndeplinite de administratori şi lichidatori;

- să aducă la cunoştință administratorilor neregularitățile şi încălcările dispozițiilor legale şi statutare constatate, iar cazurile mai importante vor fi aduse la cunoştința adunării generale;

- să obțină în fiecare lună de la administratori o situație privind mersul operațiunilor;

- să ia parte la adunările administratorilor, fără drept de vot.

Cenzorilor le este interzis să comunice în particular acționarilor sau terților datele referitoare la operațiile societății constatate cu ocazia mandatului lor. Prin întreaga lor activitate, cenzorii trebuie să asigure controlului obiectivitate şi credibilitate. În cadrul activității cenzoriale la finele exercițiului financiar, bilanțul contabil constituie un obiectiv esențial. În acest sens, comisia de cenzori are în vedere mai multe aspecte şi anume:

- verificarea lucrărilor premergătoare întocmirii bilanțului contabil;

- verificarea bazelor de calcul şi a modului de determinare a profitului impozabil;

- verificarea calculelor pentru întocmirea bilanțului fiscal;

- emiterea concluziilor rezultate din activitatea cenzorială şi întocmirea raportului comisiei de cenzori.

Astfel, "pe baza verificărilor efectuate pe tot parcursul anului, precum şi a altor elemente apreciate ca fiind necesare în vederea formulării unor concluzii corecte cu privire la certificarea bilanțurilor, cenzorii întocmesc un raport amănunțit din care trebuie să rezulte în principal următoarele:

- dacă bilanțul contabil concordă sau nu cu registrele de contabilitate;

- dacă registrele de contabilitate sunt ținute în conformitate cu reglementările în vigoare;

- dacă sunt respectate regulile privind evaluarea patrimoniului şi celelalte norme şi principii contabile."[105]

De asemenea, din raportul cenzorilor nu pot lipsi referirile concrete făcute în acest sens la punctul 29 din Precizările privind măsurile referitoare la încheierea exercițiului financiar-contabil pe anul 1996 la agenții economici, aprobate prin O.M.F. nr. 40/16 ianuarie 1997. Acest raport va fi prezentat adunării generale a acționarilor, iar pentru redactarea lui cenzorii vor delibera împreună. În caz de neînțelegere, ei vor putea întocmi rapoarte separate care vor fi prezentate adunării generale. Adunarea generală "nu va putea aproba bilanțul şi contul de profit şi pierdere dacă acestea nu sunt însoțite de raportul cenzorilor."[106] Bilanțul contabil anual verificat de cenzori în condițiile stabilite de lege şi însoțit de raportul acestora constituie pentru utilizatori (bănci, organe fiscale, furnizori, clienți, acționari, etc.) un document pe care îşi pot baza deciziile privind unitatea patrimonială în cauză.

Bilanțurile contabile ale regiilor autonome precum şi ale societăților comerciale care potrivit legii nu au obligația să aibă cenzori, dar care realizează o cifră de afaceri mai mare de 10 miliarde lei la data de 31 decembrie a anului precedent, vor fi verificate şi certificate de experți contabili, contabili autorizați cu studii superioare sau societăți comerciale de profil care figurează în Tabloul Corpului Experților Contabili şi Contabililor Autorizați din România. "Contractarea lucrărilor de verificare şi certificare a bilanțului este o lucrare separată de ținerea sau supravegherea contabilității şi întocmirea bilanțului contabil."[107] Ca atare, experții contabili sau contabilii autorizați nu pot executa verificarea şi certificarea bilanțului contabil pentru unitatea patrimonială căreia îi țin contabilitatea şi îi întocmesc bilanțul contabil.

După perfectarea contractului, expertul contabil angajat în executarea lucrării de verificare şi certificare a bilanțului contabil foloseşte tematica cadru care orientează activitatea de verificare a conturilor anuale şi certificare a bilanțurilor contabile, compusă din:

---

[105] Regulamentul de aplicare a Legii contabilității, pct. 141
[106] Legea nr. 31 / 1990 privind societățile comerciale, art. 114
[107] O.G. nr. 65 / 1994, art. 6

- ghidul pentru orientarea misiunii şi de apreciere a controlului intern;
- programul de verificare a funcționării procedurilor;
- programul de control al conturilor.

După acceptarea misiunii şi întocmirea contractului, expertul contabil (contabilul autorizat sau societatea comercială de profil) trebuie să insiste pentru o bună cunoaştere a unității, în vederea determinării riscurilor generale de care trebuie să țină seama. În aceiaşi măsură el trebuie să stabilească pragul de semnificație, adică nivelul sumei de la care o eroare, o inexactitate sau o omisiune pot afecta regularitatea şi sinceritatea bilanțurilor anuale precum şi imaginea fidelă a patrimoniului, a situației financiare şi a rezultatelor unității.

Încheierea contractelor de verificare şi de certificare a bilanțurilor contabile la regiile autonome şi societățile comerciale cu capital majoritar de stat şi care, potrivit legii, nu au obligația să aibă cenzori se va face pe bază de licitații publice organizate potrivit Regulamentului privind organizarea licitațiilor pentru achizițiile publice de bunuri şi de servicii. La încheierea contractelor de verificare şi certificare a bilanțurilor contabile "regiile autonome vor introduce clauze distincte privind obiectivele de verificat, potrivit normelor stabilite în acest scop de către Ministerul Finanțelor."[108] Astfel, activitatea de verificare în vederea certificării bilanțului contabil se va desfăşura pe tot parcursul anului. Opinia experților contabili, a contabililor autorizați cu studii superioare sau a societăților comerciale de profil, în vederea certificării bilanțurilor contabile, se va baza pe efectuarea unor verificări semnificative.

Începând cu exercițiul financiar al anului 1996, experții contabili şi contabilii autorizați care "întocmesc bilanțul contabil sau îl verifică şi îl certifică, potrivit legii, au obligația aplicării parafei eliberate de Corpul Experților Contabili şi Contabililor Autorizați din România prin care se certifică întocmirea corectă, respectiv verificarea şi certificarea bilanțului contabil de către persoane înscrise în Tabloul Corpului."[109]

Bilanțul contabil poate fi certificat fără rezerve, cu rezerve sau să se refuze certificarea. Motivele certificării cu rezerve sau refuzului de certificare se menționează în raport. Astfel, în cazul certificării cu rezerve se va preciza clar în raport natura erorilor, limitările sau incertitudinile care au condus la formularea rezervelor. Refuzul de certificare

[108] H.G. nr. 483 / 18 iunie 1996, art.7
[109] H.G. nr. 483 / 18 iunie 1996, art.9

a bilanțului contabil are ca temei opinia negativă (defavorabilă sau imposibilitatea de a exprima o opinie) care este determinată de existența unui dezacord semnificativ cu conducătorii întreprinderii în ceea ce priveşte conturile anuale, fiind considerată insuficientă menționarea unei simple rezerve, sau apariția unor incertitudini ori a limitării întinderii lucrărilor de audit de asemenea natură că auditorul nu este în măsură să formuleze o opinie asupra conturilor anuale. În cazul refuzului de certificare se va indica faptul potrivit căruia conturile anuale nu sunt sincere şi corect întocmite şi nu dau imaginea fidelă a situației patrimoniale şi rezultatelor financiare ale unității. Imposibilitatea de a face o apreciere, de a exprima o opinie asupra sincerității şi fidelității conturilor anuale se exprimă clar şi documentat.

4.2. Conceptul de audit financiar contabil

Cuvântul audit îşi are originea în limba latină, audire semnificând a asculta. Mai târziu termenul de audit a fost preluat şi în limba engleză, utilizat cu sensul de verificare, revizie contabilă. Pe continentul european cuvântul audit a fost popularizat în anii 1960 de către cabinetele anglo-saxone de expertiză contabilă. Inițial, auditul era exercitat la cererea proprietarilor de întreprinderi pentru a se asigura că lucrările contabile sunt corect ținute şi că toate activele lichide sunt corect contabilizate. Marile întreprinderi create în urma revoluției industriale necesitau finanțări exterioare care să completeze capitalurile proprietarilor şi să permită achiziționarea maşinilor costisitoare care apăreau pe piață. Acesta este momentul în care a crescut importanța auditului şi în care terții au luat locul proprietarilor de întreprinderi ca principali deținători ai serviciilor auditului.

După anii 1990 cuvântul audit şi-a făcut intrarea în România din dorința de a armoniza reglementările româneşti ale economiei de piață cu reglementările similare pe plan european şi internațional. A apărut astfel: auditul calității exercitat de experți în domeniul asigurării calității, auditul financiar, etc.

În general, prin audit se înțelege "examinarea profesională a unei informații în vederea exprimării unei opinii responsabile şi independente, prin raportarea la un criteriu (standard) de calitate. Obiectivul auditului îl reprezintă îmbunătățirea utilizării

informației".[110] Prin audit financiar se înțelege "examinarea efectuată de un profesionist competent şi independent (cenzor, expert contabil sau contabil autorizat cu studii superioare) în vederea exprimării unei opinii motivate asupra:

- validității şi corectei aplicări a procedurilor interne stabilite de conducerea întreprinderii (auditul intern);

- imaginii fidele, clare şi complete a patrimoniului, a situației financiare şi a rezultatelor obținute de întreprindere (auditul legal sau auditul contractual)".[111]

Astfel, auditul financiar se defineşte ca fiind "activitatea pe care o desfăşoară un profesionist competent şi independent prin examinarea conturilor unei unități patrimoniale în vederea exprimării unei opinii motivate cu privire la imaginea fidelă pe care acestea le exprimă."[112] Acesta îşi concentrează atenția asupra examinării profesionale a informației contabile în vederea formulării unor opinii care să asigure obiectivitate şi credibilitate atât pentru uzul intern cât şi pentru utilizatorii interesați de datele cuprinse în conturile anuale. Noțiunea de imagine fidelă este un concept ce nu poate fi disociat de regularitatea şi sinceritatea contabilității.

Auditorul, în cadrul unei misiuni legale sau contractuale, trebuie să confirme regularitatea şi sinceritatea conturilor în vederea luării unei decizii de certificare ori refuz de certificare.

Regularitatea presupune respectarea regulile şi procedurile contabile pentru a da o imagine fidelă patrimoniului, situației financiare şi rezultatelor obținute, cum sunt: principiul prudenței; principiul permanenței metodelor; principiul continuității activității; principiul independenței exercițiilor; principiul intangibilității bilanțului de deschidere; principiul necompensării.

Principiul prudenței presupune o apreciere rezonabilă a faptelor în scopul evitării riscului de a transfera în viitor incertitudini prezente susceptibile de a greva patrimoniul şi rezultatele financiare ale întreprinderii. Potrivit acestui principiu nu este admisă supraevaluarea elementelor de activ şi a veniturilor, respectiv subevaluarea elementelor de pasiv şi a cheltuielilor, ținând cont de deprecierile, riscurile şi pierderile posibile generate de desfăşurarea activității exercițiului curent sau anterior.

---

[110] Normele nr. 1 ale C.E.C.C.A.R. de audit financiar şi certificare a bilanțului contabil, 1995, p. 7
[111] Normele nr. 1 ale C.E.C.C.A.R. de audit financiar şi certificare a bilanțului contabil, 1995, p. 7
[112] E.Drehuță, ş.a. - Manualul expertului contabil şi al contabilului autorizat, Editura AGORA, Bacău, 1995, p.361

Principiul permanenței metodelor presupune continuitatea aplicării regulilor şi normelor privind evaluarea, înregistrarea în contabilitate şi prezentarea elementelor patrimoniale şi a rezultatelor, asigurând comparabilitatea în timp a informațiilor contabile.

Principiul continuității activității presupune că unitatea patrimonială îşi continuă în mod normal funcționarea într-un viitor previzibil, fără a intra în stare de lichidare sau de reducere sensibilă a activității.

Principiul independenței exercițiilor presupune delimitarea în timp a veniturilor şi cheltuielilor aferente activității unității patrimoniale pe măsura angajării acestora şi trecerii lor la rezultatul exercițiului la care se referă.

Principiul intangibilității bilanțului de deschidere presupune ca bilanțul de deschidere al unui exercițiu să corespundă cu bilanțul de închidere al exercițiului precedent.

Principiul necompensării presupune ca elementele de activ şi de pasiv să fie evaluate şi înregistrate în contabilitate separat, nefiind admisă compensarea între posturile de activ şi cele de pasiv ale bilanțului, precum şi între veniturile şi cheltuielile din contul de rezultate.

În funcție de activitatea întreprinderii, regularitatea asigură contabilității satisfacerea unor cerințe legate de gestiunea patrimoniului, de necesitățile de informare a tuturor terților interesați, precum şi de necesitățile de control de gestiune şi auditare.

Sinceritatea presupune aplicarea cu bună credință a regulilor şi procedurilor contabile privind evaluarea patrimoniului şi celelalte norme şi principii contabile.

Regularitatea şi sinceritatea este obligatorie conform Legii contabilității şi auditorul apreciază "regularitatea contabilității în raport cu prescripțiile fixate de lege, de jurisprudență şi de normele C.E.C.C.A.R., iar sinceritatea prin constatarea aplicării cu bună credință a acestor reguli şi proceduri, în funcție de cunoştințele pe care cei ce țin contabilitatea trebuie să le aibă despre realitatea şi importanța operațiilor, evenimentelor şi situațiilor pe care le înregistrează."[113]

Pentru a putea să se pronunțe cu privire la imaginea fidelă, expertul contabil sau cenzorul trebuie să se asigure că următoarele criterii sau obiective sunt respectate:

---

[113] M. Toma, M. Chivulescu, **Audit financiar şi certificare a conturilor anuale,** Editat de Fundația pentru Management Financiar-Contabil şi Audit "Grigore Trancu-Iaşi", Bucureşti, 1997, p.17

- exhaustivitatea (integralitatea): toate operațiile care privesc întreprinderea sunt înregistrate în contabilitate;

- realitatea: toate elementele materiale din scripte corespund cu cele identificabile fizic şi toate elementele de activ, de pasiv, de venituri sau de cheltuieli reflectă valori reale şi nu fictive sau care nu privesc întreprinderea în cauză;

- corecta înregistrare în contabilitate şi prezentare în conturile anuale a operațiilor, care presupune că aceste operații trebuie să fie: a) contabilizate în perioada corespunzătoare (criteriul perioadei corecte); b) corect evaluate (criteriul corectei evaluări); c) înregistrate în conturile corespunzătoare conform planului contabil (criteriul corectei imputări); d) corect totalizate şi centralizate astfel încât să se asigure o prezentare în conturile anuale conformă cu regulile în vigoare (criteriul corectei prezentări în conturile anuale). Schematic, aceste obiective pot fi prezentate astfel (vezi figura nr.11)[114] :

Fig.nr.11 Criteriile ce trenbuie îndeplinite de conturile anuale

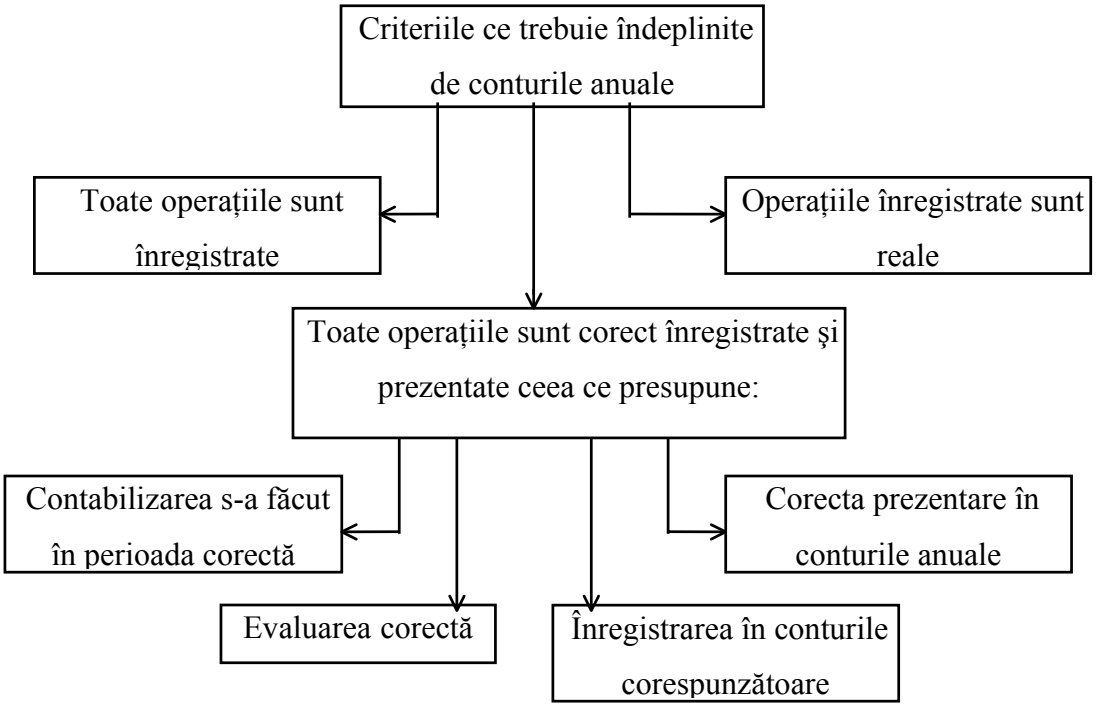
Criteriile ce trebuie îndeplinite de conturile anuale
Toate operațiile sunt înregistrate
Operațiile înregistrate sunt reale
Toate operațiile sunt corect înregistrate şi prezentate ceea ce presupune:
Contabilizarea s-a făcut în perioada corectă
Corecta prezentare în conturile anuale
Evaluarea corectă
Înregistrarea în conturile corespunzătoare

Auditul reprezintă un aport de credibilitate asupra informațiilor contabile publicate de unitatea patrimonială. Informația contabilă este un bun public cu o puternică determinare socială adresată în mod egal şi sincer tuturor utilizatorilor ei: proprietari,

[114] Idem 149, p.10

salariaţi şi terţi. La acest sfârşit de secol, informaţia contabilă este sursa esenţială în gestionarea întreprinderilor. Informaţia contabilă este produsul unui sistem contabil care poate fi definit ca un ansamblu de funcţiuni destinat să prelucreze operaţiile unei entităţi, pentru a ţine la zi registrele contabile. Conform recomandărilor Federaţiei internaţionale a experţilor contabili (IFAC), un asemenea sistem contabil trebuie să fie în măsură să identifice, să calculeze, să clasifice, să repartizeze, să sintetizeze şi să prezinte operaţiile efectuate. Procesul de audit al conturilor anuale are ca obiect cercetarea şi verificarea informaţiei contabile şi financiare care cuprinde informaţia destinată organelor de conducere ale întreprinderii, informaţia care se comunică organelor de supraveghere şi control şi informaţia care figurează în documentele destinate publicităţii.

Pentru terţi, avizul sau opinia unui profesionist contabil independent asupra documentelor financiare ale unităţii patrimoniale constituie cea mai bună informaţie asupra gradului de încredere pe care poate să-l acorde acestor documente. Acest aviz presupune o examinare foarte completă a documentelor financiare şi pieselor justificative corespunzătoare şi are scopul de a arăta dacă documentele respective prezintă satisfăcător sau nu situaţia financiară şi rezultatul operaţiunilor privind perioada menţionată. Profesionistul contabil independent care posedă cunoştinţele necesare pentru a proceda corect la examinarea documentelor financiare (audit) în vederea atestării lor se numeşte auditor.

În funcţie de destinaţia sa, auditul financiar poate fi:

- audit financiar extern care se exercită asupra informaţiilor cuprinse în conturile anuale şi a cărui rezultat se materializează într-un raport asupra fidelităţii imaginii cuprinse în bilanţ şi contul de profit şi pierdere, fiind destinat acţionarilor, clienţilor, furnizorilor, băncilor, investitorilor, administraţiei de stat, etc. ;

- audit financiar intern care se execută la cererea conducerii unităţii pe diferite domenii, urmărind adoptarea măsurilor pentru protejarea integrităţii patrimoniului, promovarea eficacităţii exploatării şi creşterea performanţelor activităţii, al cărui rezultat se consemnează într-un raport ce cuprinde constatările şi recomandările adresate conducerii unităţii.

Privite prin prisma controlului de gestiune, obiectivele pe termen lung ale auditului trebuie să constituie un îndrumar pentru deciziile viitoare ale celui ce gestionează

patrimoniul. Scopul acestor obiective îl constituie îmbunătățirea rezultatelor activității desfăşurate.

La executarea auditului, specialistul autorizat care îl efectuează trebuie să aibă în vedere un ansamblu de reguli şi norme de lucru cuprinse la noi în Normele nr. 1/1995 ale C.E.C.C.A.R.. În acest sens, normele auditului au în vedere reguli contabile (reguli privind evaluarea patrimoniului şi celelalte norme şi principii contabile) care sunt comune tuturor celor care stabilesc, controlează şi utilizează conturile, precum şi reguli specifice celor care execută controlul.

Normele auditului financiar cuprind:

- norme generale de comportament profesional;
- norme de lucru;
- norme de raport.

Pentru fundamentarea opiniei sale, auditorul trebuie să examineze documentele financiare în acord cu normele generale de comportament profesional şi să includă toate procedurile considerate necesare.

Regulile de etică ale Corpului Experților Contabili şi Contabililor Autorizați din România care trebuie să-l ghideze pe fiecare membru în relațiile cu terții se întemeiază pe următoarele principii fundamentale: integritate, obiectivitate, independență, competență profesională, secret profesional şi comportament deontologic.

Integritatea presupune că auditorul trebuie să fie drept, cinstit şi sincer în executarea lucrărilor sale.

Obiectivitatea presupune că auditorul trebuie să fie corect, să nu se lase influențat de prejudecăți sau idei preconcepute şi să aibă o comportare imparțială când întocmeşte rapoartele de audit.

Independența presupune că auditorul trebuie să fie şi să se manifeste liber față de orice interes sau influență care ar constitui o amenințare pentru obiectivitatea sa.

Competența profesională presupune că auditorul trebuie să-şi mențină nivelul de competență de-a lungul carierei sale profesionale. El nu trebuie să întreprindă decât lucrările pe care el însuşi, cabinetul sau societatea din care face parte le poate realiza cu competență profesională. Competența profesională a auditorului cuprinde două etape distincte şi anume: obținerea unei competențe profesionale şi menținerea ei.

Secretul profesional presupune că auditorul trebuie să respecte caracterul confidențial al informațiilor obținute cu ocazia executării lucrărilor sale şi nu trebuie să divulge nici una din aceste informații, către terți, cu excepția cazurilor când a fost autorizat în mod expres în acest scop, sau dacă are obligația legală sau profesională să facă această divulgare. De asemenea, auditorul are obligația de a se asigura că principiul secretului profesional este respectat şi de colaboratorii săi.

Comportarea deontologică presupune că auditorul trebuie să se comporte într-un mod compatibil cu buna reputație a profesiunii şi trebuie să se abțină de la orice conduită de natură să aducă atingere acestei reputații.

Normele de lucru ale auditului obligă pe executanți să parcurgă următoarele etape:

- orientarea şi programarea activităților;
- analiza şi aprecierea controlului intern;
- dobândirea elementelor edificatoare din unitatea unde se desfăşoară auditul;
- documentarea lucrărilor efectuate.

Normele de raport se referă la elementele de care trebuie să țină seama auditorii la întocmirea raportului prin care îşi exprimă opiniile ca urmare a activității desfăşurate.

Auditul financiar trebuie să facă un studiu amănunțit asupra controlului intern pentru a se putea sprijini pe acesta în activitatea şi concluziile sale. "Existența unui sistem de control intern rațional conceput şi corect aplicat constituie o serioasă prezumție asupra fiabilității conturilor şi a concordanței dintre datele contabilității şi realitate".[115] Prin control intern nu trebuie înțeles numai controlul post operativ asupra gestiunilor, ci "ansamblul măsurilor organizatorice stabilite şi aplicate de administratori pentru protejarea activelor patrimoniale, administrarea şi utilizarea resurselor economico-financiare."[116] Eficacitatea controlului intern poare rezulta din analiza următorilor factori:

- sistemul de organizare al unității;
- sistemul de documentare şi informare;
- sistemul de verificare care corespunde în principal cu controlul preventiv şi controlul de gestiune;
- sistemul de protejare a integrității patrimoniale;
- calificarea personalului;

[115] Normele nr. 1 ale C.E.C.C.A.R. de audit financiar şi certificare a bilanțului contabil, 1995, p.20.
[116] H.G. nr. 483/ 18.06.1996, art.5

- sistemul de supervizare.

Verificarea controlului intern trebuie să țină seama de dimensiunea întreprinderii şi costul controlului. Pentru aprecierea controlului intern auditorul trebuie să-şi întocmească un program de acțiune prin care să culeagă informații pentru înțelegerea modului de organizare a controalelor interne şi formularea de concluzii privind funcționarea acestora în concordanță cu obiectivele ce i-au fost stabilite. Constatând calitatea controlului intern auditorul apreciază posibilitatea de a se sprijini pe controalele acestuia şi în funcție de evaluarea finală a controlului intern îşi definitivează programul de control al conturilor.

Lucrările necesare realizării auditului financiar se împart în etape distincte care au ca obiectiv efectuarea de verificări specifice. Activitatea de audit din cursul anului trebuie cuprinsă într-un program întocmit după o cunoaştere globală a unității patrimoniale pentru a-şi orienta misiunea în domeniile şi sistemele semnificative, care determină în cea mai mare măsură rezultatul obținut. Astfel, după acceptarea mandatului de către auditor, acesta parcurge primele trei faze care constau în:

- cunoaşterea generală a unității patrimoniale;
- identificarea domeniilor semnificative;
- redactarea unui plan de misiune.

În faza de cunoaştere generală a unității auditorul trebuie să determine riscurile generale ale sectorului şi ale activității supuse auditului şi să identifice domeniile şi sistemele semnificative. Informațiile analizate în această etapă se referă la natura activității, problemele specifice sectorului de activitate, structura unității patrimoniale şi definirea principalelor funcții, politicile unității (comercială, financiară, socială, de dezvoltare), organizarea administrativă şi contabilă, existența controalelor interne, etc. În această fază auditorul nu încearcă să-şi formeze o opinie ci urmăreşte să colecteze cât mai multe informații pentru a-şi orienta misiunea. Aceste informații se obțin prin:

- contacte cu predecesorii în funcția de auditor;
- contacte directe cu conducerea unității;
- studierea bilanțurilor anuale şi a documentelor previzionale;
- informații de la terții care au realizat activități în contul societății;
- diverse publicații interne;
- legislația aplicabilă unității;
- presa financiară şi publicațiile organismelor profesionale;

- vizitarea secțiilor şi sectoarelor în care se desfăşoară activitatea unității

- analizarea mediului informatic al unității.

De asemenea, în vederea cunoaşterii generale a unității auditorul mai procedează la:

- compararea datelor absolute în raport cu perioadele anterioare, cu bugetul de venituri şi cheltuieli şi cu unități din acelaşi sector;

- compararea datelor relative în raport cu statisticile;

- analiza tendințelor pe baza datelor previzionate pe perioade mai lungi.

Schematic, faza de cunoaştere generală a întreprinderii poate fi reprezentată astfel (vezi figura nr. 12)[117]

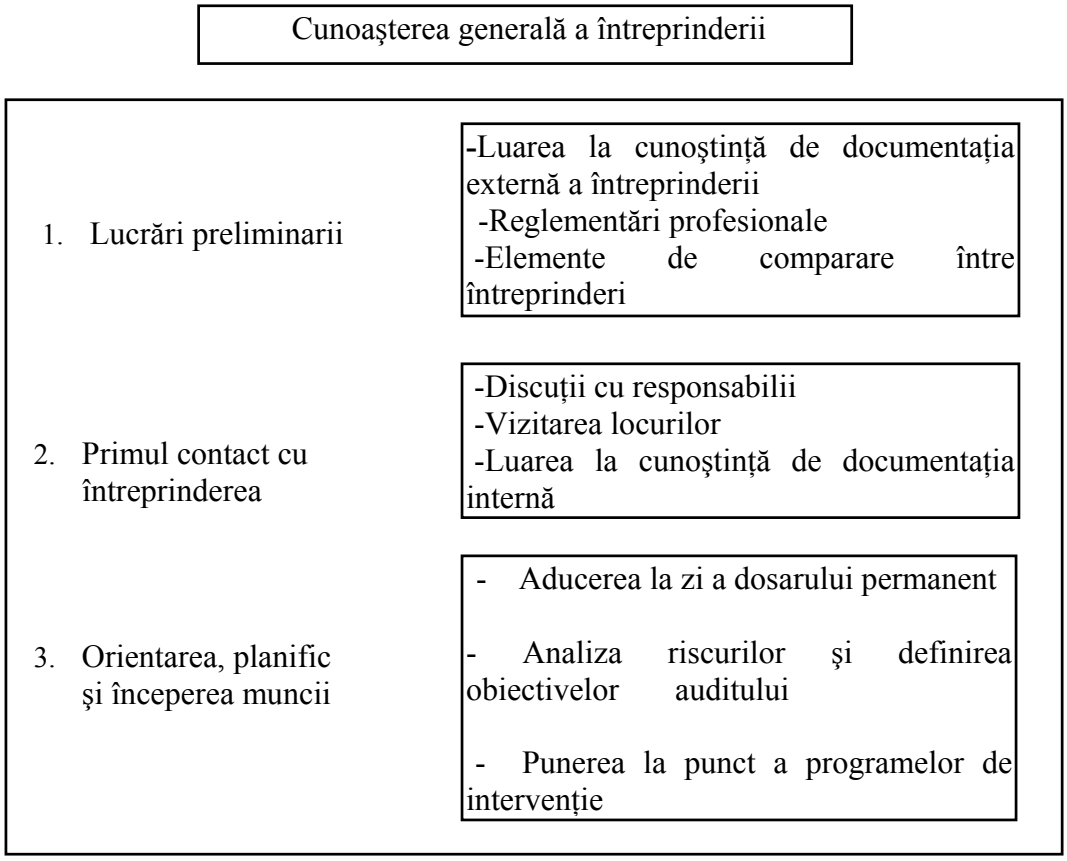
Cunoaşterea generală a întreprinderii
1. Lucrări preliminarii
-Luarea la cunoştință de documentația externă a întreprinderii
-Reglementări profesionale
-Elemente de comparare între întreprinderi
2. Primul contact cu întreprinderea
-Discuții cu responsabilii
-Vizitarea locurilor
-Luarea la cunoştință de documentația internă
3. Orientarea, planific şi începerea muncii
- Aducerea la zi a dosarului permanent
- Analiza riscurilor şi definirea obiectivelor auditului
- Punerea la punct a programelor de intervenție

Fig.nr.12 Cunoaşterea generală a întreprinderii

[117] Jean Raffegeau, Pierre Dufils, Claude Lopater, Fouad Arfaoui, **Mémento Pratique Francis Lefebvre** - Comptable 1997, Editions Francis Lefebvre, Paris, 1996, p.1338

Identificarea domeniilor şi sistemelor semnificative constă din activitatea de punere în evidență a elementelor cu pondere importantă în activitatea unității supuse riscului, cărora auditul trebuie să le confere prioritate.

Redactarea unui plan al misiunii trebuie să sintetizeze informația obținută pe parcursul documentării preliminare. Prin planul misiunii se programează activitatea auditorului. Astfel, prin plan auditorul realizează alegerea colaboratorilor în funcție de experiența acestora raportată la specificul unității la care se realizează auditul, recurgerea la specialişti în alte domenii, utilizarea lucrărilor anterioare precum şi repartizarea atribuțiilor în timp, în spațiu şi pe oameni. Datele conținute în planul misiunii evidențiază lucrările de realizat, mijloacele de utilizat, datele de intervenție în teren, rapoarte şi relații de stabilit, bugetul de timp şi de onorariu.

Din cele prezentate rezultă că obiectivele auditului financiar sunt:

- obținerea unor recomandări obiective privind evaluarea rezultatelor exploatării şi a respectării politicii administrației întreprinderii pe de o parte, iar pe de altă parte privind asigurarea credibilității informațiilor;

- verificarea şi certificarea bilanțului contabil anual, obiectiv ce constituie de fapt rolul final al auditului financiar.

4.3. Demersul general în auditul financiar contabil

Relația între unitatea patrimonială care are nevoie de audit financiar şi executantul acestei lucrări, care poate fi societate comercială de profil sau expert contabil, se organizează pe bază de contract. “Contractul de verificare şi de certificare a bilanțului contabil între experții contabili, contabilii autorizați cu studii superioare şi societățile comerciale de expertiză contabilă, pe de o parte, şi regiile autonome, societățile comerciale şi alte unități economice patrimoniale cu personalitate juridică, pe de altă parte, se încheie,

de regulă, pe o perioadă de 3 ani, cu drept de reînnoire".[118] Astfel, contractul audit financiar extern trebuie să conțină:

- părțile contractante;
- obiectul contractului;
- obligația părților, inclusiv onorariul;
- durata contractului şi condițiile în care acesta se poate rezilia.

În toate cazurile în care un profesionist contabil este solicitat să efectueze lucrări de audit financiar pentru o întreprindere, executarea acestora este necesar a fi făcută cunoscând în prealabil caracteristicile, domeniile şi sistemele semnificative ale unității patrimoniale solicitante.

Aceste informații determină profesionistul fie să refuze lucrarea, fie să o accepte redactând planul de acțiune care va sta la baza contractului de prestări de servicii. Demersul general în auditul financiar contabil poate fi delimitat în următoarele faze:

- preliminară;
- intermediară;
- de fond (propriu-zisă);
- finală.

În faza preliminară, auditorul parcurge două etape şi anume:

E 1 - Acceptarea mandatului şi contractarea lucrărilor de audit

E 2 - Orientarea şi planificarea auditului financiar

În faza intermediară are loc:

E 3 - Aprecierea controlului intern

- Analiza datelor excepționale

Faza de fond corespunde controlului conturilor şi cuprinde etapele:

E 4 - Controlul conturilor curente

E 5 - Controlul conturilor anuale

În faza finală, auditorul efectuează lucrările de sfârşit de misiune care cuprind mai multe etape:

E 6 - Evenimente posterioare închiderii exercițiului financiar

E 7 - Chestionarul de sfârşit de misiune

---

[118] Hotărârea Guvernului nr. 980/1995 privind verificarea, certificarea bilanțului contabil şi prestarea **serviciilor în domeniul contabilității, art. 3.**

E 8 - Scrisoarea de afirmare

E 9 - Nota de sinteză

E 10 - Raportul de audit

E 1. Acceptarea mandatului şi contractarea lucrărilor de audit. Înainte de a accepta mandatul, auditorul trebuie să aprecieze posibilitatea de a îndeplini această misiune, ținând seama de unele reguli deontologice şi profesionale. Pentru a-şi fundamenta decizia de acceptare a misiunii, auditorul trebuie să întreprindă în această etapă o serie de acțiuni care privesc: cunoaşterea globală a întreprinderii; aprecieri cu privire la independența sa şi la absența incompatibilităților; examenul de competență corespunzătoare specificului întreprinderii; contactul cu auditorul anterior; respectarea altor obligații profesionale; întocmirea unei fişe de acceptare a mandatului.

În cunoaşterea globală a întreprinderii, auditorul caută să obțină, pe lângă elementele de identificare, acele elemente care să-i permită aprecierea celor mai importante riscuri existente, reținând observații cum ar fi:

- "control intern insuficient sau cu carențe notabile;

- contabilitate neținută corect şi la timp;

- atitudinea conducătorilor față de respectarea legii şi a organelor publice şi administrative;

- personal incompetent;

- rotația cadrelor prea mare şi anormală;

- dezechilibre financiare, pierderi mari, activități în declin, ceea ce compromite viitorul exploatării;

- riscuri fiscale;

- conflicte sociale;

- riscuri juridice;

- nerespectarea independenței exercițiilor;

- situații conflictuale între conducători, acționari, etc.;

- cazuri de limitare a controlului;

- onorarii insuficiente;

- alte constatări care ar putea influența decizia de acceptare a mandatului."[119]

[119] Normele nr. 1 ale C.E.C.C.A.R. de audit financiar şi certificare a bilanțului contabil, 1995, punctul 32

Existența riscurilor nu presupune că auditorul refuză mandatul, însă decizia sa de a accepta este luată în cunoştință de cauză, urmând să ia toate măsurile necesare în consecință.

Referitor la independența auditorului şi la absența incompatibilităților, orice nou mandat trebuie examinat în raport cu regulile de independență şi de incompatibilitate fixate prin normele interne ale profesiei. În acest sens, auditorul trebuie să examineze lista clienților săi sau a societății de expertiză în care lucrează pentru a se asigura că nu există deja o activitate remunerată din partea întreprinderii respective, precum şi situația sa şi a membrilor de familie în legătură cu eventualele interese în întreprinderea în cauză.

În funcție de specificul întreprinderii, auditorul trebuie să se asigure că propriile competențe, precum şi ale colaboratorilor folosiți, sunt suficiente pentru executarea misiunii de audit.

De asemenea, auditorul trebuie să se informeze în legătură cu motivele unei eventuale demisii sau refuz de reînnoire a mandatului din partea fostului auditor şi, mai ales, dacă nu cumva au fost dezacorduri în ce priveşte respectarea normelor legale, aplicarea măsurilor stabilite, stabilirea onorariilor, etc.

Atunci când misiunea de audit financiar urmează a se desfăşura la o întreprindere care se găseşte pe raza teritorială a altei filiale decât aceea din tabloul căreia face parte auditorul, acesta este obligat să anunțe această filială.

Fişa de acceptare a mandatului este actul justificativ al deciziei de acceptare a misiunii de audit. Întocmirea acestei fişe oferă posibilitatea: de a colecta informațiile de bază pentru identificarea întreprinderii, a conducerii sale, a obiectului de activitate şi a mărimii sale; de a materializa lucrările efectuate înaintea acceptării mandatului, cu privire la analiza situației întreprinderii şi a riscurilor sale, contactele cu predecesorul în profesie, precum şi vizitarea întreprinderii şi contacte cu conducerea; de a arăta bugetul necesar; de a formaliza procedurile de acceptare; de a asigura îndeplinirea obligațiilor profesionale care decurg dintr-o astfel de acceptare, constând în scrisoarea către conducerea unității, scrisoare către predecesor (dacă este cazul) şi scrisoarea de acceptare.

Actualizarea fişei de acceptare a mandatului la începutul fiecărui an permite asigurarea că noile evenimente din viața întreprinderii nu pun în discuție menținerea deciziei de acceptare a mandatului.

Legislația în vigoare prevede ca activitatea de audit să se desfăşoare pe bază de contract de prestări servicii în care se vor menționa normele de lucru, termenele, calendarul intervențiilor şi onorariile.

E 2. Orientarea şi planificarea misiunii. În această etapă auditorul obține informații cu privire la particularitățile întreprinderii, zonele sale de risc, domeniile şi sistemele semnificative care să-i permită orientarea şi planificarea controalelor, astfel încât să fie prevenite lucrări inutile sau care nu vor servi realizării obiectivelor misiunii de audit. După o cunoaştere globală a întreprinderii, auditorul are posibilitatea să-şi orienteze misiunea în funcție de domeniile şi sistemele semnificative. Această orientare are ca obiectiv identificarea riscurilor care pot avea o incidență semnificativă asupra conturilor şi deci asupra programării şi planificării misiunii, permițând determinarea naturii şi întinderii controalelor în raport cu pragul de semnificație ales, precum şi organizarea execuției misiunii astfel încât să fie atins obiectivul de a certifica în mod rațional, cu maximum de eficacitate şi în cadrul termenelor stabilite. Etapa de orientare şi planificare a misiunii presupune realizarea următoarelor lucrări importante: cunoaşterea generală a întreprinderii; identificarea domeniilor şi sistemelor semnificative şi stabilirea unui plan de misiune.

Cunoaşterea generală a întreprinderii are ca scop obținerea de către auditor a unei înțelegeri suficiente a particularităților întreprinderii şi mediului în care aceasta funcționează în vederea determinării riscurilor generale şi identificării domeniilor şi sistemelor semnificative. În faza de cunoaştere generală a întreprinderii se analizează informații privind:

- natura activității;
- probleme specifice sectorului de activitate;
- structura întreprinderii;
- organizarea administrativă şi contabilă;
- politicile întreprinderii (comercială, financiară, socială, investițională, etc.);
- poziția față de concurență;
- existența controalelor interne;
- perspective, etc.

În această fază auditorul nu încearcă să-şi formeze o opinie ci urmăreşte să colecteze cât mai multe informații pentru a-şi orienta misiunea.

Identificarea domeniilor şi sistemelor semnificative are ca obiectiv scoaterea în evidență a elementelor cu pondere importantă în activitatea unității supuse riscului, cărora auditul trebuie să le confere prioritate. Sistemele semnificative reprezintă pentru auditor orice sistem contabil manual sau informatizat care tratează date ce pot avea o incidență semnificativă asupra conturilor anuale. Identificarea acestor sisteme este necesară pentru a decide care dintre ele trebuie să facă obiectul unei evaluări a controlului intern şi de a putea astfel să-şi planifice executarea lucrărilor apelând, dacă este necesar, la specialişti în informatică.

Stabilirea unui plan de misiune are scopul de a sintetiza informațiile obținute pe parcursul documentării şi în funcție de acestea să fie orientată şi planificată misiunea. Acest document va servi ca instrument de bază de-a lungul întregii misiuni. Redactarea unui plan de misiune sau program de muncă presupune:

- alegerea membrilor echipei în funcție de experiența şi de cunoştințele lor în sectorul de activitate al întreprinderii;
- repartizarea pe oameni, în timp şi în spațiu;
- utilizarea lucrărilor realizate de controlul intern de gestiune, de alți auditori interni sau externi;
- solicitarea de specialişti pentru studierea datelor informatizate în orice alte domenii;
- datele şedințelor Consiliului de Administrație şi Adunării Generale a Acționarilor şi, în funcție de acestea, termenul de depunere a raportului.

Planul de misiune permite deci luarea de decizii cu privire la lucrările de efectuat, mijloacele necesare, datele intervențiilor în teren, rapoarte şi relații de stabilit, orele şi costurile angajate. El trebuie să conțină informații cu privire la întreprindere, conturi, sisteme şi domenii semnificative, organizarea misiunii şi bugetul misiunii.

E 3. <u>Aprecierea controlului intern.</u> Deoarece este imposibilă efectuarea unui control total asupra unității auditate, din cauza volumului mare de operațiuni şi a timpului limitat, de mare importanță pentru auditor este examinarea controlului intern. Este necesar să precizăm că din punctul de vedere al auditorului, controlul intern nu se limitează la verificările gestionare executate de către revizorii contabili din interiorul unității, ci are în vedere întreaga organizare a unității care vizează integritatea şi securitatea patrimoniului.

Pornind de la orientările rezultate din programul general de muncă sau plan de misiune, auditorul efectuează un studiu şi o evaluare a sistemelor semnificative în scopul identificării, pe de o parte, a controalelor interne pe care doreşte să se sprijine, iar pe de altă parte, a riscurilor de eroare în tratarea datelor şi informațiilor în scopul stabilirii unui program corespunzător de control al conturilor.

Obiectivul urmărit prin aprecierea controlului intern este de a determina în ce măsură auditorul se poate sprijini pe acest control pentru a-şi putea defini natura, întinderea şi calendarul lucrărilor şi intervențiilor sale. Controlul intern reprezintă planul de organizare şi ansamblul coordonat al tuturor măsurilor adoptate în interiorul întreprinderii pentru a proteja integritatea patrimoniului, a promova eficacitatea exploatării, a asigura respectarea dispozițiilor administrației, a asigura fidelitatea şi exactitatea informațiilor contabile. El cuprinde controlul administrativ intern, verificarea internă a operațiilor, autocontrolul salariaților şi controlul contabil intern.

Existența unui sistem de control intern (audit intern) rațional conceput şi corect aplicat constituie o serioasă prezumție asupra fiabilității conturilor şi a concordanței dintre datele contabilității şi realitate. Insuficiența controlului intern poate conduce la neasigurarea transmiterii corecte a informațiilor către compartimentul contabilității şi în acest caz, valoarea probantă a contabilității poate fi pusă la îndoială. De asemenea, absența auditului intern poate constitui pentru auditori o limitare a controlului lor, respectiv o justificare a certificării cu rezerve sau chiar a refuzului de certificare a bilanțului.

În analiza controlului intern auditorul urmăreşte înțelegerea circulației informației, identificarea punctelor din circuit unde se pot produce nereguli, evitarea de a se verifica toate operațiunile, identificarea controalelor necesare pentru certificarea bilanțurilor, identificarea riscurilor de erori şi formarea pentru auditor a convingerii că prin controlul intern se asigură faptul că operațiile sunt reale, înregistrate în totalitate şi corect. Auditorii nu trebuie să verifice ansamblul controlului intern, ci numai acele elemente ale acestuia pe care vor să se sprijine, alcătuind în acest sens un program de verificare care cuprinde: înțelegerea procedurilor, teste de conformitate, evaluarea preliminară, teste de permanență, evaluarea definitivă şi documentul de sinteză.

Schematic, aprecierea controlului intern poate fi reprezentată astfel (vezi figura nr. 13):[120]

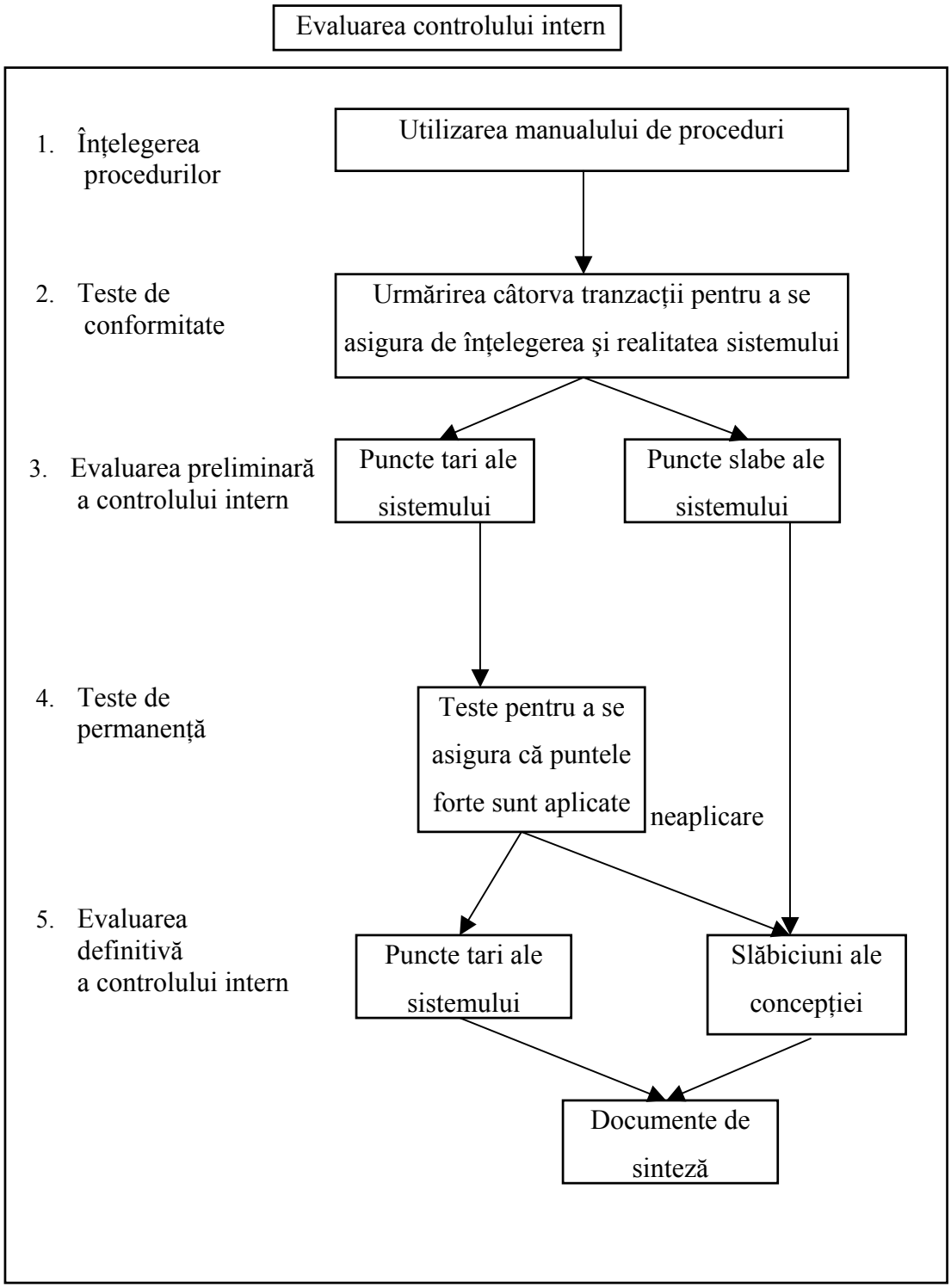
Evaluarea controlului intern
1. Înțelegerea procedurilor
Utilizarea manualului de proceduri
2. Teste de conformitate
Urmărirea câtorva tranzacții pentru a se asigura de înțelegerea şi realitatea sistemului
3. Evaluarea preliminară a controlului intern
Puncte tari ale sistemului
Puncte slabe ale sistemului
4. Teste de permanență
Teste pentru a se asigura că puntele forte sunt aplicate
neaplicare
5. Evaluarea definitivă a controlului intern
Puncte tari ale sistemului
Slăbiciuni ale concepției
Documente de sinteză

Figura nr. 13Evaluarea controlului intern

[120] Jean Raffegeau, Pierre Dufils, Claude Lopater, Fouad Arfaoui, Mémento Pratique Francis Lefebvre - Comptable 1997, Editions Francis Lefebvre, Paris, 1996, p.1339

Înțelegerea procedurilor presupune cunoaşterea procedurilor utilizate pentru elaborarea documentelor justificative, pentru a se asigura că ceea ce este scris corespunde cu realitatea.

Testele de conformitate au rolul de a verifica dacă descrierea procedurilor a fost corect înțeleasă şi corespunde cu procedurile aplicate în întreprindere. Aceste teste permit, pe de o parte, verificarea dacă procedurile controlate există şi nu asigurarea dacă sunt bine aplicate, iar pe de altă parte, detectarea procedurilor de care auditorul nu a luat încă la cunoştință.

Evaluarea preliminară a controlului intern presupune punerea în evidență a punctelor tari, a celor slabe şi a controalelor repetitive cu scopul de a se asigura că punctele tari sunt efective şi permanente, precum şi a se discuta despre slăbiciunile sistemului pentru a întreprinde măsuri corective. Evaluarea preliminară a controlului intern determină întinderea sa.

Testele de permanență au rolul de a verifica dacă procedurile care constituie punctele tari ale sistemului contabil fac obiectul unei aplicări efective şi constante.

Aprecierea definitivă a controlului intern are rolul de a evidenția raționamentul auditorului asupra acestuia, pentru stabilirea programului de control al conturilor. În situația în care controlul intern este considerat util pentru fundamentarea opiniei, auditorul poate reduce întinderea propriilor controale asupra conturilor, mai ales atunci când obține o încredere mai mare în acesta indiferent de amploarea sondajelor pe care le-ar efectua. Când controlul intern lipseşte, există probabilitatea de a nu fi detectate erorile care afectează conturile, iar în acest caz auditorul poate să-şi organizeze propriile controale pentru a evalua posibilele incidențe asupra fiabilității conturilor. Riscurile identificate pot fi recapitulate pe o foaie de lucru specială, intitulată "Sinteza aprecierii controlului intern". Această foaie de lucru indică slăbiciunile sistemului care antrenează riscuri de eroare, incidențele posibile asupra conturilor anuale şi incidențele asupra programului de lucru.

Opiniile asupra calității controlului intern se pot fonda prin sondaje care se fac asupra funcționalității acestuia. Sondajele asupra funcționării sistemelor sunt organizate urmărindu-se două tipuri de controale interne şi anume: controale de prevenire şi controale de detectare. Controalele de prevenire sunt realizate în timpul derulării operațiunilor

înainte de a se trece la faza următoare şi înaintea înregistrării, materializându-se prin acordarea unei vize. Controalele de detectare sunt efectuate asupra unui grup de operaţii de aceiaşi natură, în scopul asigurării că nu există anomalii sau pentru descoperirea acestora.

Tehnicile de care dispune auditorul în realizarea sondajelor de verificare a funcționării sistemelor sunt examenul evidenței controlului, repetarea controalelor şi observarea executării unui control. Dacă se constată defecțiuni în organizarea şi funcționarea controlului intern, auditorul este obligat să le semnaleze, iar dacă defecțiunile sunt grave ele pot conduce la refuzul certificării bilanțului sau la rezerve bine motivate. Observațiile pe care le are auditorul asupra controlului intern pot fi comunicate printr-un "Raport asupra controlului intern", care trebuie să conțină informații cu privire la punctele slabe constatate, consecințele şi incidențele asupra conturilor anuale, precum şi sfaturile şi măsurile care permit ameliorarea situației.

Toate lucrările şi acțiunile întreprinse de auditor în cadrul aprecierii controlului intern au ca obiective alegerea şi decizia în legătură cu etapa următoare, fundamentală, aceea de control al conturilor. Aprecierea controlului intern este deci pentru auditor un mijloc şi nu un scop. Ca urmare, în funcție de calitatea controlului intern, auditorul îşi definitivează programul de control al conturilor.

E 4. Controlul conturilor curente. Printr-un control riguros asupra conturilor, auditorul trebuie să obțină elemente probante suficiente pentru a se asigura că unitatea patrimonială supusă auditului a respectat dispozițiile legale. Nu există un program standard de control al conturilor, deoarece acest program depinde exclusiv de rezultatele etapelor precedente şi de caracteristicile fiecărei întreprinderi.

Programul de control al conturilor curente poate fi restrâns sau extins, în funcție de eficacitatea controlului intern. Când controlul intern permite un grad rezonabil de asigurare că înregistrările contabile ale operațiilor sunt fiabile, auditorul efectuează un control restrâns al conturilor curente, putându-se limita volumul sondajelor asupra soldurilor conturilor. Controlul rulajelor, a căror situație detaliată a fost testată în timpul verificării funcționării sistemului, va fi completat printr-un examen analitic în scopul asigurării coerenței cu informațiile culese în etapele precedente. Când auditorul nu se poate sprijini pe controlul intern, acesta efectuează un control extins asupra conturilor curente. În acest caz volumul sondajelor va fi mai mare şi acestea trebuie să se facă atât asupra soldurilor,

cât şi asupra rulajelor. Natura şi volumul sondajelor vor fi determinate în funcţie de riscurile identificate în etapa cunoaşterii.

Pe tot parcursul misiunii sale, auditorul urmăreşte obţinerea elementelor probante care să îi permită să dea certificarea asupra conturilor anuale, utilizând procedee şi tehnici diverse.

Tehnicile de control folosite pentru obţinerea elementelor probante pot fi: inspecţia fizică şi observaţia, confirmarea directă, examenul documentelor primite de către întreprindere, examenul documentelor emise de către întreprindere, controlul aritmetic, analize, estimări şi confruntări între informaţii şi documente, examenul analitic şi informaţiile verbale obţinute de la conducere şi alte cadre din întreprindere. Alegerea tehnicilor folosite de auditor trebuie să aibă în vedere eficacitatea şi uşurinţa în aplicare, pe de o parte, şi folosirea informaţiilor obţinute în etapele precedente, cunoaşterea aprofundată a unităţii, a domeniilor semnificative şi a zonelor de riscuri, pe de altă parte.

Datorită numărului mare de operaţii efectuate de întreprindere, auditorul nu poate verifica integral rulajele sau soldurile unui cont şi va căuta elementele probante pe un eşantion adecvat, utilizând tehnica sondajului. Sondajul este definit ca "o tehnică ce constă în selecţionarea unui anumit număr sau părţi dintr-o mulţime, aplicarea la acestea a tehnicilor de obţinere a elementelor probante şi extrapolarea rezultatelor obţinute asupra eşantionului la întreaga masă sau mulţime."[121] Sondajele pe care le realizează auditorul în cursul misiunii sale sunt de două naturi diferite: sondaje asupra atribuţiilor şi sondaje asupra valorilor. Eficacitatea unui sondaj este determinată de definirea precisă a obiectivelor sale.

Din moment ce procedează la sondaje, auditorul este supus riscului de a ajunge la concluzii diferite de cele la care s-ar fi ajuns printr-un control exhaustiv. Acest risc poate fi însă redus printr-o organizare riguroasă a acţiunii de audit şi prin alegerea celor mai adecvate tehnici de control.

E 5. <u>Controlul conturilor anuale.</u> Conturile anuale constituie documente de sinteză ale contabilităţii asupra cărora auditorul îşi exprimă opinia. Practic, examinarea conturilor anuale are ca obiect verificarea dacă bilanţul contabil şi contul de profit şi

[121] Normele nr. 1 ale C.E.C.C.A.R. de audit financiar şi certificare a bilanţului contabil, 1995, punctul 65

pierdere sunt coerente şi corespund cu datele rezultate din cunoaşterea generală a unității, verificarea concordanței bilanțului cu datele din contabilitate, precum şi verificarea respectării actelor normative privind distribuirea rezultatelor. Pentru stabilirea programului de control, auditorul va utiliza planul de misiune şi foaia de sinteză a aprecierii controlului intern, documente ce asigură legătura cu etapele precedente ale auditului. Programul de control poate fi stabilit pe o foaie de lucru specială, care va conține lista controalelor de efectuat, întinderea eşantionului, indicarea datei la care a fost efectuat controlul, o referință pentru foaia de lucru, precum şi problemele întâlnite. Controalele efectuate asupra conturilor curente îi permit auditorului să obțină unele elemente probante pe baza cărora să tragă concluzii cu privire la diferite posturi din conturile anuale. Pentru a-şi putea exprima opinia, auditorul trebuie să confirme că, conturile anuale sunt în acord cu concluziile sale, că ele reflectă corect deciziile conducerii întreprinderii, dau o imagine fidelă, clară şi completă a patrimoniului, a situației financiare şi a rezultatelor obținute de întreprindere. În examinarea conturilor anuale, auditorul se va sprijini pe comparațiile între datele reieşite din acestea şi datele anterioare, posterioare ori previziunile întreprinderii sau ale altor întreprinderi similare, precum şi pe indicatorii financiari rezultați din analiza financiară şi controlul de gestiune, prin compararea lor cu cei din exercițiile precedente şi cu datele previzionale.

Controlul conturilor anuale trebuie să-i permită auditorului să obțină elemente probante, suficiente calitativ şi cantitativ, pentru a se asigura că informațiile furnizate sunt sincere, clare şi complete.

Etapa examinării conturilor anuale permite controlarea şi actualizarea concluziilor trase în etapele precedente.

E 6. Evenimente posterioare închiderii exercițiului financiar. Cercetarea evenimentelor posterioare întocmirii bilanțului vine în sprijinul auditorului care îşi întocmeşte raportul la 2 -3 luni după sfârşitul anului având astfel posibilitatea să-şi formuleze concluziile în concordanță cu realitățile etapei postbilanțiere. Cu acest prilej se verifică şi corectitudinea preluării soldurilor din anul precedent precum şi măsurile aplicate pentru asigurarea independenței exercițiilor. Cercetarea evenimentelor posterioare trebuie

să fie efectuată la o dată cât mai apropiată posibil de cea a raportului auditorului şi cuprinde, în general, următoarele proceduri:

a) cereri de informații de la consilierul juridic asupra litigiilor şi reclamațiilor privind întreprinderea sau confirmarea unor informații obținute anterior de la el, verbal sau scris;

b) examinarea procedurilor folosite de conducători pentru a se asigura că evenimentele posterioare semnificative sunt bine identificate şi convorbiri cu conducătorii pentru a stabili dacă s-au redus aceste evenimente ce ar putea avea incidențe asupra bilanțului contabil.

Dacă aceste proceduri pun în evidență evenimente care pot avea o influență asupra bilanțului contabil, auditorul trebuie să pună în aplicare proceduri complementare care să permită aprecierea dacă aceste evenimente sunt corect înscrise în bilanțul contabil. Auditorul nu poate fi considerat responsabil pentru evenimentele posterioare nerelevate, dacă acestea i-au fost ascunse voluntar sau involuntar şi dacă el a folosit mijloacele corespunzătoare.

Evenimentele posterioare semnificative pentru perioada în care se prezintă raportul de gestiune care trebuie să influențeze deciziile conducerii sau ale acționarilor urmează să fie cuprinse în raportul auditorilor.

E 7. Chestionarul de sfârşit de misiune. Întocmirea chestionarului pentru sfârşit de misiune are ca scop redactarea corectă a raportului de auditare a conturilor anuale şi certificarea bilanțului, preîntâmpinând omisiuni privind cuprinderea în control a obiectivelor programate. Chestionarul de sfârşit de misiune permite asigurarea că toate elementele necesare formulării opiniei asupra bilanțului contabil au fost reunite, că normele au fost respectate şi că dosarele de lucru sunt complete. Acest chestionar este întocmit de coordonatorul de audit financiar, în cazul în care la audit iau parte mai multe persoane şi cuprinde întrebări despre întinderea lucrărilor, delegarea lucrărilor către membrii echipei şi supervizarea activității lor, conținutul bilanțului contabil, raportările, comunicările cu conducerea întreprinderii şi latura administrativă.

În situația în care există un răspuns negativ la întrebările din chestionar, problema respectivă va fi reluată în nota de sinteză şi supusă în continuare controlului.

E 8. Scrisoarea de afirmare. Recomandările internaționale IFAC nr. 22/1985 menționează că scrisoarea de afirmare nu este considerată un model normativ, deoarece afirmațiile primite de la conducători variază de la o întreprindere la alta şi de la un exercițiu financiar la altul.

Astfel, în cursul unui audit, conducătorii formulează numeroase afirmații pentru auditor, atât spontan cât şi ca răspuns la întrebări precise. Dacă aceste afirmații se referă la puncte semnificative ale bilanțului contabil, auditorul trebuie să caute elemente probante pe baza surselor interne sau externe întreprinderii, care să le confirme şi să aprecieze dacă autorii acestor afirmații pot fi considerați bine informați asupra punctelor în cauză. Când o afirmație primită de la un conducător este contrazisă de un alt element probant, auditorul trebuie să caute explicația pentru aceasta şi dacă este cazul, să repună în discuție fiabilitatea ansamblului afirmațiilor primite. Afirmațiile primite de la conducători nu se pot substitui altor elemente probante pe care auditorul le poate obține. În unele cazuri, o afirmație primită de la conducători poate constitui singurul element probant pe care auditorul îl poate obține în mod rezonabil.

Proba afirmațiilor primite de la conducători va fi consemnată de auditor în foile sale de lucru, efectuând o sinteză a convorbirilor sale sau obținând o *scrisoare de afirmare*, care poate îmbrăca fie forma unei scrisori emanând de la conducători, fie a unei scrisori a auditorilor menționând termenii afirmărilor verbale primite de la conducători, recunoscute şi confirmate de aceştia.

Scrisoarea de afirmare este un instrument de comunicare de natură să amelioreze raportul cost - eficacitate a auditului. Prin scrisoarea de afirmare se recapitulează sau se completează anumite declarații făcute de conducerea unității patrimoniale, pentru care auditorul nu poate obține elemente suficient de probante. Când este cerută conducătorilor, scrisoarea de afirmare trebuie să fie adresată auditorului, să cuprindă informațiile cerute şi să fie regulamentar datată şi semnată. Dacă conducătorii refuză să ateste printr-o scrisoare de afirmare, afirmațiile pe care auditorul le consideră necesare, acest refuz va constitui o limitare a întinderii lucrărilor sale. Într-un asemenea caz, auditorul va trebui să repună în discuție încrederea acordată celorlalte afirmări primite de la conducători şi să se întrebe dacă acest refuz poate avea o altă incidență asupra raportului său.

E 9. Nota de sinteză. Sinteza misiunii presupune o clasare pe dosare de lucru a informațiilor colectate şi lucrărilor efectuate pe perioada controlului asupra conturilor şi în final recapitularea acestora într-o notă de sinteză, pe o foaie de lucru. Dosarele de lucru ale auditorilor servesc pentru a conserva informațiile cuprinzând tot ce este util pentru acțiunile ulterioare şi pot servi pentru perioade de mai mulți ani cu condiția aducerii la zi a elementelor variabile. În afara dosarului permanent se deschide dosar pentru exercițiul controlat care pune în evidență buna organizare şi executare a acțiunii, documentarea lucrărilor efectuate, justificarea opiniilor formulate şi facilitarea lucrului în echipă.

Foile de lucru, ca suport al informațiilor în baza cărora se va elabora raportul trebuie aşezate în dosar într-o formă logică care să faciliteze sinteza şi să permită supervizarea operațiunilor. Ordonarea foilor de lucru la dosar trebuie să înlesnească trecerea de la foile analizate la sinteză şi invers.

E 10. Raportul de audit. Certificarea bilanțului contabil are ca obiect prezentarea unor garanții de credibilitate acționarilor şi terților că o persoană calificată, după ce s-a conformat cerințelor profesionale, a dobândit certitudinea corectitudinii bilanțului, contului de profit şi pierdere şi celorlalte informații financiare, că aceste documente au fost elaborate cu respectarea principiilor contabile şi reglementărilor legale în vigoare şi exprimă imaginea fidelă a patrimoniului, a profitului repartizat sau pierderii rezultate. Ceea ce caracterizează auditul este recurgerea permanentă la criterii şi norme ori standarde. Această atitudine este de altfel "mai mult sistematică pentru că însuşi auditul se aplică sub formă de norme profesionale."[122]

Activitatea de audit se încheie după examinarea conturilor anuale printr-un raport în care auditorul îşi exprimă opinia, care poate îmbrăca următoarele variante:

a) opinie fără rezerve, prin care se atestă faptul că bilanțul anual şi contul de profit şi pierdere dau o imagine fidelă a patrimoniului, a situației financiare şi a rezultatelor unității la sfârşitul anului;

b) opinie cu rezerve, prin care se atestă faptul că bilanțul şi contul de profit şi pierdere dau o imagine fidelă a patrimoniului, a situației financiare şi a rezultatelor

[122] Yves Simon, Patrick Joffre, Encyclopédie de gestion, Economica, Paris, 1997, p.207

obținute la sfârşitul anului dar se exprimă rezerve față de unele date care nu au putut fi verificate din motive obiective;

c) imposibilitatea exprimării unei opinii din cauza limitării întinderii lucrărilor;

d) opinie cu rezerve, ca urmare a dezacordului asupra principiilor contabile aplicate;

e) opinie nefavorabilă, ca urmare a faptului că din lucrările efectuate de auditori rezultă că bilanțul contabil şi contul de profit şi pierdere nu dau o imagine fidelă, clară şi completă a patrimoniului, a situației financiare şi a rezultatelor obținute de întreprindere.

În funcție de opinia exprimată în raport, certificarea conturilor anuale poate fi fără rezerve, cu rezerve sau refuz de certificare.

Ca regulă generală, certificarea bilanțului contabil trebuie să facă obiectul unui raport. În conformitate cu opinia stabilită, raportul de audit şi certificare a bilanțului contabil se întocmeşte în două forme, în funcție de destinația sa. Dacă raportul de audit financiar şi certificare a bilanțului contabil este destinat adunării generale a acționarilor societății pe acțiuni sau consiliului de administrație al regiei autonome va fi întocmit amănunțit, iar dacă este destinat utilizatorilor externi va avea o formă sintetică de prezentare a opiniei.

Raportul de audit trebuie să fie însoțit în anexă de bilanțul contabil al întreprinderii auditate. Elementele de bază ale unui raport de audit trebuie să fie: titlul destinatarul, paragraful introductiv, paragraful întinderii lucrărilor, paragraful opiniei, data raportului, adresa şi semnătura auditorului.

Titlul raportului trebuie să fie cât mai apropiat de conținutul său permițând utilizatorilor să-l identifice cu uşurință față de rapoartele elaborate de alte persoane care pot să nu se conformeze aceloraşi reguli ca auditorul independent. De regulă, este utilizat titlul "Raport de audit şi certificare a bilanțului contabil" sau "Raport de auditor independent".

Raportul de audit trebuie să aibă un destinatar precis pentru că în funcție de acesta va îmbrăca o formă amănunțită sau sintetică. În mod obişnuit, raportul se adresează fie acționarilor societății pe acțiuni, fie consiliului de administrație al regiei autonome ale cărei conturi anuale au fost auditate.

Paragraful introductiv cuprinde identificarea conturilor anuale auditate, data şi perioada la care acestea se referă, precum şi o mențiune a responsabilităților conducerii

unității patrimoniale şi auditorului. Raportul trebuie să menționeze că, conturile anuale sunt stabilite sub responsabilitatea conducerii şi că responsabilitatea auditorului este, pe baza auditului efectuat, să exprime o opinie asupra acestor conturi anuale.

Paragraful întinderii lucrărilor de audit indică faptul că acestea au fost îndeplinite conform normelor internaționale de audit sau conform normelor şi practicilor naționale, asigurând astfel cititorul că auditul a fost făcut cu respectarea normelor şi practicilor în materie.

Paragraful opiniei trebuie să conțină clar opinia auditorului asupra faptului dacă bilanțul contabil şi contul de profit şi pierdere dau o imagine fidelă a patrimoniului, a situației financiare şi a rezultatelor întreprinderii auditate.

Data raportului trebuie să fie cea de la sfârşitul lucrărilor de audit. Cititorul este astfel informat că auditorul a apreciat efectele asupra conturilor anuale şi asupra raportului său, a evenimentelor posterioare şi tranzacțiilor intervenite, de care el a avut cunoştință până la această dată. Întrucât responsabilitatea auditorului constă în emiterea unui raport asupra conturilor anuale pregătite sau prezentate de conducerea societății, raportul său nu trebuie să poarte o dată anterioară celei la care conturile anuale au fost închise şi aprobate de către conducere.

Adresa din raportul de audit trebuie să menționeze localitatea în care se află biroul auditorului care are responsabilitatea auditului.

Raportul de audit trebuie să poarte semnătura societății de expertiză contabilă, dacă auditarea s-a făcut de o persoană juridică, sau a auditorului persoană fizică, sau pe amândouă. În general, raportul auditorului poartă semnătura societății de audit căci aceasta îşi asumă responsabilitatea auditului.

Respectarea unui demers în efectuarea auditului financiar-contabil este de importanță majoră, atât pentru auditor cât şi pentru unitatea patrimonială auditată a cărei gestiune poate fi definită ca un ansamblu de decizii ce pun în aplicare strategia sa, nelimitând controlul de gestiune la un rol pur contabil. Se poate considera că atunci când auditul financiar se sprijină pe controlul intern apare ca audit operațional, iar când determină aplicarea strategiei apare ca audit al controlului de gestiune.

Între strategie, audit şi control există o strânsă legătură care poate fi reprezentată astfel:

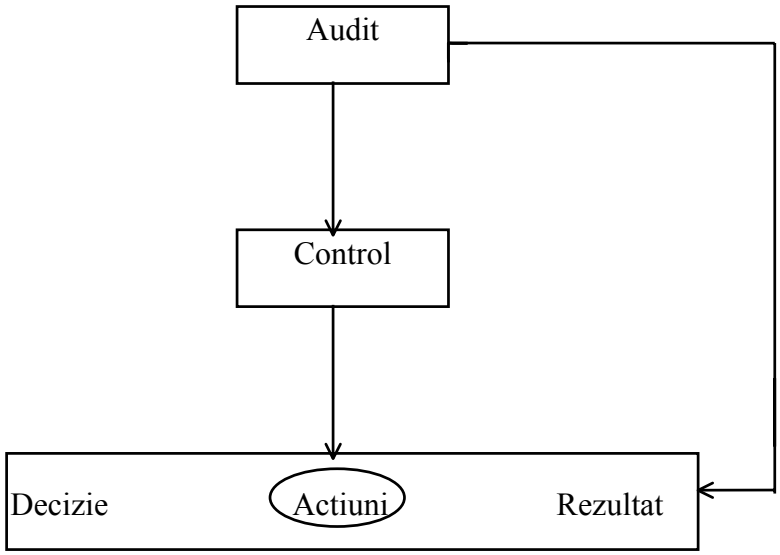

Figura nr.14.Corelația dintre strategie ,audit şi control.

Auditul operațional a devenit domeniul principal de activitate al auditorilor interni, dar acum tinde să fie exersat de auditori externi.

Misiunea de audit începe prin culegerea datelor, urmează o fază de analiză şi diagnostic, apoi desprinderea concluziilor sub formă de recomandări. Scopul auditului este de a declanşa măsuri preventive fondate pe un demers riguros. El constituie deci, un complement important al dispozitivelor obişnuite de control.

4.4. Riscurile auditului financiar şi controlul de calitate în audit

4.4.1. Riscurile auditului financiar

Procedurile folosite de auditor în formarea opiniei sale cu privire la bilanțul contabil îi permit să obțină un grad rezonabil de certitudine că acesta este corect întocmit şi că oferă o imagine fidelă, clară şi completă a patrimoniului, a situației financiare şi a rezultatelor unității.

Riscurile auditului sunt datorate faptului că un auditor poate să exprime o opinie necorespunzătoare cu privire la conturile anuale, datorită existenței unor informații financiare care comportă inexactități semnificative. Deşi există numeroase riscuri de erori, nu toate se concretizează, distingându-se astfel riscuri potențiale şi riscuri posibile.

Riscurile potențiale, comune tuturor întreprinderilor, sunt "riscurile susceptibile a se produce dacă nu are loc nici un control pentru a le împiedica, a le cunoaşte şi a corecta erorile care pot să apară".[123] Riscurile posibile sunt acele riscuri potențiale împotriva cărora întreprinderea nu şi-a prevăzut mijloacele pentru a le detecta, mijloace care dacă nu sunt puse în aplicare există o mare probabilitate de producere a unor erori care să nu fie nici descoperite şi nici corectate de întreprindere.

Pe parcursul desfăşurării lucrărilor sale, auditorul încearcă să descopere erorile posibile pentru a putea stabili influența lor asupra bilanțului contabil.

Riscurile de audit pot fi grupate în următoarele categorii:

- riscuri generale legate de întreprindere;
- riscuri legate de natura operațiilor efectuate;
- riscuri legate de concepția şi funcționarea sistemelor;
- riscuri de nedetectare prin control.

Riscurile generale legate de întreprindere sunt acele riscuri care pot influența ansamblul operațiilor întreprinderii. În funcție de sectorul de activitate şi modul său de organizare, fiecare întreprindere prezintă anumite caracteristici proprii care fac mai mult sau mai puțin probabilă producerea anumitor erori. Pentru a se putea aprecia riscurile generale legate de activitatea întreprinderii este necesară cunoaşterea acestor caracteristici proprii. În acest sens sunt cercetate şi analizate informații cu privire la activitatea întreprinderii şi sectorul din care face parte, organizarea şi structura, politicile generale (financiare, comerciale şi sociale), perspectivele de dezvoltare, organizarea administrativă şi contabilă şi politicile contabile ale întreprinderii. Aceste informații permit aprecieri cu privire la următoarele riscuri generale:

- "riscuri legate de activitatea economică a întreprinderii (elemente susceptibile de a pune în discuție continuitatea activității);

[123] M. Toma, M. Chivulescu - Ghid practic pentru audit financiar şi certificarea bilanțurilor contabile, Editat de C.E.C.C.A.R., Bucureşti, 1995, p. 102.

- riscuri legate de organizarea generală (absența unor proceduri sau excesul de proceduri);

- riscuri legate de atitudinea conducerii (auditorul va acorda o anumită atenție în control atunci când conducerea manifestă preocupări cu predilecție pentru producție şi comercializare şi altă atenție când conducerea este preocupată de problemele de control intern şi de calitatea informației financiare).”[124]

Riscurile legate de natura operațiilor efectuate sunt acele riscuri care pot influența datele înregistrate în contabilitate. Datele înregistrate în contabilitate se pot grupa în date repetitive, date la termene fixe şi date excepționale, iar fiecare dintre ele sunt purtătoare de riscuri diferite. Datele repetitive sunt cele care rezultă din activitatea obişnuită a întreprinderii şi se tratează în mod uniform, în funcție de sistemul ales. Datele la termene fixe sunt complementare celor repetitive şi sunt puse în evidență la intervale de timp mai mult sau mai puțin regulate. Acestea sunt purtătoare de riscuri semnificative atunci când descoperirea lor nu este făcută la timp şi deci este necesar ca auditorul să le cunoască din timp pentru a-şi organiza controalele care se impun. Datele excepționale rezultă din operații sau decizii care nu derivă din activități curente. În acest caz, deoarece întreprinderea nu dispune de criterii prealabile, de elemente comparative şi de personal experimentat pentru astfel de operații, riscurile de producere a erorilor şi de detectare a acestora sunt foarte importante. Cu cât valoarea individuală sau cumulată a unei categorii de operații repetabile, la termene fixe sau excepționale este mai importantă, cu atât erorile sunt susceptibile de a avea o influență mai mare asupra conturilor anuale.

Riscurile legate de concepția şi funcționarea sistemelor sunt acele riscuri care pot influența modul de culegere şi de prelucrare a datelor. Concepția sistemelor de culegere şi prelucrare a datelor trebuie să dea posibilitatea prevenirii erorilor sau a detectării celor care se produc, pentru a le corecta. Atunci când concepția sistemelor este fiabilă riscurile pot fi limitate. Deseori însă, chiar dacă sistemul conceput este fiabil, dacă controalele interne prevăzute nu se efectuează, el poate funcționa defectuos.

Riscul de nedetectare prin control se datorează faptului că orice procedură folosită de auditor, întinderea sa, precum şi data stabilită pentru intervențiile sale presupune un

[124] Marin Toma, Marius Chivulescu, Audit financiar şi certificare a conturilor anuale, Editat de Fundația pentru Management Financiar-Contabil şi Audit “Grigore Trancu-Iaşi”,Bucureşti,1997,p.31

anumit risc. Riscul de control este riscul ca în bilanțurile contabile să existe erori semnificative, iar auditorul care nu le-a depistat să formuleze o opinie fără rezerve. În acest sens, programul de lucru al auditorului trebuie astfel conceput încât să se obțină o siguranță rezonabilă că nu există erori semnificative în bilanțurile contabile şi să se reducă pe cât posibil riscul de control.

Auditorul trebuie să aibă suficiente cunoştințe asupra factorilor de risc potențial şi să analizeze în fiecare întreprindere controlată riscurile posibile ce rezultă din particularitățile sale, din specificul organizării, din sistemele şi operațiile efectuate.

Cunoaşterea acestor riscuri îi va permite auditorului să-şi formuleze o opinie bine fundamentată asupra bilanțurilor contabile, fiind în măsură să dea avize şi sfaturi mai utile întreprinderii pentru a îmbunătăți fiabilitatea organizării sale contabile şi a informației financiare.

4.4.2.Controlul de calitate în audit

Controlul de calitate în audit reprezintă ansamblul principiilor şi procedurilor adoptate de un cabinet sau societate de expertiză contabilă, în scopul stabilirii unui grad rezonabil de certitudine că auditul s-a efectuat conform principiilor de bază care îl guvernează. Aceste principii au în vedere atât obiectivele controlului de calitate în audit, cât şi scopurile, iar procedurile controlului de calitate se referă la măsurile ce trebuie luate pentru a satisface principiile adoptate.

Realizarea obiectivelor controlului de calitate în audit are în vedere următoarele aspecte:

-“calitățile personale;

- aptitudinile şi competența;

- repartizarea lucrărilor;

- instrucțiunile şi supervizarea;

- acceptarea şi menținerea contractului de audit."[125]

În ceea ce priveşte calitățile personale, personalul cabinetului de expertiză contabilă sau al societății de audit trebuie să respecte "principiile de integritate, de obiectivitate, de independență şi de secret profesional, aşa cum sunt ele enunțate în Codul privind conduita etică şi profesională a membrilor Corpului Experților Contabili şi Contabililor Autorizați din România."[126] Personalul de care dispune cabinetul de expertiză trebuie să aibă şi să-şi întrețină competența şi aptitudinile necesare care să-i permită îndeplinirea responsabilităților sale. Atribuirea lucrărilor de audit trebuie să se facă ținând seama de nivelul de formare şi de competența personalului. Lucrările efectuate trebuie să facă obiectul unor instrucțiuni şi unei supervizări suficiente, pentru a da cabinetului de expertiză un grad rezonabil de certitudine că lucrările realizate satisfac cerințele corespunzătoare controlului intern de calitate. Înainte de a accepta o lucrare de audit, cabinetul de expertiză trebuie să efectueze o evaluare a fiecărui client potențial, precum şi reexaminarea în permanență a relațiilor cu clienții existenți, având în vedere independența şi capacitatea de a se achita corect de obligațiile față de aceştia.

Cabinetul de expertiză sau societatea de audit are posibilitatea de a-şi organiza modalități de aplicare a principiilor şi procedurilor controlului de calitate prevăzând programe suficiente pentru a satisface nevoile cabinetului în ceea ce priveşte personalul specializat în domenii şi în sectoare speciale, asigurând o formare continuă în cursul executării lucrărilor de audit, precum şi ținând seama de anumiți factori necesari pentru a ajunge la un echilibru între nevoile de personal de audit, aptitudinile personale, dezvoltarea individuală a fiecăruia şi utilizarea eficientă a personalului.

În țara noastră, controlul de calitate asupra lucrărilor de audit realizate de experții contabili sau contabilii autorizați cu studii superioare care îşi desfăşoară activitatea individual sau în societăți de audit se poate organiza şi exercita numai de Corpul Experților Contabili şi Contabililor Autorizați din România, prin departamentul său de control general, care utilizează auditori înscrişi şi în lista națională şi în listele filialelor, potrivit normelor emise de acesta şi aprobate de Conferința națională.

---

[125]Marin Toma, Marius Chivulescu,Audit financiar şi certificare a conturilor anuale,Editat de Fundația pentru Management Financiar-Contabil şi Audit"Grigore Trancu-Iaşi",Bucureşti,1997,p.249

[126] idem 161

BIBLIOGRAFIE

1. Antoniu Nicolae, ş.a., **Finanțele întreprinderilor**, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993

2. E.Barbier, **L'audit intern. Pourquoi? Comment?,** Les Editions d'Organisation, Paris, 1989

3. Barreau Jean, Delabaye Jaqueline, **Gestion financiere**, Dunod, Paris, 1991

4. Bécour, J.C., Bouquin, H., **Audit opérationel,** 2e édition, Economica, Paris, 1996
1994

5. Mircea Boulescu, Marcel Ghiță, **Control financiar şi expertiză contabilă**, Editura Eficient, Bucureşti, 1996

6. Bouquin, Henri, **Comptabilité de gestion**, Editions Dalloz, Paris, 1993

7. Dominique Brunet-Loiseau,**Gestion,** tomme 2, éditions B.P.I., Paris, 1991

8. Capet, Marcel, Total-Jaquot, Claire, **Comptabilité,** diagnostic et décision, P.U.F., Paris, 1976

9. Carpon, Michel, **Contabilitatea în perspectivă**, Editura Humanitas, Bucureşti, 11. Colasse, Bernard, Contabilitate generală, Editura Moldova, Iaşi, 1995

10. V.Cocriş, V.Işan, **Economia afacerilor**, Editura Graphix, Iaşi, 1995

11. Colasse, Bernard, **Contabilitate generală**, Editura Moldova, Iaşi, 1995

12. Christine, Collette, Janques, Richard, **Comptabilité générale**. Une optique internationale, Dunod, Paris, 1996

13. Collins, L., Valin, G., **Audit et contrôle intern**. Principes, objectifs et pratiques, 3e édition, Dalloz, Paris, 1996

14.Conso P., **La gestion financiere de l'entreprise**, Editure Dunod, Paris, 1985

15. Conso Pierre, **La gestion financiere de l'entreprise,** tomme 1, Dunod, 6 edition, Paris, 1981

16. Conso, P., **Gestion financiere de l'entreprise**, Dunod, Paris, 1996

17. C.G. Demetrescu, **Istoria contabilității**, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1972

18. C.G. Demetrescu, **Tratat de contabilitate generală**, Vol 1, Editura SOCET, Bucureşti, 1948

19. G. Depallens, J.P. Jobard,**Gestion financiere de l'entreprise**, Dunod, Paris,1990

20. G. Depallens, J.P. Jobard,**Gestion financiere de l'entreprise**, Editions Dalloz, Paris, 1997

21. E.Drehuță, ş.a.,**Manualul expertului contabil şi al contabilului autorizat**, Editura AGORA, Bacău, 1995

22. E. Dumalanede, **Comptabilité generale,** Les Editions Foucher, Paris, 1992

23. Dumitrean, E., **Contabilitatea gestiunii patrimoniului**, Editura "Gh. Asachi", Iaşi, 1994

24. Eglem J.Y., Mikol A., Stolowy H., **Les mecanismes financiers de l'entreprise**, Editions Montchretien, Paris, 1988

25. Eglem, J.Y., Philipps, André, Raulet, Christian, **Analyse comptable et financiere**, Dunod, Paris, 1993

26. Epuran, M., Bădăiță, V**., Bazele contabilității,** Editura de Vest, Timişoara, 1994

27. Esnault, Bernard, Hoarau, Christian, **Comptabilité financiere**, Presses Universitaires de France, Paris, 1994

28. I.N.Evian,**Contabilitatea dublă**, Bucureşti, 1946

29. I.N.Evian, **Teoriile conturilor**¸Cluj, 1940

30. E.Favro, **Comptabilité,** tomme 2, Dunod, Paris, 1989

31. N.Feleagă, I.Ionaşcu, **Contabilitate financiară**, vol.1-4, Editura Economică, Bucureşti,1993

32. N.Feleagă, **Sisteme contabile comparate**, Editura Economică, Bucureşti, 1995

33. Ion Florea, **Control financiar şi expertiză contabilă**, Iaşi, 1986

34. Ion Florea, **De la monism la dualism contabil,** în vol. File din cronica performanţelor învăţământului şi culturii economice la Iaşi, Editura Policromia, Piatra-Neamţ,1995

35. Jean-Jacques Friedrich, **Comptabilité generale et gestion des entreprises**, Hachette Livre, Paris, 1995

36. Ph. Germak, ş.a., **Audit et contrôle de gestion de l'entreprise**, Edition WECA, tomme 1, Paris, 1993

37. Béatrice et Francis Grandguillot, **Gestion et analyse financiere**, Dunod, Paris, 1994

38. N. Hoanță, **Finanțele firmei,** Editura Continent, Sibiu, 1996

39. Sp. Iacobescu, Al. Sorescu, **Contabilitate comercială generală,** vol.2, Bucureşti,1923

40. Boldur-Lățescu Gheorghe, **Logica decizională şi conducerea sistemelor**, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1992

41. Măgulescu D., Niculescu M, Robu V., **Diagnostic economico-fina**nciar, Editura Romcart, Bucureşti, 1994

42. Mévellec, Pierre, Rochery, **Eléments fondaentaux de comptabilité**, Vuibert gestion, Paris, 1990

43. Morgat, Pierre, **Audit et gestion stratégique de l'information**, Les Editions d'Organisation, Paris, 1995

44. Nathalie Mourgues, **Financement et Cout de Capital de l'Entreprise**, Economica Paris, 1995

45. Gheorghe Negoescu, **Risc şi incertitudine în economia de piață**, Editura Alter-EGO, Galați, 1995

46. Magdalena Negruțiu, **Contabilitatea financiară şi de gestiune internă a cheltuielilor**, **veniturilor şi rezultatelor în comerț şi turism**, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1996

47. Robert Obert, **Pratique internationale de la comptabilité et de l'audit**, Dunod, Paris,1994

48. Dumitru Oprea, **Premisele şi consecințele informatizării c**ontabilității, Editura Graphix, Iaşi, 1995

49. M.D.Paraschivescu, W.Păvăloaia, C.Toma, **Contabilitate şi modele de analiză economică,** Fundația academică "Gh. Zane", Iaşi, 1993

50. M.D.Paraschivescu, W.Păvăloaia, **Modele de contabilitate şi analiză financiară**, Editura Neuror, Focşani, 1994

51. Peyrard, J., **Analyse financiere**, Vuibert gestion, Paris, 1986

52. Silvia Petrescu, **De la clasic la modern în analiza economică,** în vol. File din cronica permanențelor învățământului şi culturii economice la Iaşi, Editura Policromia, Piatra-Neamț, 1995

53. Rusalim Petriş, **Contabilitate generală**, vol.1 şi 2, Iaşi, 1988

54. J. Raffegeau, P. Dufils, J.Corre, **Ghid pratique et Etude methodologique du Plan Comptable revise**, Editions Francis Lefebvre, Paris, 1980

55. Robert Reix, F.Bergeron, L.Raymond, **L'entreprise et son informatique**, Foucher, Paris, 1990

56. Robert Reix, **Systemes d'information et management des organisations**, Vuibert Gestion, Paris, 1995

57. M. Ristea, **Bazele contabilității**, Bucureşti, 1992

58. Românu I., Vasilescu I., **Eficiența economică a investițiilor şi a capitalului fix**, E.D.P., Bucureşti, 1993

59. F. Rowe, **L'impact de l'informatisation sur la performance de l'entreprise**, Revue française de gestion, n° 3, 1994

60. D. Rusu, **Bazele contabilității**, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1980

61. D.Rusu, ş.a., **Reflecții asupra metodei de cunoaştere în ştiința contabilității**, Revista de contabilitate, nr. 10 -12, 1989

62. D.Rusu, R.Petriş, E.Horomnea, **Fra Luca di Borgo şi doctrinele contabilității în cultura economică românească**, Editura Junimea, Iaşi, 1991

63. Simon N., March J., **Les organisations**, Dunod, Paris, 1964

64. H. Simon, **Administration et processus de décision**, Economica, Paris, 1983

65. R. Simons, **Levers of Control**: **How Managers Use Innovative Control Systems to Drive Strategic Renewal**, Boston, Harvard Business School Press,1995

66. Yves Simon, Patrick Joffre**, Encyclopédie de gestion**, Economica, Paris, 1997

67. C. Stănescu, ş.a., **Analiza economico-financiară,** Editura Economica, Bucureşti,1996

68. I.Stancu, **Gestiunea financiară a agenților economici**, Editura Economică, Bucureşti, 1994

69. Tr.Tămăşan, **Bazele ştiințifice ale contabilității,** Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1973

70. Mihai Toma, **Finanțe şi gestiune financiară,** Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1994

71. Marin Toma, M.Chivulescu, **Ghid practic pentru audit financiar şi certificarea bilanțurilor contabile**, Editat de C.E.C.C.A.R., Bucureşti, 1995

72. Marin Toma, M. Chivulescu, **Audit financiar şi certificare a conturilor anuale**, Editat de Fundația pentru Management Financiar - Contabil şi Audit "Grigore Trancu-Iaşi", Bucureşti, 1997

73. Vasile Turliuc, ş.a., **Dimensiunea financiară a întreprinderii**, Editura ECO'ART, Iaşi, 1995

73. Vasile Turliuc, ş.a., **Dimensiunea financiară a întreprinderii**, Editura ECO'ART, Iaşi, 1995

74. P. Vernimmen**, Finance d'entreprise, analyse et gestion**, Dalloz, Paris, 1988

75. P. Vizzavona, **Gestion financiere**, Atol Edition, Paris, 1990

76. D.Voina, **Contabilitate generală**, Braşov, 1947

77. **Dictionnaire fiduciare, organisation et gestion**, La villeguerin Editions, Paris, 1991

78. **American Institute of Certified Public Accountants, Statements of Auditing Standards**, New York,1983, n 1

79. **Institut canadien des Comptables agréés,** Manuel de l'ICCA, Toronto, 1962,p.3

80. Ordre des Experts et des Comptables Comptables agréés, **Le contrôle interne,** Etude présentée a l'occasion du XXXIIe Congres national, Paris, 1977

81. Legea contabilității nr. 82/1991

82. Hotărârea Guvernului nr. 980/1995 privind verificarea, certificarea bilanțului contabil şi prestarea serviciilor în domeniul contabilității

83. Hotărârea Guvernului nr. 483/18 iunie 1996

84. Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale

85. Regulamentul privind aplicarea Legii Contabilității

86. Ordonanța Guvernului nr. 65/1994

87. Normele nr. 1 ale C.E.C.C.A.R. de audit financiar şi certificare a bilanțului contabil, 1995

88. Ordinul 33/1996 pentru aprobarea Precizărilor privind măsurile referitoare la încheierea exercițiului financiar pe anul 1995 la agenții economici

89. Ordinul 40/1997 pentru aprobarea Precizărilor privind măsurile referitoare la încheierea exercițiului financiar pe anul 1996 la agenții economici